

بررسی ضرورت و امکان انعقاد پیمان پولی دوجانبه

کد موضوعی: ۲۲۰

شماره مسلسل: ۱۳۹۶۲

آبان ماه ۱۳۹۳

معاونت پژوهش‌های اقتصادی

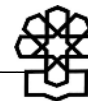
دفتر: مطالعات اقتصادی

به نام خدا

فهرست مطالب

۱.....	چکیده
۲.....	مقدمه
۳.....	۱. جایگاه دلار در تبادلات مالی بین‌المللی
۴.....	۱-۱. تقاضای مبادلاتی پول
۵.....	۱-۲. نظام پرداخت دلار
۷.....	۱-۳. شوک نیکسون
۸.....	۲. روش‌های استاندارد استفاده از پول برای تبادلات مالی بین‌المللی
۹.....	۲-۱. استفاده از ارزهای مرجع
۹.....	۲-۲. ایجاد ناحیه مشترک پولی
۱۰.....	۲-۳. استفاده از پیمان پولی دوجانبه
۱۰.....	۳. تاریخچه پیمان‌های پولی دوجانبه
۱۰.....	۳-۱. بحران مالی ۱۹۹۷ جنوب شرقی آسیا
۱۱.....	۳-۲. صندوق آسیایی پول
۱۲.....	۳-۳. طرح چیانگ مای
۱۴.....	۴. مهمترین پیمان‌های پولی دوجانبه
۱۶.....	۴-۱. پیمان پولی دوجانبه چین و تایلند
۱۷.....	۴-۲. پیمان پولی دوجانبه روسیه و چین
۱۷.....	۴-۳. پیمان پولی دوجانبه ژاپن و کره جنوبی
۱۹.....	۴-۴. پیمان پولی دوجانبه چین و اتحادیه اروپا
۲۰.....	۴-۵. پیمان پولی دوجانبه چین و ژاپن
۲۱.....	۴-۶. پیمان پولی دوجانبه چین و کره جنوبی
۲۲.....	۴-۷. پیمان پولی دوجانبه برزیل و آرژانتین
۲۳.....	۴-۸. پیمان پولی دوجانبه ترکیه و پاکستان
۲۴.....	۵. پیمان پولی دوجانبه چیست؟
۲۶.....	۵-۱. پیمان پولی یا سوآپ ارزی؟
۲۷.....	۶. پیمان‌های پولی در ایران

۶-۱. تسویه پایان دوره	۲۷
۶-۲. اتحادیه پایاپای آسیایی: پتانسیل مناسب برای تهاتر پولی چندجانبه	۲۸
۶-۳. پوشش ریسک	۲۹
۶-۴. محاسبه نرخ برابری ارزهای ملی	۲۹
۶-۵. فشارهای آمریکا و ایجاد جذابیت برای کشورها	۳۰
۷. شاخص‌های اقتصادی و پیمان پولی دوجانبه	۳۱
۷-۱. سیکل‌های تجاری	۳۱
۷-۲. تغییرات نرخ ارز	۳۲
۷-۳. تفاضل نرخ تورم	۳۳
۷-۴. نرخ بهره	۳۴
۷-۵. درجه باز بودن تجاری	۳۵
۸. منافع پیمان پولی دوجانبه	۳۵
۸-۱. کاهش فشار تحریم بانکی	۳۶
۸-۲. افزایش قدرت چانه‌زنی	۳۶
۸-۳. منافع بخش خصوصی	۳۶
۹. معایب پیمان پولی دوجانبه	۳۷
۱۰. سازوکارهای اجرایی و عملیاتی	۳۷
جمع‌بندی و نتیجه‌گیری	۳۸
پیوست‌ها - فهرست کامل پیمان‌های پولی دوجانبه	۴۱
پی‌نوشت‌ها	۶۱

بررسی ضرورت و امکان انعقاد پیمان پولی دوجانبه

چکیده

با برگزاری کنفرانس برتون وودز در سال ۱۹۴۴، دلار آمریکا به پول تجارت بین‌الملل تبدیل شد و آمریکا نیز متعهد شد که نرخ برابری هر اونس طلا با ۳۵ دلار را حفظ نماید؛ در سال ۱۹۷۱، این تعهد ملغی شد. کاهش ارزش دلار از سال ۱۹۷۱ به‌طور مستمر ادامه یافت و باعث بروز واکنش‌های مختلف در قسمت‌های مختلف جهان (به‌ویژه کشورهای شرق آسیا) شد. لذا کشورهای آسه‌آن+۳، مقاوم‌سازی اقتصادی و مالی را در دستور کار قرار دادند. در سال ۲۰۰۰، این کشورها در شهر چیانگ مای تایلند، اجلاسی برای بررسی راهکارهای پیش‌رو برگزار کردند. این اجلاس، چندین مصوبه مهم داشت که به «طرح چیانگ مای» معروف شده است. مهمترین مصوبه این طرح، امضای «پیمان‌های پولی دوجانبه» بین اعضا برای جلوگیری از تکرار بحران‌های مالی بود. لذا اولین پیمان پولی دوجانبه در تاریخ ۶ دسامبر ۲۰۰۱، بین بانک‌های مرکزی چین و تایلند در قالب طرح چیانگ مای امضا شد و تا سال ۲۰۰۳، تمامی کشورهای آسه‌آن+۳ چنین پیمان‌هایی را به‌صورت دوجه‌دو امضا کردند. در سال ۲۰۰۵ و ۲۰۰۸ این پیمان‌ها تمدید شد. اولین پیمان‌های پولی عمدتاً به‌صورت یک‌طرفه و براساس دلار آمریکا بود (بجز پیمان چین - کره جنوبی و چین - ژاپن که از همان ابتدا با ارزهای محلی انجام شد). در این پیمان‌های پولی به‌جای استفاده از یک ارز جهان‌روا، از دو ارز ملی استفاده می‌شود؛ کارکرد مهم آنها، استفاده برای ذخیره ارزی در زمان بحران مالی و تسویه تجاری در شرایط عادی تجاری است.

در سال ۲۰۰۸ و بعد از بروز بحران مالی در غرب، ارز غالب در این پیمان‌ها به ارزهای ملی تبدیل شد و تسویه پرداخت‌های تجاری بین این کشورها نیز از طریق این ابزار در دستور کار قرار گرفت. تلاش کشورهای آسه‌آن+۳، حذف دلار و یورو از مبادلات تجاری نبوده است، بلکه آنها به منظور مقاوم‌سازی و تنوع‌گرایی در روش‌های پرداخت بین‌المللی، چنین ابزاری را ایجاد کردند تا نقش پول‌های ملی را در تجارت تقویت کنند. لذا این ابزار مکمل استفاده از دلار و یورو در تجارت خارجی است و نه جایگزین آن.

تاکنون بیش از ۴۲ پیمان پولی دوجانبه بین کشورها امضا شده است که در رأس آنها چین با ۲۹ پیمان پولی قرار دارد؛ ژاپن و کره جنوبی نیز به‌ترتیب با ۹ و ۵ پیمان پولی در جایگاه دوم و

سوم قرار دارند. ۳۲ کشور تاکنون پیمان پولی امضا کرده‌اند که روند رشد آنها در سال‌های اخیر افزایش قابل توجهی یافته است؛ به گونه‌ای که کشور هند برای امضای ۲۳ پیمان پولی دوجانبه در سال ۲۰۱۴ برنامه‌ریزی کرده است. حجم این پیمان‌ها در سال‌های اخیر معادل ۱/۲ تریلیون دلار است. نتیجه این مطالعه با بررسی شاخص‌ها و ملاحظات اقتصادی و تجربه سایر کشورها، بیان می‌دارد که برای اجرایی شدن پیمان‌های پولی دوجانبه با کشورهای طرف تجاری، لازم است ابتدا «قانون استفاده از ارزهای محلی برای تجارت فرامرزی» موسوم به پیمان پولی دوجانبه در مجلس شورای اسلامی تصویب شده و راهبردها و سازوکارهای اجرایی نمودن این پیمان‌ها توسط دستگاه‌های مرتبط (بانک مرکزی، وزارت خارجه، وزارت نفت و...) استخراج و عملیاتی شود. اجرای این پیمان‌های پولی ویژه شرایط تحریم نبوده و تأثیرات زیادی بر جایگاه پول ملی، کاهش ریسک ناشی از نوسانات ارزی، توسعه تجارت دوجانبه و مانند آن دارد؛ لذا در شرایط غیرتحریمی هم باید پیمان‌های پولی با شرکای تجاری ایران امضا شده و پیگیری شود. این پیمان‌های پولی می‌تواند یکی از محوری‌ترین اقدامات در راستای پیاده‌سازی سیاست‌های اقتصاد مقاومتی در حوزه تبادلات بانکی خارجی کشور باشد.

مقدمه

از زمان کنفرانس برتون وودز در سال ۱۹۴۴، عمده تبادلات مالی کشورهای دنیا بر پایه دلار آمریکا بوده است. کنفرانس برتون وودز، به عنوان نقطه عطف تاریخی در نظامات پولی بین‌المللی، چندین مصوبه مهم داشت: دلار آمریکا به پول تجارت بین‌المللی تبدیل شود، سایر ارزهای دنیا بر پایه دلار تنظیم شوند، انتشار دلار بر پایه ذخایر طلای بانک مرکزی آمریکا باشد، به گونه‌ای که هر اونس طلا ۳۵ دلار باقی بماند و نهایتاً نهادهایی برای توسعه سیستم برتون وودز ایجاد شود، نهادهایی مانند بانک بین‌المللی ترمیم و توسعه (بانک جهانی)، صندوق بین‌المللی پول و سازمان تجارت جهانی.

سیستم برتون وودز به سرعت رشد کرد و تا قبل از پیدایش یورو، اکثر مبادلات مالی دنیا بر پایه دلار آمریکا انجام می‌شد. در حال حاضر نیز دلار آمریکا ارز غالب تبادلات مالی بین‌المللی است، به بیان دیگر، کنترل تبادلات مالی دنیا بر مبنای قواعد داخلی ایالات متحده آمریکا انجام می‌شود و نه براساس مقررات بین‌المللی. این اتفاق باعث می‌شود که آمریکا قادر به مدیریت تبادلات مالی بین کشورها باشد، در این حالت اگر کشوری برخلاف خواست‌های آمریکا حرکت نماید، مورد تحریم ایالات متحده واقع می‌شود و دسترسی به حساب‌های دلاری نخواهد داشت و انجام تبادلات

مالی بر پایه دلار برای وی غیرممکن می‌شود.

با بروز انقلاب اسلامی ایران ایالات متحده منافع خود را در ایران از دست داد و شروع به مخالفت با نظام مردم‌سالاری دینی در ایران کرد. از آغازین روزهای انقلاب تحریم‌ها شروع شد و شرکت‌هایی که در ایران سرمایه‌گذاری می‌کردند توسط آمریکا جریمه می‌شدند. تا سال ۱۳۹۱، این تحریم‌ها اثر چندان مخرب و فلج‌کننده‌ای بر اقتصاد ایران نداشت. اما با اعمال تحریم‌های بانکی و مالی، مشکلات عدیده‌ای برای تبادلات خارجی کشور به وجود آمد که عمده آن نیز به دلیل وابستگی سیستم تبادلات بانکی کشور به دلار بوده است. این وابستگی به دلار به همراه ثابت نگه‌داشتن نرخ ارز در سال‌های متمادی و آزاد شدن یکباره آن، منجر به نوسانات شدیدی در اقتصاد ایران شد، موضوعی که از آن به عنوان «شوک ارزی» یاد می‌شود. سؤالات مهمی در مورد تحریم بانکی مطرح است: چرا فقط آمریکا و پس از آن اتحادیه اروپا می‌توانند سایر کشورها را تحریم بانکی کنند؟ چرا دیگر قدرت‌های جهان از جمله چین و روسیه نمی‌توانند کشورها را تحریم بانکی کنند؟ آیا همه کشورهای دنیا (به‌ویژه کشورهای شرق آسیا) برای انجام تبادلات مالی خود تنها از دلار و یورو استفاده می‌کنند؟ آیا اتحادیه اروپا قبل از تشکیل پول واحد خود به نام یورو، از دلار استفاده می‌کرد؟ تجارت با پول‌های ملی قبل از تشکیل یورو چگونه مدیریت می‌شد؟ آیا روش‌های استاندارد دیگری برای تبادلات مالی بین کشورها که در آن دلار و یورو نقش نداشته باشند، وجود دارد؟ این گزارش به‌طور اجمالی به پاسخ این سؤالات می‌پردازد.

۱. جایگاه دلار در تبادلات مالی بین‌المللی

کشورهای آسیب‌دیده از جنگ جهانی دوم تصمیم گرفتند برای برقراری صلح پایدار، به تقویت همکاری اقتصادی و بازرگانی با یکدیگر بپردازند، زیرا معتقد بودند در صورتی که کشورها به یکدیگر وابستگی متقابل اقتصادی داشته باشند، احتمال بروز چنین جنگ‌هایی کاهش می‌یابد. در نتیجه، در یکم جولای سال ۱۹۴۴، ۷۳۰ نفر از ۴۴ کشور جهان به دعوت فرانکلین روزولت رئیس‌جمهور وقت آمریکا و دیگر اعضای ائتلاف متفقین، در شهر برتون وودز گردهم آمدند تا مهمترین کنفرانس پولی بین‌المللی قرن بیستم را برگزار کرده و نظام پولی جدید را برای تسهیل تجارت پایه‌ریزی کنند.

در کنفرانس برتون وودز پیشنهاد دیگری برای انجام تبادلات مالی بین کشورها توسط جان مینارد کینز اقتصاددان مشهور انگلیسی مطرح شد، اما مخالفت آمریکا با این پیشنهاد باعث شد که دیگر کشورها نیز به آن اقبالی نداشته باشند. کینز پیشنهاد کرده بود به جای دلار آمریکا یا پوند

انگلیس، یک واحد پول بین‌المللی بنام بَن‌کُر^۱ ایجاد شود که واحد پول هیچ کشوری نباشد و مبنای تجارت بین‌المللی قرار گیرد. هیئت نمایندگی آمریکا برای مرتفع شدن نگرانی‌های کینز در مورد انتشار دلار بدون پشتوانه، پذیرفت که طلا را پشتوانه دلار قرار دهد، به‌گونه‌ای که هر اونس طلا ۳۵ دلار باقی بماند. حال سؤال این است چرا آمریکا این همه تلاش می‌کرد تا دلار به‌عنوان پول معتبر تجارت بین کشورها پذیرفته شود؟ پاسخ به این سؤال در منافع سرشار اقتصادی و سیاسی دولت ایالات متحده آمریکا از جهان روا شدن دلار نهفته است. منافع سیاسی آمریکا ریشه در مفهوم «نظام پرداخت دلار» دارد و منافع اقتصادی دولت آمریکا از دلار را نیز باید در مفهوم «تقاضای معاملاتی پول» جستجو کرد که شوک نیکسون نیز باعث گسترده‌تر شدن دامنه منافع اقتصادی و سیاسی ایالات متحده از دلار گردید.

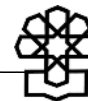
۱-۱. تقاضای مبادلاتی پول

فرهنگ لغت پول و سرمایه‌گذاری فارلکس، تقاضای مبادلاتی پول را چنین تعریف کرده است: «میزانی از پول که برای پوشش نیازهای یک فرد، شرکت یا کشور مورد نیاز است. لذا تقاضای مبادلاتی پول ابزاری است که میزان نیاز مردم به یک پول خاص برای انجام معاملات اقتصادی را نشان می‌دهد. عموماً اگر اقتصاد در وضعیت سالمی قرار داشته باشد، تقاضای مبادلاتی پول افزایش می‌یابد، زیرا در این حالت، مردم کالاهای بیشتری می‌خرند. اگر مشکلات اقتصادی وجود داشته باشد، مردم کالاهای کمتری می‌خرند، لذا کاهش شدید در تقاضای مبادلاتی پول اتفاق می‌افتد».^(۱)

به زبان ساده، تقاضای مبادلاتی پول را می‌توان در قالب مثال زیر توضیح داد، فرض کنید دو کشور هند و چین می‌خواهند با هم تجارت کنند. روپیه هند برای تاجر چینی و یوآن چین برای تاجر هندی قابل پذیرش نیست. بنابراین، دو تاجر به یک پول مورد توافق برای تجارت نیاز دارند. در کنفرانس برتون وودز این توافق در مورد دلار آمریکا صورت گرفت. اما این کشور، دلار مورد نیاز تاجر را رایگان در اختیار آنان قرار نمی‌دهد. دو کشور برای دسترسی به دلار، باید کالا به آمریکا صادر کنند تا دلار به‌دست آورند. سپس با دلار به‌دست آمده با یکدیگر تجارت کنند. لذا تقاضای مبادلاتی دلار باعث شده است که اولاً آمریکا بدون انجام فعالیت مفید اقتصادی، پول منتشر و کالا وارد نماید، ثانیاً مدیریت و رصد تراکنش‌های مالی بین این دو کشور نیز امکانپذیر شده است.

البته پذیرش ارزهای جهان‌روا مانند دلار براساس نیاز کشورها شکل گرفت تا تجارت بین‌المللی تسهیل شود. زمانی که این تبادل مالی، در درون مرزهای یک کشور انجام می‌شود، قاعدتاً پول ملی

1. Bancor

آن کشور مورد استفاده بوده و بانک مرکزی مدیریت عرضه پول را بر عهده خواهد داشت. اما در عرصه بین‌المللی، از کدام پول باید استفاده شود؟ مدیریت عرضه پول برای تجارت بین کشورها بر عهده کدام نهاد باشد؟

بعد از کنفرانس برتون وودز، دلار به‌عنوان پول بین‌المللی و بانک مرکزی آمریکا نهاد مدیریت‌کننده این نقدینگی در سطح بین‌المللی تعیین شد (به استثنای منطقه یورو که از ابتدا تجارت خود را با پول‌های محلی انجام می‌داد)، دلار و بانک مرکزی آمریکا تحت حاکمیت قوانین داخلی این کشور است، اما در سطح بین‌المللی، فعالیت می‌کند.

۲-۱. نظام پرداخت دلار

براساس تعاریف، نظام پرداخت پول یک شبکه عملیاتی است که تحت قوانین، مقررات و استانداردهای بانکی قرار دارد و ارتباط حساب‌های بانکی را برقرار می‌کند. این شبکه کارکردهای مناسبی برای انتقال پول با استفاده از سپرده‌های بانکی را ارائه می‌کند.^{(۲) و (۳)} به عبارت دیگر، نظام پرداخت زیرساختی (متشکل از نهادها، ابزارها، قوانین، رویه‌ها، استانداردها و ابزارهای فنی) است که برای انتقال پول بین ذینفعانی که الزامات دوطرفه‌ای را تقبل کرده‌اند، ایجاد شده است. کارآیی فنی این سیستم تعیین‌کننده کارآیی انتقال پول در اقتصاد یک کشور و ریسک‌های مرتبط با آن است.^{(۳) و (۷)} در واقع، نظام پرداخت سیستمی است که بانک مرکزی هر کشور برای مدیریت نقل و انتقال پول در بانک‌های تجاری ایجاد می‌کند. بانک مرکزی آمریکا نیز نظام پرداخت دلار را ایجاد کرده تا تمام نقل و انتقالات دلاری در دنیا تحت نظارت این بانک انجام شود.

نظام پرداخت ایالات متحده آمریکا بزرگ‌ترین نظام پرداخت پول در دنیاست که روزانه میلیون‌ها تراکنش با ارزش میلیاردها دلار را بین فروشندگان و خریداران کالا، خدمات و دارایی‌های مالی مدیریت می‌کند. این تراکنش‌ها بین نهادهای مالی انجام می‌شود که بسیاری از آنها نزد بانک مرکزی آمریکا حساب دارند. بنابراین، بانک فدرال رزرو نیویورک یا بانک مرکزی آمریکا نقش بسیار مهمی در انجام تراکنش و تسویه پرداخت‌های بین بانکی دارد.

بانک مرکزی آمریکا چندین سامانه را برای تبادل و تسویه بین بانکی ایجاد کرده است که عبارتند از:

- تسویه از طریق چک،

- اتاق تسویه اتوماتیک (ACH)،

- شبکه‌های کارتی،

- سیستم‌های انتقال الکترونیکی روزانه منابع مالی (مانند Fedwire و CHIPS)،

- نظام تسویه ملی فدرال رزرو.^(۴)

سرویس Fedwire انجام تراکنش‌های برخط داخلی و بین‌المللی را مدیریت می‌نماید، به گونه‌ای که با استفاده از این سرویس، بیش از ۹۵۰۰ نهاد مالی قادرند انتقال منابع مالی را به شکل سریع و قطعی انجام دهند. مؤسساتی که نزد بانک مرکزی آمریکا حساب دارند، می‌توانند از این سرویس برای انجام پرداخت‌های مستقیم یا دریافت از دیگر نهادها استفاده کنند. عموماً نهادهای مالی برای پرداخت‌های لحظه‌ای و بزرگ مانند خرید و فروش‌های بین بانکی دولتی، تبادلات اوراق سهام، بازپرداخت وام‌های کلان و پرداخت‌های مرتبط با املاک و مستغلات از سیستم Fedwire استفاده می‌کنند.^(۵)

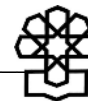
برخلاف Fedwire که یک سامانه دولتی است، مالک سیستم اتاق تسویه پرداخت‌های بین بانکی^۱ یا CHIPS بخش‌های خصوصی هستند که از آن استفاده می‌کنند. بانک‌ها معمولاً ترجیح می‌دهند پرداخت‌هایی که حساسیت زمانی ندارند را به جای استفاده از Fedwire با CHIPS انجام دهند، زیرا CHIPS ارزان‌تر است. به علاوه، Fedwire یک نظام پرداخت برخط است، در حالی که CHIPS اجازه می‌دهد پرداخت‌ها به صورت شبکه‌ای انجام شود. این سیستم بزرگ‌ترین شبکه انتقال منابع دلاری در دنیاست که توسط بخش خصوصی مدیریت می‌شود.^(۶)

اتاق تسویه اتوماتیک^۲ یا ACH سامانه‌ای دیگری است که در دهه ۱۹۷۰ برای جایگزینی چک با مشارکت بخش خصوصی ایجاد شد. این سامانه روزانه ۶/۸ میلیارد انتقال را برای مؤسسات مختلف انجام می‌دهد. بانک مرکزی آمریکا بزرگ‌ترین بهره‌بردار ACH است که در این سرویس، یک نرم‌افزار مرکزی تمامی تراکنش‌های الکترونیکی را برای نهادهای مالی ثبت و پردازش می‌کند.^(۷) لذا هر بانکی که بخواهد عملیات بانکی دلاری انجام دهد باید از بانک مرکزی آمریکا مجوز بگیرد و ذیل نظام پرداخت دلار عمل کند. بانک‌هایی که فاقد مجوز از بانک مرکزی آمریکا هستند نیز برای انجام عملیات بانکی دلاری نزد یک بانک دارای مجوز، حساب دلاری افتتاح می‌کنند. بنابراین هر گونه دارایی دلاری و جابجایی آن در دنیا، تحت نظارت بانک مرکزی آمریکا انجام می‌شود.

این نظام پرداخت که تمامی تراکنش‌های دلاری را مدیریت می‌کند منافع اقتصادی و سیاسی گسترده‌ای برای آمریکا به همراه آورده است. تقاضای روزافزون برای دلار به عنوان زیرساخت تجارت بین‌الملل به آمریکا این قدرت را می‌دهد که بیش از تولید اقتصاد خود در دنیا هزینه کند. نمونه بارز این مخارج، خریدهای گسترده خارجی است که در قالب کسری تراز تجاری بروز پیدا می‌کند. کسری تراز تجاری آمریکا که از سال ۱۹۷۱ (شوگ نیکسون) آغاز شده تاکنون به بیش از ۸

1. Clearing House Interbank Payments System

2. Automated Clearing House

تریلیون دلار رسیده است. این کسری تراز تجاری در سال ۲۰۰۶ به رقم بی‌سابقه ۷۵۰ میلیارد دلار رسید که بیش از ۳ برابر حجم تولید ناخالص داخلی ایران و حدود ۱۲ برابر درآمد نفتی ایران در این سال بود. به عبارت دیگر، آمریکا رسماً بیش از آنچه کالا تولید و صادر می‌کند، کالا وارد و مصرف می‌کند، بدون آنکه نرخ ارز این کشور دچار تلاطم شود. حال این سؤال مطرح است که چگونه آمریکا می‌تواند تنها کشور جهان باشد که برای سال‌های متمادی کسری تراز تجاری دارد؟ پاسخ ساده است: آمریکا دلار و اوراق قرضه دولتی صادر می‌کند و در مقابل کالا وارد می‌کند!

علاوه بر منافع اقتصادی ناشی از جهان‌روا شدن دلار برای آمریکا، استفاده سیاسی از دلار نیز همواره در دستور کار دولت آمریکا بوده است. دلار آمریکا در کنفرانس برتون وودز به عنوان پول تجارت بین‌المللی مورد توافق کشورها قرار گرفت و قاعداً باید تحت قوانین بین‌المللی مدیریت می‌شد. اما دلار، پول ملی آمریکا و تحت حاکمیت قوانین داخلی این کشور است. ذخیره شدن دارایی‌های کشورها در حساب‌های دلاری این امکان را به ایالات متحده می‌دهد تا دارایی‌های کشورهای مخالف خود را مسدود کند. دفتر کنترل دارایی‌های خارجی‌ها^۱ یا به اختصار اوفک (OFAC)، با هدف اعمال تحریم علیه کشورها دایر شده است.

دولت آمریکا می‌تواند با تصویب قوانین یکجانبه، بانک‌های ذیل نظام پرداخت دلار را وادار به محدود کردن نقل و انتقالات دلاری کشورهای مخالف آمریکا و حتی مسدود کردن دارایی‌های دلاری این کشورها کند. در غیر این صورت، این بانک‌ها با خطر جریمه مالی و حتی لغو مجوز فعالیت مواجه خواهند شد.

۳-۱. شوک نیکسون

سال ۱۹۷۱، نقطه عطف دیگری در تاریخ نظام پولی بین‌المللی است. در این سال آمریکا به‌طور یکجانبه استاندارد طلا را که در کنفرانس برتون وودز تعهد کرده بود ملغی اعلام می‌کند. قبل از سال ۱۹۷۱ آمریکا می‌توانست فقط به اندازه افزایش تقاضای مبادلاتی دلار ناشی از رشد تجارت دنیا، دلار جدید منتشر کند. به اعتقاد اقتصاددان معروف جان مینیارد کینز، انتشار همین مقدار دلار جدید نیز منفعت قابل توجهی عاید دولت ایالات متحده می‌کرد. انتشار هرگونه دلار مازاد بر این مقدار باعث به وجود آمدن تقاضای خرید طلا با آن دلار می‌شد و نرخ برابری ۳۵ دلار بر اونس طلا را متزلزل می‌کرد. لذا ریچارد نیکسون رئیس‌جمهور وقت آمریکا، برابری هر اونس طلا با ۳۵ دلار را ملغی اعلام کرد تا ایالات متحده بتواند بدون نگرانی از میزان ذخایر طلای خود، دلار جدید در جهان منتشر کند و ارزش دارایی‌های دلاری کشورها را کاهش دهد.

بررسی‌ها نشان می‌دهد که واکنش کشورهای جهان نسبت به این سوءاستفاده اقتصادی و سیاسی آمریکا از دلار متفاوت بوده است. اتحادیه اروپا از همان سال‌های پس از کنفرانس برتون وودز اتحادیه پرداخت اروپایی^۱ را در سال ۱۹۵۰ ایجاد کردند تا تجارت میان کشورهای اروپایی با استفاده از پول‌های ملی و بدون استفاده از دلار انجام شود. توسعه اتحادیه پرداخت اروپایی میلادی منجر به تأسیس بانک مرکزی اروپا در سال ۱۹۸۹ شد و سرانجام در سال ۱۹۹۹ میلادی، واحد پولی اروپا به نام یورو منتشر گردید. این ارز جدید از زمان معرفی تاکنون، حدود ۳۰ درصد از ذخایر ارزی دنیا را به خود اختصاص داده است. کشورهای حاشیه خلیج فارس نیز به سمت ایجاد واحد پولی مشترک حرکت کرده‌اند.^(۷) همچنین، کشورهای شرقی آسیا از روش دیگری موسوم به «پیمان پولی دوجانبه»^۲ برای انجام تبادلات مالی استفاده کرده‌اند که موضوع این گزارش است.

۲. روش‌های استاندارد استفاده از پول برای تبادلات مالی بین‌المللی

یکی از شاه‌رگ‌های مهم اقتصاد، تعامل آن با جهان خارج و انجام تجارت فرامرزی است که همواره یکی از مهمترین اولویت‌های کشورها بوده و برای توسعه آن، برنامه‌های متعددی به کار گرفته

1. European Payment Union

۲. واژه «پیمان پولی دوجانبه» ترجمه عبارت انگلیسی Bilateral Currency Swap Agreement است که بنا به دلایل ذیل، این ترجمه انتخاب شده است: ۱. این مفهوم دربردارنده استفاده از دو ارز ملی برای تسویه پرداخت‌های مرتبط با تجارت خارجی بوده و برای ایران یک مفهوم بلندمدت و دائمی است. زیرا اجرای چنین پیمان‌هایی تأثیر زیادی بر تقویت جایگاه پول ملی در تجارت خارجی، توسعه تجارت خارجی به دنبال کاهش مشکلات ناشی از تحریم‌های بانکی، مدیریت نرخ ارز به دلیل کاهش تقاضا برای ارزهای جهان‌روا، کنترل قسمتی از تورم ناشی از افزایش قیمت کالاهای وارداتی واسطه‌ای و افزایش قدرت چانه‌زنی ایران در مذاکرات دارد. لذا وقتی که موضوع «پیمان پولی دوجانبه» مطرح می‌شود، باید این مفهوم به ذهن متبادر شود که قرار است ایران وارد یک موضوع مهم و راهبردی شود که نیاز به تصمیم‌گیری در سطوح بالای کشور و برای افق چنددهه‌ای دارد. این‌طور نیست که «پیمان پولی دوجانبه» ویژه شرایط تحریم باشد، لذا بعد از تحریم نیز بنا به دلایل سیاسی، اقتصادی و ایدئولوژیک باید این مفهوم ادامه یابد؛ ۲. برای اجرای چنین پیمان‌هایی نیاز است که بخش‌های مختلف اقتصادی کشور با یکدیگر تعامل کنند؛ در ابتدا نیاز است تعاملی بین وزارت امور خارجه، بانک مرکزی و وزارت نفت (و در مراحل بعدی، وزارت صنعت، کشاورزی و حتی اتاق بازرگانی ایران) شکل گیرد تا همگرایی منجر به نتیجه بهینه شود. لذا اجرای آن دارای پیچیدگی زیادی است؛ ۳. در ادبیات فارسی برای چنین مفهومی در ارتباطات بین‌المللی که دارای ابعاد بلندمدت، بین‌بخشی، چندملیتی و چندجانبه است و نیاز به تصمیم‌گیری در سطوح عالی کشور دارد، واژه «پیمان» استفاده می‌شود و نه قرارداد یا موافقتنامه. با جستجوی واژه Agreement در فرهنگ لغات انگلیسی به فارسی، به واژه‌های زیر می‌رسیم: توافق، سازش، قرارداد، موافقت، پیمان، معاهده، عهد و عهدنامه؛ ۴. از واژه «پولی» به این دلیل استفاده شده است که واژه «ارز» در ادبیات فارسی عمدتاً به دلار (و بعضاً یورو) اشاره دارد و مخاطب باید در جریان قرار بگیرد منظور پول‌های ملی است و پول ملی کشور ثالثی که مبدأ و مقصد تجارت نیست درگیر نمی‌شود؛ ۵. از واژه «دوجانبه» به این دلیل استفاده شده است که مشابه این مفهوم در تجارت نیز وجود دارد و تسهیل «تجارت دوجانبه» موضوعی است که در عرض این مفهوم به کار می‌رود. علاوه بر این، اجرای این پیمان‌ها به صورت دوجانبه با دشواری کمتری همراه است و مذاکره با چندین کشور به صورت همزمان در شرایط فعلی کشور با دشواری‌های بسیاری روبرو خواهد بود. لذا برای تعیین ترجمه مفهومی واژه Bilateral Currency Swap Agreement، ۷ جلسه کارشناسی برگزار گردید و با ۱۰ نفر از متخصصین این حوزه تعامل شده است؛ جمع‌بندی نظرات این کارشناسان نیز با روش TOPSIS انجام شد. لذا از بین کلیدواژه‌های متعدد واژه «پیمان پولی دوجانبه» انتخاب شد.

می‌شود. هر کشور در تلاش است تا سهم کالاهای خود را در بازارهای جهانی افزایش دهد و توسعه، رفاه و اشتغال بیشتری برای شهروندانش فراهم کند. برای انجام تجارت دو جریان خلاف جهت هم حرکت می‌کنند: جریان کالا از فروشنده به خریدار و جریان پول از خریدار به فروشنده. زمانی که تجارت در درون مرزهای یک کشور است، این دو جریان به سادگی انجام می‌شود. اما در تجارت فرامرزی این دو جریان پیچیده‌هایی دارد. در حالت کلی با سه شیوه زیر می‌توان از پول برای انجام تبادلات مالی بین‌المللی استفاده کرد:^۱

۱-۲. استفاده از ارزهای مرجع

در این شیوه، واردکننده و صادرکننده از یک ارز مرجع که واحد پولی هیچ کدام از این دو کشور نیست برای تجارت استفاده می‌کنند. در این حالت واردکننده و صادرکننده به کشور دارنده ارز مرجع، صادرات انجام می‌دهند تا ارز مرجع به دست آورند و با یکدیگر تجارت کنند. مثال بارز این ارزها نیز در حال حاضر، دلار آمریکا و پوند انگلیس است. در این حالت، کشور دارنده ارز مرجع بر تمامی تراکنش‌های مالی بین این دو کشور نظارت می‌کند و بدون آنکه تلاشی کند، پول منتشر کرده و کالا وارد می‌کند. به بیان دیگر، کشور دارنده ارز مرجع علاوه بر منتفع شدن از منافع اقتصادی ناشی از تقاضای مبادلاتی پول، مدیریت تجارت بین دو کشور واردکننده و صادرکننده را نیز برعهده می‌گیرد. طبیعی است که در حالتی که هر یک از کشورهای متقاضی ارز مرجع، رفتاری مغایر با خواسته‌های کشور دارنده ارز مرجع (آمریکا) داشته باشد، با مشکل مواجه و حساب‌های وی بلوکه می‌شود.

۲-۲. ایجاد ناحیه مشترک پولی

روش دیگر برای انجام تبادلات مالی بین‌المللی، ایجاد ناحیه مشترک پولی است. بهترین مثال برای این روش، پول واحد کشورهای اروپایی یا یورو است که در سال ۱۹۹۹ انتشار یافت. در این حالت، کشورهایی که در یک ناحیه قرار دارند، ارزهای خود را کنار گذاشته و یک پول واحد جدید شکل می‌دهند و متناسب با جایگاه اقتصادی و سیاسی خود، در مدیریت این پول جدید نقش پیدا می‌کنند. این پول متعلق به کشور خاصی نیست و تحت قوانینی مدیریت می‌شود که از قبل مورد پذیرش تمام اعضا قرار گرفته است. این شیوه برای کشورهایی قابل استفاده است که دارای شرایط اقتصادی و

۱. البته روش‌های دیگری نیز برای تجارت فرامرزی وجود دارند که نقش پول در آنها کم‌رنگ‌تر است مانند جابجایی طلا یا تهاتر کالا که موضوع این گزارش نیست.

سیاسی همگنی باشند و تلاطمات ارزی و تورمی آنها در حداقل باشد.

۳-۲. استفاده از پیمان پولی دوجانبه

یکی از مهمترین روش‌ها برای انجام تبادلات مالی بین‌المللی استفاده از پیمان پولی دوجانبه است. در این شیوه نوین، به جای استفاده از یک پول، از دو پول برای تسویه تجاری استفاده می‌شود. به عبارت دیگر، پول کشورهای مبدأ و مقصد در تجارت دوجانبه به کار گرفته می‌رود و ارزهای مرجع مانند دلار و پوند در این شیوه نقشی ندارند. استفاده از این شیوه عمدتاً در کشورهای شرق آسیا مانند چین، ژاپن و کره جنوبی متداول است. در این کشورها از پول‌های محلی برای تجارت استفاده می‌شود.

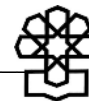
با توجه به وضعیت فعلی تجارت فرامرزی ایران و اعمال تحریم‌های ایالات متحده و اتحادیه اروپا، امکان استفاده از روش اول محدود و دسترسی ایران به حساب‌های دلاری و یورویی بسیار دشوار شده است. همچنین، ایجاد ناحیه مشترک پولی نیازمند شرایط اقتصادی و سیاسی باثبات و همگن است، به نحوی که شاخص‌های اصلی اقتصادی مانند نرخ تورم، رشد اقتصادی و میزان بیکاری در کشورهایی که می‌خواهند چنین ناحیه‌ای را ایجاد کنند نزدیک به یکدیگر باشد. در حال حاضر، امکان ایجاد ناحیه پولی مشترک بین ایران و کشورهای منطقه وجود ندارد، حتی اولین ناحیه مشترک پولی (یورو) نیز با چالش‌های اساسی مواجه شده است. در نتیجه، بهترین روشی که می‌تواند جایگاه ریال را در مناسبات بین‌المللی تقویت و بخشی از مشکل تحریم بانکی را حل کند، استفاده از روش سوم یا پیمان پولی دوجانبه می‌باشد که تاکنون بین ۳۲ کشور برقرار شده است.

۳. تاریخچه پیمان‌های پولی دوجانبه

ریشه تحولات بنیادین ارزی که منجر به استفاده از پول‌های محلی و توسعه پیمان‌های پولی دوجانبه بین کشورهای آسه‌آن+۳ (کشورهای آسه‌آن به علاوه چین، ژاپن و کره جنوبی) شد، به بحران مالی سال ۱۹۹۷ در جنوب شرقی آسیا باز می‌گردد. مهمترین اقدامات انجام شده توسط این کشورها برای جلوگیری از تکرار آن، پیشنهاد صندوق آسیایی پول و طرح چیانگ مای بود.

۳-۱. بحران مالی ۱۹۹۷ جنوب شرقی آسیا

بحران مالی کشورهای جنوب شرقی آسیا در سال ۱۹۹۷ - اگرچه در آن مقطع زمانی آسیب‌های فراوانی را به این کشورها وارد کرد - اما منشأ تحولات زیادی در تعاملات اقتصادی جهان شد. این

بحران یک بیدار باش برای دولت‌های جنوب شرقی آسیا بود تا بدانند که بازارها و مؤسسات مالی‌شان در برابر مدیریت جریان‌های جهانی سرمایه منفعل هستند. مؤسسات مالی آنها باید تجدید ساختار می‌کردند، بازارهای مالی باید گسترده‌تر و عمیق‌تر می‌شدند و استانداردهای نظارت و قاعده‌گذاری باید به سطح استانداردهای جهانی می‌رسید. در خلال این بحران، در بین کشورهای شرق آسیا که رویکرد صندوق بین‌المللی پول^۱ (IMF) را نمی‌پسندیدند، اجماعی برای حل چنین بحران‌هایی شکل گرفت. نخستین اقدام کشورهای جنوب شرقی آسیا برای به‌کارگیری سیاست حفاظت از خود،^۲ به تشکیل «گروه ساختاری مانیل»^۳ در سال ۱۹۹۷ بود، این اقدام در قالب یک شورای گفتگو برای نظارت اقتصادی و مدیریت بحران‌های منطقه‌ای شکل گرفت. یک سال پس از تشکیل این گروه، «فرآیند نظارت در کشورهای آسه‌آن»^۴ شروع شد که هدف اصلی آن تقویت ظرفیت سیاست‌گذاری در کشورهای عضو بود.^(۸)

۲-۳. صندوق آسیایی پول

در زمان اوج بحران مالی سال ۱۹۹۷ جنوب شرقی آسیا، دولتمردان ژاپنی پیشنهاد تأسیس «صندوق آسیایی پول»^۵ را ارائه کردند که به‌عنوان یک نسخه منطقه‌ای از صندوق بین‌المللی پول شناخته می‌شد. این پیشنهاد امیدواری کوتاه‌مدتی را بین اقتصادهای آسیایی بحران‌زده ایجاد کرد، اما سرزنش شدید صندوق بین‌المللی پول و وزارت خزانه‌داری آمریکا را به همراه داشت. آقای «شاکاکی بارا» معاون وقت امور بین‌الملل وزارت اقتصاد ژاپن در این باره می‌گوید: «بعد از ارائه این پیشنهاد معاون خزانه‌داری آمریکا نیمه‌شب با من تماس گرفت و با عصبانیت گفت که من فکر می‌کردم شما دوست ما هستید! در طول دو ساعت مکالمه تلفنی پرحرارت، وی شدیداً اعتراض کرد که چرا شما طرحی دارید که در آن آمریکا را کنار گذاشته‌اید و می‌خواهید این امکان را ایجاد کنید که تصمیمات پولی مستقل از صندوق بین‌المللی پول گرفته شود». آقای شاکاکی بارا معتقد بود که واکنش شدید آمریکا به این دلیل بود که آنها احساس کردند ژاپن از طریق صندوق آسیایی پول، تهدیدی جدی برای سلطه آمریکا در جنوب شرقی آسیا ایجاد کرده است.^(۹)

مواضع رسمی وزارت خزانه‌داری آمریکا بر دو نکته تأکید می‌کرد: ۱. دوباره‌کاری ۲. مخاطرات روانی. طبق نظر آنها، صندوق آسیایی پول محرک‌های غیرضروری برای کشورهای آسیایی ایجاد می‌کند تا انجام اصلاحات (مد نظر بانک جهانی) را به تعویق اندازند و چیز اندکی را به

1. International Monetary Fund
2. Self-protection Measures
3. Manila Framework Group
4. ASEAN Surveillance Process
5. Asian Monetary Fund

سیستم‌هایی که از قبل پیرامون صندوق بین‌المللی پول ایجاد شده‌اند اضافه می‌نماید. در آن مقطع زمانی، کشورهای آسه‌آن و کره جنوبی شدیداً از این ایده حمایت کردند، موضع هنگ‌کنگ و استرالیا خنثی بود و چین هم سکوت اختیار کرد، لذا آقای شا‌کاکی باراً در سال ۱۹۹۷ نتوانست اجماع آسیایی ایجاد کند و با مخالفت آمریکا، عملاً ایجاد یک نهاد مرکزی به نام صندوق آسیایی پول به حاشیه رفت.^(۹)

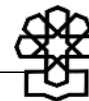
اما ژاپن و دیگر کشورهای آسه‌آن+۳ از ایده خود مبنی بر تقویت همکاری‌های منطقه‌ای برای جلوگیری از بحران‌های مالی صرف‌نظر نکردند و به جای ایجاد یک نهاد مرکزی به نام «صندوق آسیایی پول»، شبکه‌ای از پیمان‌های پولی ایجاد کردند که براساس آن، بتوانند نیاز به نقدینگی در زمان بحران مالی را با ارزهای محلی (و بدون استفاده از دلار یا صندوق بین‌المللی پول) پوشش دهند. در نتیجه، وزرای اقتصاد کشورهای آسه‌آن+۳ در سال ۲۰۰۰ در شهر چیانگ مای تایلند گردهم آمدند و به توافقی دست یافتند که منشأ تحولات گسترده‌ای در حوزه ارزی شرق آسیا شد، مصوبات این اجلاس در قالب «طرح چیانگ مای»^۱ یا CMI از سال ۲۰۰۰ تاکنون در این کشورها به اجرا در آمد.

۳-۳. طرح چیانگ مای

طرح چیانگ مای برای توسعه «توافقات تبادل ارزی آسه‌آن»^۲ یا ASA طراحی شد تا این موضوع به تمام کشورهای عضو تسری و اندازه این تبادل ارزی نیز افزایش یابد و شبکه‌ای از پیمان‌های پولی دوجانبه بین کشورهای آسه‌آن+۳ ایجاد شود. ASA ابتدا در آگوست ۱۹۹۷ راه‌اندازی شد و با این هدف طراحی شده بود که بتواند کمبودهای موقتی نقدینگی بین بانک‌های مرکزی کشورهای عضو را مدیریت کند. از آنجا که اقدامات پیشگیرانه برای مقابله با شوک‌های ارزی بسیار مهم است، فعال‌سازی و پرداخت سریع منابع تحت ASA ضروری بوده و بدون پیش‌شرط انجام می‌شود. در ASA توسعه‌یافته،^۳ بانک عامل وظیفه تأیید درخواست برای نقدینگی، ارزیابی و پردازش آن را در سریع‌ترین زمان با مشاوره با دیگر بانک‌های عضو بر عهده دارد. بانک‌های عامل این اختیار را دارند که ارزهای موجودشان را با ارزهای مرجع بین‌المللی برای یک بازه حداکثر ۶ ماهه و تا دو برابر مبلغ تعهد شده آن عضو تحت ASA تبادل کنند.^(۱۰)

یکی از مهمترین مفاد «طرح چیانگ مای»، توسعه پیمان‌های پولی دوجانبه برای استفاده از پول‌های محلی در تجارت بین کشورهای آسه‌آن+۳ بود. این پیمان‌ها در ابتدا براساس دلار آمریکا

1. Chiang Mai Initiative
2. ASEANs wap Arrangement
3. Expanded ASA

شکل گرفت و اولین پیمان پولی نیز در سال ۲۰۰۱ به صورت یکطرفه امضا شد تا مبتنی بر آن، چین در زمان بحران مالی، مبلغ ۲ میلیارد دلار آمریکا را در اختیار تایلند قرار دهد. امضای این پیمان‌ها بین کشورهای آسه‌آن+۳ سرعت یافت و تا پایان سال ۲۰۰۳ اکثر کشورهای این حوزه، به صورت دو به دو با یکدیگر پیمان پولی امضا کردند. در سال‌های ۲۰۰۵ و ۲۰۰۶ این پیمان‌ها تمدید شد. اما در سال ۲۰۰۸ و در خلال بحران مالی جهانی که منشأ آن آمریکا بود، اتفاقات مهمی رخ داد. به تدریج ارز مورد توافق در این پیمان‌ها از دلار آمریکا به ارزهای محلی تبدیل شد و کشورها براساس ارز خود به کشور دیگر تعهد می‌کردند که در زمان بحران مالی، کشور دیگر را با ارز خود کمک مالی نمایند. تغییر مهم دیگر در روند توسعه این پیمان‌ها، استفاده از آنها برای تسویه تجاری بین دو کشور در سال‌های ۲۰۱۰ و ۲۰۱۱ است تا وزن ارزهای واسط مانند دلار و یورو کاهش یابد. ایده به‌کارگیری ارزهای محلی برای تجارت در شرق آسیا به اندازه‌ای توسعه یافت که هم‌اکنون ادعا می‌شود در این منطقه ارز غالب وجود ندارد و از همه ارزها در تجارت فرامرزی استفاده می‌شود.

در واقع مقاوم‌سازی سیستم تبادلات مالی خارجی این کشورها در اولویت قرار گرفت و روزبه‌روز توسعه یافت، این پیمان‌های پولی دوجانبه به دیگر کشورهای جهان نیز تسری یافت و تا اوایل سال ۲۰۱۴، نزدیک به ۳۲ کشور پیمان پولی امضا کرده‌اند.^(۸)

همان‌گونه که در جدول ۱ آمده است، با استفاده از این روش، شبکه پیمان‌های پولی دوجانبه و پیمان‌های بازخرید گسترش یافت. ایده اصلی این بود: کشوری که در مواجهه با شوک ارزی قرار می‌گیرد، می‌تواند ارز خارجی - معمولاً دلار آمریکا - را از کشور دیگر قرض بگیرد و از آن برای خرید ارز خودش استفاده نماید، با این روش آن کشور می‌توانست نرخ ارز خود را تثبیت کند. پیمان‌های پولی دوجانبه بعداً به حوزه ریسک‌های اعتباری هم وارد شدند. دوره بازپرداخت نیز ۹۰ روزه بود که تا ۷ بار می‌توانست تمدید شود و با نرخ بهره‌ای براساس نرخ^۱ LIBOR پرداخت شود. همان‌گونه که قبلاً ذکر شد در ابتدا ارز غالب در این پیمان‌های پولی دوجانبه دلار آمریکا بود، البته به استثنای پیمان پولی دوجانبه چین - ژاپن و چین - کره جنوبی که از همان ابتدا به جای دلار آمریکا از ارزهای محلی استفاده کردند.^(۸)

1. London Inter-bank Offered Rate

جدول ۱. پیمان‌های پولی دوجانبه در قالب طرح چیانگ مای^(۸)

Currencies		Maximum drawing
Japan & China	Yen-yuan renminbi	US\$ 3.0 billion equivalent
Japan & Malaysia	US dollar-ringgit	US\$ 3.5 billion*
Japan & Philippines	US dollar-peso	US\$ 3.0 billion
Japan & Republic of Korea	US dollar-won	US\$ 7.0 billion*
Japan & Singapore	US dollar-Singapore dollar	Under negotiation
Japan & Thailand	US dollar-baht	US\$ 3.0 billion
China & Malaysia	US dollar-ringgit	US\$ 1.5 billion
China & Philippines	US dollar-peso	US\$ 3.0 billion under negotiation
China & Republic of Korea	Yuan renminbi-won	US\$ 2.0 billion equivalent
China & Thailand	US dollar-baht	US\$ 2.0 billion
Republic of Korea & Malaysia	US dollar-ringgit	Under negotiation
Republic of Korea & Philippines	US dollar-peso	Under negotiation
Republic of Korea & Thailand	US dollar-baht	US\$ 1.0 billion

Sources: < <http://www.mof.go.jp/jouhou/kokkin/pcmie.htm> > (Ministry of Finance, Japan, 28 March 2002) and other country-specific web pages.

در سال ۲۰۰۸، وزرای اقتصاد کشورهای آسه‌آن+۳ پیشنهاد «چندجانبه‌سازی طرح چیانگ مای»^۱ را تصویب کردند، اصطلاح چندجانبه‌سازی به این معنی است که یک منبع مشترک از ارزهای ملی کشورهای عضو ایجاد شده به گونه‌ای که برای هزینه‌کرد آن، یک سیستم رأی‌گیری موزون^۲ تشکیل می‌شود تا نظارت را ارتقا دهد. این اقدام به اندازه‌ای اهمیت یافت که تحلیلگران متعددی از آن به‌عنوان «تولد دوباره صندوق آسیایی پول» یاد کردند.^(۱۱)

علاوه بر کشورهای آسه‌آن+۳، کشورهای دیگری نیز به امضای پیمان‌های پولی برای استفاده از ارزهای محلی در تجارت و تأمین ذخایر ارزی و پوشش نقدینگی در زمان بحران‌های مالی استفاده کردند. این کشورها تلاش می‌کنند تا برای پول ملی خود نیز در عرصه تجارت جهانی، جایگاهی قائل شوند.

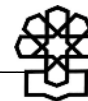
۴. مهمترین پیمان‌های پولی دوجانبه

تاکنون بیش از ۴۳ پیمان پولی دوجانبه بین کشورهای مختلف امضا شده است که در رأس آنها چین با ۲۹ پیمان پولی قرار دارد، ژاپن و کره جنوبی نیز به‌ترتیب با ۹ و ۵ پیمان پولی در جایگاه دوم و سوم قرار دارند. ۳۲ کشور تاکنون پیمان پولی دوجانبه امضا کرده‌اند که روند رشد آنها در سال‌های اخیر افزایش قابل توجهی یافته است (نمودارهای ۱ و ۲)، به گونه‌ای که کشور هند برای امضای ۲۳ پیمان پولی دوجانبه در سال ۲۰۱۴ برنامه‌ریزی کرده است.^(۱۲)

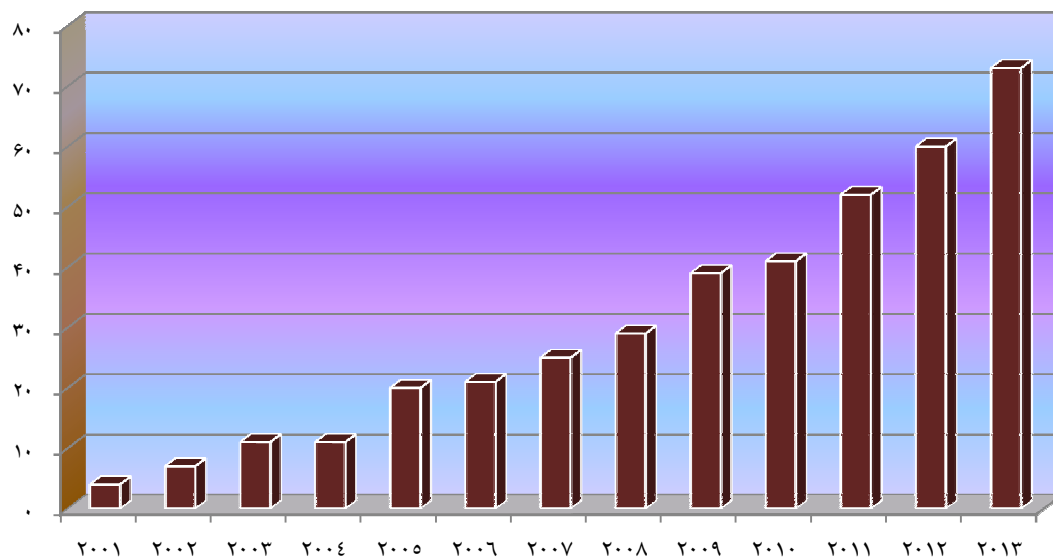
همان‌گونه که اشاره شد هدف اولیه از امضای این پیمان‌ها، تأمین نقدینگی ارزی در زمان بحران مالی بوده است، از سال ۲۰۰۷ ارز این پیمان‌ها به ارزهای محلی تغییر پیدا کرد و از اوایل سال ۲۰۱۰، استفاده از آنها برای تسویه تجاری شروع شد.

1. Chiang Mai Initiative Multilateralization

2. A Weighted Voting System

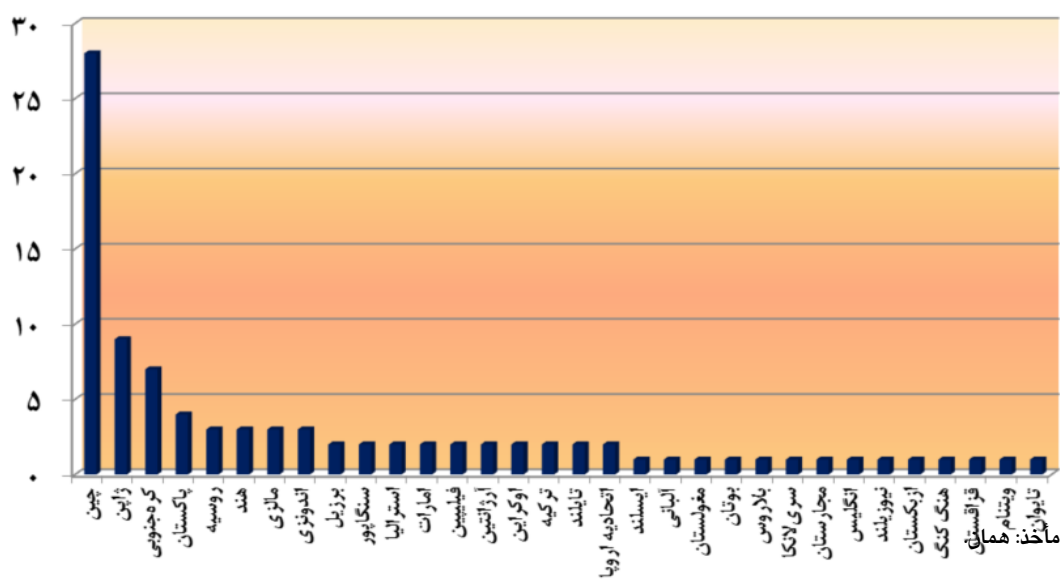

نمودار ۱. تعداد تجمعی پیمان‌های پولی دوجانبه منعقد و تمدید شده تا هر سال

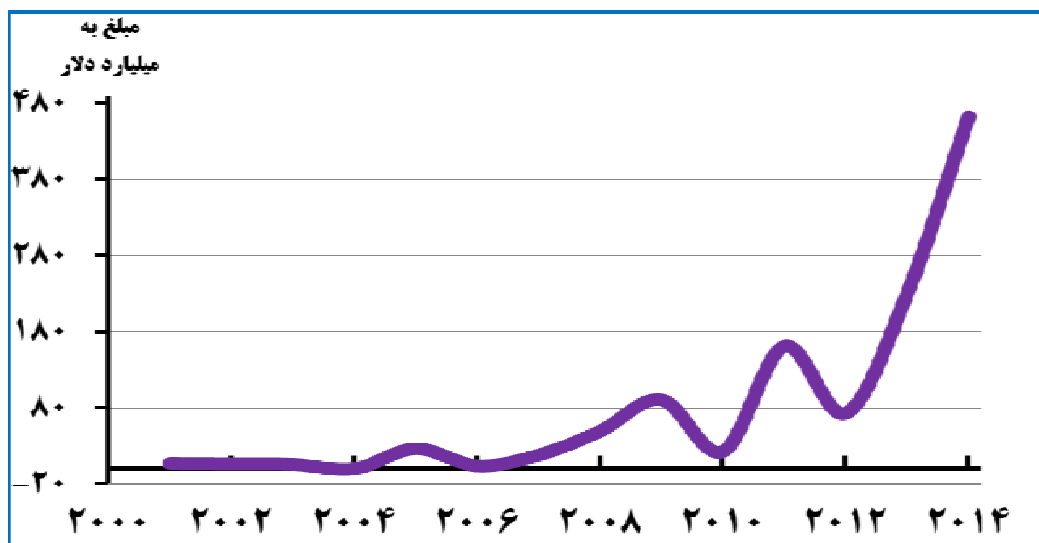

مأخذ: گردآوری محقق.

نمودار ۲. تعداد پیمان‌های پولی دوجانبه هر کشور

نمودار ۳. مبلغ پیمان‌های پولی امضا شده در هر سال

مأخذ: همان.

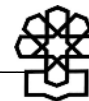
۴-۱. پیمان پولی دوجانبه چین و تایلند

اولین پیمان پولی دوجانبه در تاریخ ۶ دسامبر ۲۰۰۱، بین رئیس بانک مرکزی چین آقای شیانگلونگ و رئیس بانک مرکزی تایلند آقای دواکولا در قالب طرح چیانگ مای امضا شد. طبق این پیمان (که به صورت یک طرفه بود)، بانک مرکزی چین معادل مبلغ ۲ میلیارد دلار آمریکا در زمان درخواست بانک مرکزی تایلند در اختیار این کشور قرار می‌دهد تا بر مشکلات عدم توازن پرداخت غلبه کرده و ثبات مالی خود را حفظ نماید. از زمان بحران مالی سال ۱۹۹۷، کشورهای آسیایی تلاش کردند همکاری‌های مالی منطقه‌ای خود را برای جلوگیری و مدیریت چنین بحران‌هایی و حفظ ثبات مالی توسعه دهند.^(۱۳)

این پیمان دو بار در سال‌های ۲۰۰۹ و ۲۰۱۱ تمدید می‌شود. در سال ۲۰۱۱ مبلغ این پیمان برای تمدید، ۲ میلیارد دلار آمریکا بود.^(۱۴)

در ۲۲ دسامبر ۲۰۱۱، این پیمان پولی تمدید شد تا علاوه بر تأمین ذخیره ارزی براساس ارزهای محلی، تسویه تجاری بین دو کشور نیز با آن انجام شود و از وابستگی دو کشور به دلار آمریکا بکاهد. این پیمان را که رئیس‌جمهور چین و نخست‌وزیر تایلند امضا کردند سه ساله بوده و ارزش آن ۷۰ میلیارد یوآن یا ۳۲۰ میلیارد بات^۱ است و به صادرکنندگان تایلندی و همتایان چینی‌شان امکان می‌دهد تا تسویه قراردادهای تجاری خود را به جای تکیه بر دلار آمریکا، با ارزهای محلی یکدیگر انجام دهند. خانم تیتیم چایسنگ سخنگوی دولت تایلند اعلام کرد که این

1. Thai Baht

پیمان با هدف تشویق تجارت و سرمایه‌گذاری بیشتر بین دو کشور امضا شده است.^(۱۵)

۴-۲. پیمان پولی دوجانبه روسیه و چین

اولین پیمان پولی بین این دو کشور در تاریخ ۲۳ ژوئن ۲۰۱۱ امضا شد. طبق این پیمان، افراد و شرکت‌ها از دو کشور قادرند پرداخت‌ها و تسویه تجاری را با استفاده از یوآن و روبل که به سادگی قابل تبدیل هستند انجام دهند. در این حالت، هر نوع تجارتی می‌تواند با پول‌های ملی انجام شود. در آن مقطع زمانی، تحلیلگران معتقد بودند که این اقدام یک گام مهم در کاهش اعتماد به دلار آمریکا در تجارت دوجانبه است که ریسک‌های نوسانات نرخ ارز را کاهش داده و به جهانی‌شدن یوآن کمک قابل توجهی می‌کند.^(۱۶) در سال ۲۰۱۴ و به دنبال تشدید تنش‌ها بر سر مناقشه اوکراین، غرب روسیه را به تحریم بانکی تهدید کرد. در پاسخ به این تهدید، بانک مرکزی چین، یک بانک تجاری (بانک چین)^۱ و بانک مرکزی روسیه بانک VTB (که دومین نهاد مالی بزرگ روسیه نیز هست) را به‌عنوان عامل انتخاب کردند تا تراکنش‌های در مقیاس وسیع بین دو کشور را مدیریت کنند.^(۱۷)

در پاسخ به این تهدید آمریکا برای تحریم بانکی روسیه، معاون نخست‌وزیر روسیه آقای ایگور شوالف یک نشست ویژه تشکیل داد. صادرکنندگانی از بخش‌های انرژی، بانک و مقامات دولتی درباره طرحی صحبت کردند تا بدان وسیله «دلارزدایی»^۲ را در بخش صادرات روسیه عملیاتی نمایند. در این نشست، مقامات دولتی اعلام کردند که بانک‌های روسی برای انجام تراکنش‌های با مبلغ زیاد به روبل آماده‌اند و نیازی به دلار آمریکا ندارند.^(۱۸)

۴-۳. پیمان پولی دوجانبه ژاپن و کره جنوبی

اولین پیمان پولی دوجانبه بین کره جنوبی و ژاپن در تاریخ ۴ جولای ۲۰۰۱ در قالب طرح چیانگ مای و با مبلغ معادل ۲ میلیارد دلار امضا شده است، در سال‌های اولیه، امضای چنین پیمان‌هایی معمولاً یک طرف مبادله، متعهد می‌شده است که نقدینگی دلاری دیگری را تأمین نماید.^(۱۹) در سال ۲۰۰۵، دو کشور تصمیم می‌گیرند که این پیمان را با مبلغ معادل ۳ میلیارد دلار تمدید نمایند. این تسهیلات به دو بانک مرکزی اجازه می‌دهد که از این معاوضه برای تأمین نقدینگی کوتاه‌مدت برای ثبات بازار مالی استفاده نمایند.^(۱۹)

در تاریخ ۲۴ فوریه ۲۰۰۶، ژاپن مبلغ معادل مبلغ ۱۰ میلیارد دلار و کره جنوبی معادل مبلغ ۵ میلیارد دلار معاوضه پولی با ارزهای محلی را تقبل می‌کنند که از سال ۲۰۰۷ به بعد عملیاتی می‌شود،

1. Bank of China
2. De-dollarization

دو پیمان قبلی (۲۰۰۱ و ۲۰۰۵)، به صورت یک طرفه، تعهد ژاپن به کره جنوبی بوده است.^(۲۰)

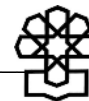
در تاریخ ۳۱ مارس ۲۰۰۹، بانک‌های مرکزی دو کشور مبلغ این پیمان را به ۲۰ میلیارد دلار افزایش دادند که اجرای آن از سال ۲۰۱۰ بود. بانک مرکزی کره جنوبی معتقد است که این اقدام اثر منفی بحران مالی جهانی را بر اقتصاد کره کاهش خواهد داد.^(۲۱)

اما در سال‌های اخیر، دو کشور کره جنوبی و ژاپن به منظور کاهش آسیب‌پذیری از آشفتگی‌های بازارهای جهانی - به ویژه در منطقه یورو - تلاش کرده‌اند که پیمان پولی خود را براساس ارزهای محلی (و نه دلار آمریکا) تقویت نمایند. سؤال که نگران است بحران مالی ناحیه یورو، اقتصاد وابسته به صادراتش را تحلیل برد، به پیمان پولی دوجانبه به عنوان قوی‌ترین سلاح در برابر کاهش نگرانی‌های ناشی از توان بانک‌های برای پرداخت‌های بدهی‌های خارجی کوتاه‌مدت می‌نگرد، موضوعی که به پاشنه آشیل کره جنوبی تبدیل شده است.

مقامات کره جنوبی به طور فزاینده نگران آشفتگی‌های بازار هستند، برای اینکه وون در برابر دلار در اوایل ماه اکتبر ۲۰۱۱، ۱۴ درصد کاهش داشت، اما بعد از آن تاریخ پول کره جنوبی با بهبود نسبی روبرو بوده است. لذا در تاریخ ۱۹ اکتبر ۲۰۱۱، بانک مرکزی کره جنوبی اعلام کرد که پیمان پولی دوجانبه وون - ین را با بانک مرکزی ژاپن و به مبلغ معادل ۷۰ میلیارد دلار افزایش داده و آن را تمدید می‌نماید.

بانک مرکزی کره جنوبی معتقد است که این اقدام به کاهش آثار ناشی از عدم اطمینان فزاینده در بازارهای جهانی منجر می‌شود و به این دو کشور پیشرفته کمک شایانی می‌کند. این پیمان در اجلاسی در سؤال که بین لی‌میونگ باک رئیس‌جمهور کره جنوبی و یوشی هیکو نودا نخست‌وزیر ژاپن ترتیب داده شده بود امضا شد.

با وجود این، اقتصاددانان اثربخشی این اقدام را زیر سؤال می‌برند که آیا اضافه کردن ۷۰ میلیارد دیگر، بر قدرت بالقوه ارز تأثیر دارد؟ به ویژه، زمانی که کره جنوبی هم اکنون بیش از ۳۰۳ میلیارد دلار ذخیره ارزی دارد. آقای تیم کونون به عنوان یک اقتصاددان می‌گوید: «اثر بخشی عملی این اقدام زمانی که شما بیش از ۳۰۰ میلیارد دلار ذخیره ارزی داشته باشید، در اولویت دوم قرار می‌گیرد». وی می‌افزاید: «بورس‌بازان به وون به عنوان یک بدهی یک طرفه می‌نگرند. ارز وون در ماه سپتامبر یکی از بدترین عملکردهای خود را داشت، اما در ماه اکتبر شاید یکی از بهترین‌ها بود». حمایت ژاپن از ثبات اقتصادی کره جنوبی بر کسی پوشیده نیست، اما مسئولین ژاپن، سؤال را به کم ارزش کردن وون برای کمک به صادرکنندگان متهم می‌کنند. کره جنوبی این اتهام را رد می‌کند و می‌گوید که قصد گرفتن نوسانات بازار را دارد و نمی‌خواهد نوسانات نرخ ارز را دامن بزنند. آقای سینیوکوتا به عنوان یک استراتژیست بازارهای نوظهور می‌گوید: «این پیمان به هر دو طرف کمک می‌کند. به کره جنوبی با ارائه

نقدینگی کمک می‌کند و به ژاپن نیز کمک می‌کند تا جلوی کاهش ارزش وون را بگیرد».^(۲۲)

۴-۴. پیمان پولی دوجانبه چین و اتحادیه اروپا

بانک مرکزی اروپا اعلام کرد که یک پیمان پولی دوجانبه با بانک مرکزی چین در تاریخ ۱۰ اکتبر ۲۰۱۳ امضا کرده است، موضوعی که آخرین نمونه از اهمیت روبه رشد یوآن چین در عرصه بین‌المللی را نشان می‌دهد. اگرچه یوآن همچنان تا حد زیادی توسط بانک مرکزی چین قاعده‌گذاری و مدیریت می‌شود، اما داده‌ها نشان می‌دهد که در ماه‌های اخیر میزان استفاده از آن به دیگر ارزهای مرجع نزدیک شده است. این پیمان که برای سه سال امضا شده است، به بانک مرکزی اروپا اطمینان می‌دهد که این بانک به ۳۵۰ میلیارد یوآن (معادل ۵۷/۲ میلیارد دلار) دسترسی دارد، در عین حال، بانک مرکزی چین نیز قادر است تا سقف ۴۵ میلیارد یورو (معادل ۶۰/۹ میلیارد دلار) نقدینگی داشته باشد. اطلاعیه بانک مرکزی اروپا اعلام می‌دارد که: «این پیمان پولی در شرایط رشد و توسعه سریع تجارت و سرمایه‌گذاری دوجانبه ایجاد شده است تا نیاز به ثبات در بازارهای مالی را مرتفع سازد».^(۲۳)

این پیمان برای چین بدان معناست که استفاده از یوآن در عرصه بین‌المللی افزایش می‌یابد. مقامات بلندپایه چینی از مدت‌ها قبل اعلام کرده‌اند که هدف بلندمدت آنها تبدیل یوآن به یکی از ارزهای مرجع بین‌المللی بنا به دلایل اقتصادی و سیاسی است. این پیمان نشان می‌دهد که چین به این هدف خود نزدیک می‌شود. زمانی که چین امضای چنین پیمان‌هایی را در سال ۲۰۰۱ آغاز کرد، کشورهای مانند مالزی، کره جنوبی و دیگر کشورهایی که از بحران‌های مالی آسیب‌دیده بودند - مانند آرژانتین - جذب این پیمان‌ها شدند. اما هرچه این پیمان‌ها توسعه بیشتری یافتند، کشورهای ثروتمندتر مانند انگلیس هم به جمع امضاکنندگان پیمان‌های پولی اضافه شدند و در جستجوی تجارت با یوآن هستند.

کریستین نویر (رئیس بانک مرکزی فرانسه و عضو شورای سیاستگذاری بانک مرکزی اروپا) این پیمان را تحسین کرد و گفت بانک مرکزی فرانسه این پیمان را با قاطعیت حمایت می‌کند. فرانسه یکی از کشورهای اصلی اتحادیه اروپاست که پرداخت‌های قابل توجهی را با یوآن انجام می‌دهد. از میان بانک‌های مرکزی مهم دنیا، هنوز بانک مرکزی آمریکا و بانک مرکزی سوئیس چنین پیمانی را با چین امضا نکرده‌اند.^(۲۴)

۴-۵. پیمان پولی دوجانبه چین و ژاپن

بانک مرکزی ژاپن اعلام کرد که در مورد شرایط پیمان پولی دوجانبه ین - یوآن به بانک مرکزی چین به توافق رسیده است. این پیمان که اولین پیمان پولی بین دو کشور است، در تاریخ ۲۸ مارس ۲۰۰۲، امضا شد، سقف این پیمان معادل ۳ میلیارد دلار از ارزهای ین و یوآن است که در راستای توسعه طرح چیانگ مای برای حفظ ثبات مالی منطقه بود.^(۲۴)

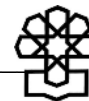
در تاریخ ۲۱ سپتامبر ۲۰۰۷، آقایان ژئو شیائوچوان رئیس بانک مرکزی چین و توشی هیکو فوکوی رئیس بانک مرکزی ژاپن این پیمان را تمدید کردند.^(۲۵)

این پیمان برای سومین بار در ژانویه ۲۰۱۲ تمدید می‌شود. این پیمان در دیدار یوشی هیکو نودا نخست‌وزیر ژاپن از چین منعقد شد. مطابق این پیمان، دو کشور در زمینه استفاده از یوآن و ین در تجارت فرامرزی و توسعه بازارهای تجارت مستقیم با یوآن - ین همکاری خواهند کرد.^(۲۶)

به دنبال بحران مالی جنوب‌شرقی آسیا در سال‌های آخر قرن بیستم، دولت چین سیاست اثبات نرخ ارز را دنبال کرد و تلاش کرد که یوآن به‌طور گسترده‌ای بین کشورهای جنوب‌شرقی آسیا پذیرفته شود. همزمان با این، به‌دلیل رشد سریع چین و عدم توازن پرداخت‌های بین‌المللی، یوآن مورد اقبال جامعه بین‌المللی قرار گرفته است. بعد از بحران ۱۹۹۷، جهانی‌سازی یوآن به استراتژی اصلی چین تبدیل شده است. مسئولین چینی معتقدند که از طریق این استراتژی، چین می‌تواند سیستم مالی بین‌المللی را بازمهندسی کند و به چین امکان بهره‌گیری بیشتر از تجارت و سرمایه‌گذاری بین‌المللی را بدهد.^(۲۷)

برای تسهیل این روند، دولت چین علاقمند است که پیمان‌های پولی دوجانبه امضا کند و متعهد شده است که جایگاه یوآن را به‌عنوان یک ارز تسویه‌گر در تجارت بین‌المللی ارتقا دهد. تحلیلگران معتقدند که این پیمان جایگاه یوآن را در عرصه بین‌المللی بهبود می‌بخشد، زیرا چین و ژاپن به‌ترتیب دومین و سومین اقتصاد بزرگ دنیا هستند که ارتباطات تنگاتنگی در حوزه‌های سرمایه‌گذاری و تجارت دوجانبه دارند. مطابق این پیمان جدید، دو کشور می‌توانند به‌طور مستقیم با ارزهای یکدیگر تبادلات مالی انجام دهند.^(۲۸)

در حال حاضر، در جنوب‌شرقی آسیا ارز غالب وجود ندارد و بزرگ‌ترین رقیب یوآن، ین است، اگرچه امضای این پیمان نوعی سیگنال مبنی بر پذیرش ارجحیت یوآن از طرف ژاپن بود. باری ایشینگرین محقق اقتصاددان دانشگاه کالیفرنیا در این باره می‌گوید: «چیزی که در این پیمان جدید است این است که دولت چین توانسته حمایت ژاپن را به‌دست آورد و به‌طور ضمنی مشخص ساخته است که کدام ارز در آینده در شرق آسیا غالب خواهد بود». آقای موریس گلدستون اقتصاددان

مؤسسه اقتصاد بین‌الملل پیترسون می‌گوید: «پیمان پولی ژاپن و چین قطعاً میزان استفاده منطقه‌ای از یوآن را افزایش خواهد داد، اگرچه به سقف زمانی و مبلغی این پیمان بستگی مستقیم دارد. من فکر نمی‌کنم که این پیمان یک «برهم‌زننده بازی»^۱ باشد و یوآن را به رقیب غالب دلار تبدیل نماید». نشریه فایننشال تایمز در انگلیس گزارش منتشر کرده است که در آن به این حرکت چین به‌عنوان یک «اقدام سمبلیک» اشاره شده است. زیرا تشویق کشورها برای استفاده از پول‌های خودشان برای تسویه تجارت دوجانبه هم‌اکنون در حال انجام است، اگرچه حجم تجارتی که در حال حاضر با یوآن بین این دو کشور تسویه می‌شود اندک است.^(۲۶)

۴-۶. پیمان پولی دوجانبه چین و کره جنوبی

در تاریخ ۲۴ ژوئن ۲۰۰۲، در جشنی که به این مناسبت برگزار شده بود، آقایان دای شیانگلانگ رئیس بانک مرکزی چین و پارک سئونگ رئیس بانک مرکزی کره جنوبی یک پیمان پولی دوجانبه وون - یوآن امضا کردند. این بانک‌ها توافق کردند که تا سقف معادل ۲ میلیارد دلار از ارزش‌های محلی در زمان ضرورت به مؤسسه مالی برای غلبه بر مشکلات توازن پرداخت تخصیص دهند تا ثبات مالی در منطقه حفظ شود.^(۲۷)

در سال ۲۰۰۵، بانک‌های مرکزی این پیمان را تا سقف معادل ۴ میلیارد دلار تمدید کردند. اگر کشور درخواست‌کننده متمایل باشد که به‌جای وون کره یا یوآن چین، دلار آمریکا دریافت نماید، کشور تأمین‌کننده باید پول محلی خود را به دلار آمریکا تبدیل نماید.^(۱۹)

در تاریخ ۱۲ دسامبر ۲۰۰۸، دو کشور توافق کردند که این پیمان را تا سقف ۱۸۰ میلیارد یوآن (۲۶/۳ میلیارد دلار آمریکا) و برای مدت سه سال تمدید کنند. در این سال کاهش ارزش وون کره جنوبی به دلیل بحران مالی جهانی ۳۰ درصد بود. در این سال چنین پیمانی به کره جنوبی کمک کرد تا ثبات ارزی را برای این کشور ایجاد نماید.^(۲۸)

در تاریخ ۲۶ اکتبر ۲۰۱۱، یک بار دیگر دو کشور به توافق رسیدند تا سقف پیمان پولی خود را به ۳۶۰ میلیارد یوآن (۵۷ میلیارد دلار) و برای سه سال دیگر تمدید کنند تا خود را در برابر آسیب‌های ناشی از بحران مالی در منطقه یورو حفاظت کنند.^(۲۹)

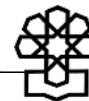
انجام تبادلات مالی با ارزش‌های محلی بین کره جنوبی چین به حدی مفید بوده است که دو کشور در جستجوی پیمان پولی دوجانبه دائمی هستند. هم‌زمان با اجرای پیمان‌های پولی موقت، دو کشور مذاکراتی را برای امضای پیمان پولی دائمی نیز آغاز کرده‌اند. در این حالت کره جنوبی، به بیشترین

نخیره ارزی در جهان دست می‌یابد تا بتواند بحران‌های مالی آتی را مدیریت نماید. مقامات بانک مرکزی کره جنوبی اعلام کردند: «پیمان پولی دوجانبه دائمی با چین به‌طور فزاینده‌ای ریسک بحران‌های ارزی خارجی را کاهش می‌دهد. در گام اول برای امضای پیمان پولی دائمی، ما به دولت چین پیشنهاد کردیم که تأمین مالی مبتنی بر پیمان پولی را برای کسب‌وکارهای دو کشور فراهم نمایند تا بتوانند پرداخت‌های تجاری خود را با پول‌های محلی تسویه نمایند». اگر پیمان‌های پولی، تسویه پرداخت‌های تجاری را تسهیل نماید، ممکن است دو کشور تسهیلاتی برای امضای پیمان پولی دائمی فراهم کنند.^(۳۰)

۴-۷. پیمان پولی دوجانبه برزیل و آرژانتین

آرژانتین و برزیل در اکتبر ۲۰۰۸، استفاده از یک سیستم نوآورانه برای پرداخت‌های تجاری بین دو کشور را جشن گرفتند، اما سهم اندک این روش در تجارت دوجانبه این دو کشور نشان‌دهنده مشکلاتی است که استفاده از ارزهای محلی در تجارت به‌جای دلار آمریکا را به چالش می‌کشد. نام مختصر این سامانه به اسپانیولی SML است که به شرکت‌های آرژانتینی و برزیلی امکان می‌دهد که تسویه تجاری خود را با ارزهای محلی انجام دهند. سامانه SML هزینه تبدیل پزوی آرژانتین و ریال برزیل به دلار و برگشت آن به ارزهای محلی را از بین می‌برد. آقای مارتین ردارو رئیس وقت بانک مرکزی آرژانتین گفت: «این یک سیستم ساده و روبه جلو است ... این سامانه در سرویس‌دهی به شرکت‌های کوچک و متوسط موفق عمل کرده است». از زمان راه‌اندازی تا پایان ماه مارس ۲۰۰۹، بیش از ۱۱۰۰ شرکت برای پرداخت‌هایشان از SML استفاده کرده‌اند. در سال بعد، این عدد ۳۷ درصد رشد داشت. بانک‌های مرکزی برزیل و آرژانتین که پلت‌فرم تبادلات SML را مدیریت می‌کنند، نرخ برابری دو ارزهای پزو-ریال را براساس نرخ برابری ریال - دلار و پزو - دلار تنظیم کرده‌اند. همچنین، این بانک‌ها به ۵۰ بانک تجاری دسترسی داده‌اند تا از سامانه SML برای تبادلاتشان استفاده نمایند.^(۳۱)

موفقیت SML اروگوئه را نیز بر آن داشته است تا چنین سیستمی را با برزیل راه‌اندازی نماید، البته ابتدا باید کنگره اروگوئه آن را مصوب نماید. البته در آمریکای لاتین، SML تنها سامانه‌ای نیست که با ارزهای محلی کار می‌کند. تجارت بین ونزوئلا، بولیوی، کوبا و اکوادور با استفاده از Sucre انجام می‌شود، Sucre یک ارز مجازی است که ارزش آن با استفاده از سیدی از ارزهای محلی تعیین می‌شود و تجارت با آن به ۲۳۰ میلیون دلار رسیده است.^(۳۲)

۸-۴. پیمان پولی دوجانبه ترکیه و پاکستان

در تاریخ ۲ سپتامبر ۲۰۱۱، بانک‌های مرکزی ترکیه و پاکستان اعلام کردند که در جشنی که به این مناسبت و با حضور آصف علی زرداری رئیس‌جمهور پاکستان و عبدا... گل رئیس‌جمهور ترکیه در استانبول برگزار شده بود، پیمان پولی دوجانبه بین دو کشور منعقد شد. این پیمان را آقایان یاسین انوار رئیس بانک مرکزی پاکستان و اردم باسی رئیس بانک مرکزی ترکیه امضا کردند. بانک مرکزی پاکستان اعلام کرد که این پیمان براساس روپیه - لیر تنظیم شده است که مقدار آن معادل ۱ میلیارد دلار از ارزش‌های محلی است، دوره زمانی پیمان نیز سه سال است.^(۳۲)

تعیین نرخ برابری ارزها نیز براساس الگوهای استاندارد بازار خواهد بود که به‌صورت گسترده در بازارهای داخلی هر کشور مورد پذیرش قرار گرفته است. با اجرای این پیمان، بانک مرکزی پاکستان قادر خواهد بود که خط معاوضه لیره ترکیه را برای بانک‌های پاکستانی ایجاد نماید. این بانک‌ها نیز این نقدینگی را در اختیار واردکنندگان و صادرکنندگانی قرار می‌دهد که متمایل به تجارت با لیر ترکیه هستند. در نهایت، واردکننده - صادرکننده ارز خارجی را به بانک قرض‌دهنده بازپرداخت می‌نماید تا آن بانک نیز به بانک مرکزی بازپرداخت نماید. به منظور شفافیت در تعریف نرخ بهره بازار، بانک مرکزی پاکستان تصمیم گرفته است که برای تسهیلات لیر ترکیه، مناقصه رقابتی برگزار نماید.^(۳۳)

بانک مرکزی پاکستان اعلام کرد که هدف اصلی این پیمان پولی دوجانبه با ترکیه، تأمین مالی تجارت دوجانبه با ارزهای محلی دو کشور است، اهمیت این پیمان به اندازه‌ای است که از آن به‌عنوان نقطه عطفی در تاریخ ارتباطات مالی بین دو بانک مرکزی یاد می‌شود. این پیمان امیدها را برای ارتقای تجارت دوجانبه و ارتباطات اقتصادی بین ترکیه و پاکستان افزایش داده است. بیانیه بانک مرکزی پاکستان اعلام می‌دارد: «این پیمان کمک قابل توجهی به تقویت بیشتر ارتباطات دو کشور می‌نماید». پیمان پولی دوجانبه بین دو بانک مرکزی سیگنال‌های مثبتی را برای در دسترس بودن نقدینگی با ارز کشور دیگر در داخل کشور به بازار می‌دهد. در نتیجه، تجارت دوجانبه در حوزه‌هایی که لیر و روپیه استفاده می‌کنند افزایش می‌یابد. این پیمان در سپتامبر ۲۰۱۲، به مرحله عملیاتی شدن رسید.^(۳۴)

به‌دلیل جلوگیری از تفصیل زیاد، فهرست کامل این پیمان‌ها به همراه پیمان‌های در حال مذاکره در قسمت پیوست این گزارش ارائه شده است.

شکل ۱. فهرست کل پیمان‌های پولی دوجانبه تاکنون

مأخذ: همان.

۵. پیمان پولی دوجانبه چیست؟

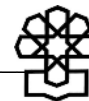
بانک مرکزی چین پیمان پولی دوجانبه را چنین تعریف کرده است: «در یک پیمان پولی دوجانبه تحت چارچوب طرح چیانگ مای، کشور درخواست‌کننده، ارزهای قابل تبدیل را از کشور تأمین‌کننده به ارز محلی آن کشور می‌خرد و ارز محلی خودش را معادل همان ارزهای قابل تبدیل (نرخ تبدیل تراکنش خرید در یک دوره زمانی تعیین‌شده) بازخريد می‌کند».^(۳۷)

لغتنامه مالی بازار سهام نزدیک، پیمان پولی را چنین تعریف کرده است: «یک پیمان برای معاوضه مجموعه‌ای از تعهدات پرداخت معین به ارز یک کشور با مجموعه‌ای از تعهدات پرداخت به ارز کشور دیگر که معمولاً با نرخ‌های ثابت به ثابت انجام می‌شود».^(۳۸)

پیمان پولی دوجانبه یعنی استفاده همزمان از دو پول ملی (پولی ملی کشورهای مبدأ و مقصد) برای تسویه‌های مرتبط با تجارت فرامرزی^۱ به گونه‌ای که نیازی به ارز واسطه^۲ نباشد.

۱. هرگونه دادوستد در کالا و خدمات بین ایران و سایر کشورها که برای تکمیل آن نیاز به استفاده از پول است.

۲. پولی ملی کشور ثالثی که خود مبدأ یا مقصد تجارت نیست، اما از این پول در تجارت فرامرزی بین این دو کشور می‌تواند استفاده شود؛ در حال حاضر، عمدتاً دلار و یورو به‌عنوان ارز واسطه استفاده می‌شود.

با توجه به مرور جامع تمامی پیمان‌های بین کشورها، پیمان پولی دوجانبه در قالب مثال زیر توضیح داده می‌شود. فرض کنید دو کشور ایران و کره جنوبی با هدف تسهیل تجارت می‌خواهند وزن ارزهای واسط مانند دلار و یورو را در تجارت فرامرزی کاهش داده و از پیمان پولی دوجانبه استفاده کنند. به گونه‌ای که a درصد از مبادلات تجاری کشور با دلار، b درصد با یورو و c درصد نیز با پیمان پولی دوجانبه انجام شود. لذا هدف پیمان‌های پولی دوجانبه، حذف ارزهای واسط مانند دلار و یورو از تجارت خارجی نیست، بلکه هدف مهم تقویت جایگاه ارزهای محلی در تجارت خارجی، تنوع بخشی در روش‌های پرداخت خارجی و کاهش وزن ارزهای واسط است.

برای به کارگیری چنین پیمان‌هایی، بانک مرکزی دو کشور وارد مذاکره با یکدیگر شده و پیمان پولی دوجانبه امضا می‌کنند. ابتدا کره جنوبی یک حساب ریالی نزد بانک مرکزی ایران افتتاح می‌کند. ریال درون این حساب متعلق به کره جنوبی است. سپس، ایران یک حساب به وون (won) نزد بانک مرکزی کره جنوبی افتتاح می‌کند. مبالغ درون این حساب به وون و متعلق به ایران است. دو بانک مرکزی نسبت ریال به وون را براساس روش‌های مرسوم بازار تعیین می‌کنند که می‌تواند به شکل ثابت یا شناور باشد. بانک مرکزی ایران، مبلغ توافق شده‌ای را به حساب ریالی کره جنوبی واریز می‌کند. بانک مرکزی معادل همان مبلغ را به وون به حساب ایران واریز می‌نماید. آنگاه دو بانک تجاری در دو کشور به عنوان عامل انتخاب می‌شوند.

اکنون تاجر ایرانی می‌خواهد از کره جنوبی کالا وارد کند. به تاجر کره‌ای سفارش خرید می‌دهد. تاجر کره‌ای پیش‌فاکتور را به وون برای تاجر ایرانی ارسال می‌کند. تاجر ایرانی ریال در اختیار دارد، اما باید به تاجر کره‌ای وون بپردازد. بنابراین، مبلغ قرارداد را به بانک تجاری ایرانی واریز می‌کند. بانک تجاری ایرانی، این مبلغ را به حساب ریالی نزد بانک مرکزی واریز می‌کند. این مبلغ از حساب وونی ایران در کره جنوبی کسر و به حساب ریالی کره جنوبی در ایران اضافه می‌گردد. بانک مرکزی کره جنوبی نیز معادل مبلغ قرارداد را به وون به بانک تجاری کره‌ای می‌دهد تا به حساب تاجر کره‌ای واریز نماید. با تأیید دریافت مبلغ قرارداد توسط بانک تجاری کره‌ای، کالا در ایران ترخیص می‌شود و در اختیار تاجر ایرانی قرار می‌گیرد. مشابه همین فرآیند نیز در مورد صادرات کالا از ایران به کره جنوبی اتفاق می‌افتد. در پایان دوره، بانک‌های مرکزی می‌خواهند حساب ریال و وون را تسویه نمایند. این تسویه می‌تواند از طریق طلا یا دیگر دارایی‌های ارزشمند صورت گیرد.

چنانچه اجرای این راهکار با کشورهای دیگری نیز توسعه یابد، تسویه حساب‌ها در پایان دوره با سهولت بیشتری انجام می‌شود. ایران سالانه مبلغ ۸۵ میلیارد ریال به کره جنوبی بدهکار است، کره جنوبی مبلغ ۹ میلیارد وون به عراق و عراق نیز مبلغ ۵ میلیارد دینار به ایران بدهکار است. سه

کشور وارد فرآیند تسویه سه‌جانبه می‌شوند و بدهی ایران به کره جنوبی تسویه می‌شود. ایران به روسیه ۷۷ میلیارد ریال بدهکار است، روسیه مبلغ ۱۲۸ میلیارد روبل به چین و چین نیز مبلغ ۷۲ میلیارد یوآن به ایران بدهکار است که با تسویه ارزی بدهی ایران به روسیه نیز صفر می‌شود. فرآیند تسویه حساب‌های فوق‌الذکر در قالب «اتحادیه پایاپای آسیایی» به سادگی قابل انجام است، زیرا انجام تسویه بین کشورهای عضو، یکی از بندهای اساسنامه این اتحادیه است که در قسمت ۷-۲ به تفصیل توضیح داده می‌شود.

۱-۵. پیمان پولی یا سوآپ ارزی؟

البته باید به تفاوت سطوح متفاوت این پیمان‌ها اشاره شود. در ادبیات کلاسیک مدیریت مالی، واژه Currency Swap به قراردادهایی اطلاق می‌شود که یک شرکت خصوصی متعهد می‌شود که اصل (Principal) یا/ و فرع (Interest Payment) مقدار معینی از ارز خارجی را به قیمت معین به طرف دیگر بفروشد و طرف دیگر نیز متعهد می‌گردد که در تاریخ‌های معینی، به همین قیمت، ارز را از طرف مقابل خریداری کند. در این قراردادها، نرخ بهره می‌تواند به صورت ثابت - ثابت، ثابت - شناور یا شناور - شناور باشد در ترازنامه شرکت نیز قید نمی‌شود، زیرا آنها به عنوان تراکنش‌های تبادل ارز خارجی طبقه‌بندی می‌شوند.^(۳۰) این مفهوم در ادبیات فارسی به عنوان «سوآپ ارزی» شهرت یافته است.

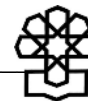
در طرح چپانگ مای که بین کشورهای آسه‌آن+۳ در سال ۲۰۰۰ که برای جلوگیری از بحران‌های مالی و مدیریت نقدینگی مصوب شد، واژه Currency Swap Agreement به مفهوم دیگری به کار رفت که در این گزارش از آن به «پیمان پولی دوجانبه» یاد می‌شود. تفاوت‌های عمده این مفهوم عبارتند از:

- در سوآپ ارزی دو شرکت خصوصی با یکدیگر به توافق می‌رسند که ارزهای خارجی را به یکدیگر بفروشند، درحالی که در پیمان پولی، دو طرف توافق، بانک‌های مرکزی دو کشور هستند.

- در سوآپ ارزی چیزی به نام اتاق تسویه^۱ وجود ندارد و اما پیمان پولی عمدتاً از طریق اتاق‌های تسویه ارزی عملیاتی می‌شود.

- روش اجرای سوآپ ارزی با پیمان پولی تفاوت‌های بنیادین دارد، به گونه‌ای که می‌توان این دو مفهوم را متفاوت از یکدیگر تلقی کرد. در پیمان پولی دوجانبه، دو حساب متناظر برای هر یک از کشورها در بانک مرکزی کشور دیگر افتتاح می‌شود، بانک‌های تجاری عامل تعیین می‌شوند، عموماً

1. Settlement/Clearing House.

برای استفاده عادلانه از این نقدینگی مناقصه برگزار می‌شود و به بخش خصوصی برای نحوه استفاده از آن آموزش داده می‌شود، درحالی که در سوآپ ارزی، سیستم بانکی اصولاً می‌تواند در قرارداد فی‌مابین دو شرکت خصوصی نقشی نداشته باشد.

- هدف از سوآپ ارزی، کاهش مدیریت ریسک ناشی از نوسانات نرخ ارز برای دو شرکت خصوصی است، اما از امضای پیمان پولی چندین هدف در سطح ملی دنبال می‌شود که عبارتند از:

- تأمین نقدینگی لازم برای مدیریت بحران‌های مالی در زمان نیاز،
- استفاده از این نقدینگی برای تسویه پرداخت‌های تجاری بین کشورها در شرایط عادی تجاری،
- کاهش وابستگی تجارت بین کشورها به ارزهای واسط مانند دلار، پوند و یورو،
- جهانی‌سازی ارزهای محلی و تقویت نقش آنها در تجارت بین‌المللی به دلایل اقتصادی و سیاسی.

۶. پیمان‌های پولی در ایران

با توجه به شرایط فعلی کشور ضرورت دارد که چنین پیمان‌هایی با کشورهایی منعقد شود که توانمندی اقتصادی و سیاسی لازم را برای پایبندی به تعهداتشان داشته باشند. با توجه به فضای سیاسی بین‌المللی موجود، این کشورها به عنوان نمونه، می‌تواند روسیه، هند، پاکستان، ترکیه و چین باشد. البته باید سازوکار تسویه و مدیریت ریسک مناسبی برای طرف مقابل پیش‌بینی شود تا انگیزه لازم برای انعقاد چنین پیمانی وجود داشته باشد.

۶-۱. تسویه پایان دوره

برای تسویه حساب‌های ایجاد شده در بانک مرکزی دو طرف، ۳ راهکار عمده وجود دارد:

- پیمان‌های پولی دوجانبه بین ایران و شرکای تجاری می‌تواند از کشورهایی شروع شود که تراز تجاری با آنها صفر یا نزدیک به صفر باشد تا در پایان دوره (مثلاً ۶ ماهه یا یک‌ساله)، نیازی به تسویه این دو حساب نباشد،

- با توجه به اینکه همه پیمان‌های پولی دوجانبه بین کشورها تاکنون دارای سقف مقداری و زمانی هستند، می‌توان سقف مقداری پیمان را طوری تعیین کرد که پایین‌تر از میزان بدهی یکی از کشورها به دیگری باشد. برای مثال تصور کنید که ایران سالیانه مبلغ ۱۰۰ واحد پولی به ترکیه بدهکار است و ترکیه نیز ۷۰ واحد پولی به ایران بدهکار است، لذا پیمان پولی دوجانبه می‌تواند تا سقف ۷۰ واحد پولی امضا شود که نیازی به تسویه پایان دوره نباشد.

- برای پایدارسازی پیمان‌های پولی به منظور تجارت با پول‌های محلی، می‌توان شبکه‌ای از

پیمان‌های پولی دو و چندجانبه ایجاد کرد تا کشورها به صورت سه‌جانبه و بیشتر تعهدات خود را نسبت به یکدیگر تسویه نمایند. برای مثال، ایران ۱۰ واحد پولی به عراق بدهکار است، عراق مبلغ ۱۲ واحد پولی به پاکستان و پاکستان نیز ۱۸ واحد پولی به ایران بدهکار است. با تسویه سه‌جانبه بدهی ایران به عراق تسویه می‌شود و بدهی سایر کشورها نیز به نسبت کاهش می‌یابد.

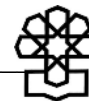
۲-۶. اتحادیه پایاپای آسیایی: پتانسیل مناسب برای تهاتر پولی چندجانبه

برای پایداری استفاده از پول‌های محلی در تجارت بین‌المللی، نیاز است که در پایان دوره زمانی تعیین‌شده، این پیمان‌ها تسویه شوند. لذا نیاز به زیرساختی بین‌المللی وجود دارد که بتواند مدیریت تهاتر پولی چندجانبه را بر عهده بگیرد. چنین زیرساختی قبلاً در کشور ایجاد شده است، در سال ۱۹۷۴ میلادی، تشکیل «اتحادیه پایاپای آسیایی»^۱ یا ACU در کمیسیون اقتصادی و اجتماعی آسیا و اقیانوسیه سازمان ملل (ESCAP) مصوب می‌شود. در چهارمین اجلاس همکاری‌های اقتصادی آسیا - که در سطح وزرا برگزار شده بود - نهایی می‌گردد تا کشورهای ایران، هند، پاکستان و شش کشور آسیایی دیگر این اتحادیه را تشکیل داده و دبیرخانه دائمی آن را به تهران واگذار نمایند. اهداف تشکیل این اتحادیه به شرح زیر است:

- تأمین بستر لازم برای تسویه پرداخت‌های چندجانبه بین کشورهای عضو،
- افزایش استفاده از ارزهای محلی در تراکنش‌های جاری بین کشورها و بهبود اقتصاد آنها با استفاده از ذخایر ارزی اعضا،
- تقویت همکاری اقتصادی بین اعضا و برقراری ارتباط نزدیکتر بین سیستم‌های بانکی آنها به منظور توسعه تجارت و فعالیت اقتصادی،
- تأمین بستر لازم برای اجرای «پیمان‌های پولی چندجانبه» بین کشورها تا واحدهای پولی کشورهای آسیایی در دسترس اعضا قرار گیرد.

ماده (۷) مکرر اساسنامه اتحادیه پایاپای آسیایی با عنوان «پیمان پولی چندجانبه» بیان می‌دارد: «شورای حکام می‌تواند زمینه امضای یک پیمان پولی بین اعضا را فراهم نموده و معیارها، شرایط (مانند نرخ بهره و دوره زمانی که این پیمان‌ها می‌تواند تمدید شود) و قواعدی (مانند نحوه کمک اعضا و دیگر رویه‌هایی که مورد نیاز است) را برای واجدین شرایط تعیین نماید».^(۳۶)

این زیرساخت که دبیرخانه دائمی آن در بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران مستقر است، پتانسیل مناسبی برای تقویت جایگاه پول ملی و توسعه استفاده از ارزهای محلی در تجارت

دوجانبه است. مشابه این نهاد، اتحادیه پرداخت اروپایی یا EPU نام داشت که تسویه تجارت بین کشورها را با پول‌های محلی انجام می‌داد و در سال ۱۹۸۹ به بانک مرکزی اروپا تبدیل گردید تا واحد پول مشترک کشورهای اروپایی را مدیریت نماید. لذا استفاده از این زیرساخت مهم باید به نحو بهینه‌تری برای بین‌المللی کردن ارزهای محلی استفاده شود.

۳-۶. پوشش ریسک

نرخ بالای تورم در ایران در سال‌های اخیر باعث شده است که ارزش دارایی‌های ریالی به‌طور مستمر کاهش یابد، لذا تمایل کشورها برای امضای چنین پیمان‌هایی با ایران و خرید ریال کاهش می‌یابد. برای مدیریت ریسک این پیمان، می‌توان از برابری پول‌های ملی با ^۱SDR و یا یک دارایی ثابت (مانند طلا و نفت خام) استفاده کرد. برای مثال توافق می‌شود که ذخیره ارزش براساس SDR انجام شود. برای مثال، در تاریخ ۱ اردیبهشت‌ماه، ایران مبلغ ۶ میلیارد ریال به هند بدهکار می‌شود. در سامانه نرم‌افزاری این پیمان، معادل این پول به SDR ذخیره می‌شود که در این تاریخ (با نرخ برابری یک SDR برابر با ۴۰۰۰۰ ریال)، ایران ۱۵۰۰۰۰ SDR به هند بدهکار است. هند در تاریخ ۲ اردیبهشت‌ماه، ۲ میلیون روپیه به ایران بدهکار شود، این مبلغ نیز براساس نرخ برابری روپیه به SDR در سامانه نرم‌افزاری ثبت می‌شود. در پایان دوره میزان بدهی و طلب دو کشور براساس SDR، در سامانه ذخیره شده است که می‌تواند براساس توافق طرفین تسویه شود. با این روش ریسک طرفین معامله به حداقل ممکن کاهش می‌یابد. بیمه نوسانات نرخ ارز نیز ابزار مکمل دیگری برای پوشش ریسک ناشی کاهش ارزش پول‌های ملی است.

۴-۶. محاسبه نرخ برابری ارزهای ملی

یکی از مسائل اصلی برای توسعه پیمان‌های پولی دوجانبه، نحوه محاسبه نرخ برابری ارزهای ملی است. در حال حاضر، عموماً ارزهای ملی براساس دلار یا یورو قیمتگذاری می‌شوند، اگر قرار باشد برای تجارت دوجانبه از دلار و یورو استفاده نشود، معیار محاسبه نرخ برابری ارزها چه باشد؟ مانند قیمت هر کالا یا دارایی در یک بازار آزاد، نرخ‌های ارز از برخورد عرضه و تقاضا تعیین می‌شود. در این راستا دو نظریه وجود دارد.

الف) قانون قیمت واحد:^۲ نقطه آغاز درک نحوه تعیین نرخ ارز، یک نظریه ساده به نام قانون قیمت واحد است. اگر دو کشور کالای مشابهی را تولید کنند و هزینه‌های مبادلاتی و محدودیت‌های

1. Special Drawing Right

2. Law of One Price

گمرکی کمی داشته باشند، قیمت آن کالا باید در دو کشور یکسان باشد و هیچ فرقی نمی‌کند که چه کشوری آن را تولید کند. فرض کنید که هزینه تولید فولاد در ایران ۱۰ میلیون ریال باشد و فولاد مشابه آن در ترکیه ۸۰۰ لیر باشد، آنگاه نرخ برابری دو ارز معادل ۱۲۵۰۰ به ۱ خواهد بود (هر لیر ترکیه معادل ۱۲۵۰ تومان).

ب) **نظریه برابری قدرت خرید:**^۱ طبق این نظریه، نرخ‌های ارز بین دو کشور به‌گونه‌ای تعیین می‌شود که تغییرات سطوح قیمتی بین آن دو کشور را منعکس کند. این نظریه به‌طور ساده کاربردی از قانون قیمت واحد در سطح ملی، به‌جای مقایسه دو قیمت انفرادی است. فرض کنید قیمت فولاد به ریال ۱۰ درصد (۱۱ میلیون ریال) افزایش یابد، اگر قیمت لیری فولاد (۸۰۰ لیر) بدون تغییر بماند، نرخ برابری دو ارز باید به ۱۳۷۵ تومان بر هر لیر افزایش یابد تا قیمت واحد بین دو کشور همچنان برقرار باشد. یعنی نظریه برابری قدرت خرید می‌گوید، برای حفظ رقابت‌پذیری کالاهای کشور باید نرخ ارز به اندازه خالص تغییر سطح قیمت‌های بین دو کشور تغییر یابد. طبق این نظریه، اگر سطح عمومی قیمت‌های ایران نسبت به سطح عمومی قیمت‌ها در ترکیه ۱۰ درصد افزایش یابد، نسبت ریال به لیر نیز ۱۰ درصد افزایش خواهد یافت.^(۳۷)

۵-۶. فشارهای آمریکا و ایجاد جذابیت برای کشورها

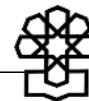
با توجه به اینکه ایران تحت تحریم‌های سازمان ملل و آمریکا قرار دارد، ممکن است تحت فشارهای آمریکا کشورها از امضای پیمان پولی دوجانبه با ایران سرباز زنند. لذا باید جذابیت مناسب برای چنین پیمان‌هایی ایجاد شود. دو شیوه برای ایجاد چنین جذابیتی وجود دارد:

- این پیمان‌ها با کشورهایی آغاز شود که در بلوک مقابل آمریکا قرار دارند، مانند روسیه و چین؛

- فروش نفت خام و گاز به کشورهای طرف این پیمان با تخفیف ویژه به منظور عملیاتی شدن این شیوه تبادل با پول‌های محلی؛

- تنظیم نرخ برابری ارزها به‌گونه‌ای که صادرات به ایران برای کشورهای طرف پیمان مقرون به صرفه باشد. معنای دیگر این سیاست این است که بازار داخلی کشور برای مدت محدودی در اختیار کشور طرف پیمان قرار می‌گیرد. این تخفیف باید به‌صورت کاهنده بوده و دارای سقف زمانی معین باشد.

زمانی که تعداد این پیمان‌ها به حدنصاب رسید (مثلاً ۶-۷ پیمان)، آنگاه برای ایران قدرت

چانه‌زنی ایجاد می‌شود تا نرخ برابری را اصلاح کند یا قیمت فروش نفت و گاز را به قیمت واقعی نزدیک نماید. به بیان دیگر، دو سیاست فوق، نوعی سرمایه‌گذاری برای راه‌اندازی این پیمان‌ها و تقویت جایگاه ریال در مناسبات بین‌المللی است که باعث حل قسمتی از مشکلات ناشی از تحریم بانکی نیز می‌شود. این فرآیند مشابه اقدام یک فرد سرمایه‌گذار است که یک شرکت دانش‌بنیان راه‌اندازی کرده است و در سال‌های ابتدایی زیان‌ده بوده و بعد از چند سال به سوددهی می‌رسد. آنگاه علاوه بر بازگشت سرمایه وی، سودی از این سرمایه‌گذاری نیز تحصیل می‌شود. لذا نباید انتظار داشت که اولین پیمان‌های پولی به نفع ایران امضا شود.

۷. شاخص‌های اقتصادی و پیمان پولی دوجانبه

با توجه به اینکه انعقاد و استفاده از پیمان‌های پولی دوجانبه تأثیرات عمیقی بر روابط اقتصادی و سیاسی با کشورهای مختلف دارد و همچنین اقتصاد داخلی و پول ملی را نیز دستخوش تغییراتی می‌کند، ضرورت دارد که تأثیرات شاخص‌های مهم اقتصادی بر پیمان پولی دوجانبه و برعکس مورد بررسی عمیق‌تر قرار گیرد. در این قسمت شاخص‌هایی مانند سیکل‌های کسب‌وکار، تغییرات نرخ ارز، تفاضل نرخ تورم، همزمانی نرخ‌های بهره واقعی و درجه باز بودن تجاری مورد مذاقه بیشتر خواهد بود.

۷-۱. سیکل‌های تجاری

سیکل‌های تجاری^۱ به تغییرات در تولید، تجارت یا فعالیت‌های اقتصادی در طول چندین ماه یا سال در اقتصاد می‌پردازد. سیکل تجاری یعنی حرکت بالا و پایین در سطح تولید ناخالص داخلی (GDP)؛ چنین سیکل‌هایی به دوره‌های انبساط و انقباض در سطح فعالیت‌های اقتصادی حول محور رشد بلندمدت اقتصادی اشاره دارد.^(۳۸)

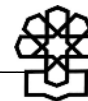
دوره‌های رشد فعالیت‌های اقتصادی را رونق و دوره‌های کاهش را رکود می‌نامند. عموماً ترکیب رونق و رکود سیکل تجاری را شکل می‌دهند. زمان سیکل تجاری به زمان تغییر جهت فعالیت‌های اقتصادی باز می‌گردد؛ اوج سیکل، آخرین ماه قبل از آن است که شاخص‌های اساسی، از قبیل اشتغال، تولید و خرده‌فروشی شروع به کاهش نمایند. دیدگاه رایج در میان اقتصاددان‌ها، این است که تغییراتی ایجاد می‌شود که اقتصاد را به بالاتر یا پایین‌تر از اشتغال کامل می‌رساند. رونق می‌تواند به واسطه افزایش شدید مخارج عمومی یا خصوصی ایجاد شود. به همین طریق، موجی از خوش‌بینی

مصرف‌کنندگان را تشویق می‌کند که بیشتر از مقدار معمول خرج نمایند؛ بنابراین شرکت‌ها، کارخانه‌های جدید می‌سازند و این سبب خواهد شد که اقتصاد با سرعتی بیش از حد طبیعی و نرمال خود فعالیت کرده و رونق یابد. رکود یا کساد نیز می‌تواند به واسطه عملکرد وارونه همین نیروها ایجاد شود. کاهشی چشمگیر در مخارج دولتی یا موجی از بدبینی در میان مصرف‌کنندگان و شرکت‌ها، سبب خواهد شد که تولید همه انواع کالاها کاهش یابد.^(۳۹)

یکی از مهمترین آثار پیمان پولی دوجانبه، مقاوم‌سازی اقتصاد کشورها در برابر آثار سیکل‌های تجاری در دیگر کشورهای دنیاست. غالباً رکود اقتصادی در آمریکا به دیگر کشورها تسری یافته و اقتصاد آنها را دچار نوسان‌هایی می‌کند. چنانچه پیمان‌های پولی دوجانبه با کشورها مختلف امضا شده باشد، شبکه‌ای از ارتباط دوگانه و چندگانه بین کشورها ایجاد می‌شود که یک نقطه از این شبکه دارای وزن زیادی نخواهد بود و چنانچه قسمتی از این شبکه دچار آسیب‌پذیری شود، بقیه اعضای شبکه به فعالیت خود ادامه داده و نوسانات اقتصادی و به‌ویژه نوسانات نرخ ارز را مدیریت می‌کنند. علاوه بر این، در زمان رکود اقتصادی پیمان پولی دوجانبه می‌تواند از طریق مدیریت نوسانات نرخ ارز و همچنین تسهیل مبادلات شرکت‌ها با شرکای تجاری‌شان در خارج از کشور منشأ اثر شود و مانع تداوم رکود شود؛ زیرا در این پیمان‌ها تکیه به ارز خاصی نیست و تجارت با هر کشور با پول‌های ملی انجام شده و باعث صرفه‌جویی در هزینه تبدیل ارز ملی به ارزهای جهان‌روا خواهد شد.

۷-۲. تغییرات نرخ ارز

قیمت یک پول برحسب پول دیگر را نرخ ارز^۱ می‌نامند. ارزها نرخ‌های بسیار بی‌ثباتی دارند؛ نرخ ارز بر اقتصاد و زندگی روزانه مردم تأثیر می‌گذارد. برای مثال؛ وقتی ارزش یوآن چین نسبت به پول‌های خارجی بیشتر شود (نرخ یوآن بالاتر برود)، کالاهای خارجی در بازار چین ارزان‌تر و کالاهای چین برای خارجی‌ها گران‌تر می‌شود. وقتی یوآن افت پیدا می‌کند، کالاهای خارجی‌ها برای چینی‌ها گران‌تر و کالاهای چینی برای خارجی‌ها گران‌تر می‌شود. نوسانات نرخ ارز یکی از مهمترین دغدغه‌های سیاستگذاران پولی است. برای مثال، با کاهش نرخ (ارزش) یوآن، قیمت کالاهای وارداتی به چین بالا می‌رود و منجر به تورم وارداتی می‌شود؛ لذا قیمت نسبی کالاهای داخلی و خارجی و رقابت‌پذیری صنایع در بلندمدت تا حد زیادی تابع نرخ برابری ارزهاست. بازار ارز نیز یک بازار مالی است که در آن نرخ‌های ارز تعیین می‌شود.

فلسفه وجودی استفاده از پیمان‌های پولی دوجانبه بین کشورها، کاهش نوسانات ناشی از نرخ‌های ارز است. کشورها (به ویژه کشورهای صادرات‌محور در شرق آسیا) در تلاش هستند که میزان تقاضا برای یک ارز خارجی را در بازار داخلی مدیریت کنند و شاهراه حیاتی تجارت کشور به یک یا چند ارز، وابستگی کامل نداشته باشد. لذا از این پیمان‌ها با نیت کاهش تقاضا برای ارزهای جهان‌روا مانند دلار و یورو بهره می‌گیرند. بدون استفاده از پیمان پولی دوجانبه، تمامی تراکنش‌های بانکی بین چین - کره جنوبی و چین - ژاپن باید با ارزهای جهان‌روا انجام شود که تقاضا برای این ارزها را افزایش می‌دهد. اما با استفاده از پیمان پولی، برای انجام تجارت بین چین - ژاپن و چین - کره جنوبی نیاز مبرم به ارزهای جهان‌روا وجود نخواهد داشت و تجارت دوجانبه می‌تواند با استفاده همزمان از دو ارز ملی صورت پذیرد؛ لذا تقاضا برای ارزهای جهان‌روا از این طریق قابل مدیریت خواهد بود. برای مثال، در سال‌های اخیر نرخ برابری دلار - روپیه دارای نوساناتی بود و باعث افزایش تقاضا برای دلار در بازار هند شده بود؛ دولت هند با ژاپن پیمان پولی دوجانبه امضا کرد تا قسمتی از تجارت بین دو کشور به جای دلار، با ارزهای ملی مدیریت شود؛ لذا تقاضا برای دلار تا حدی کاهش یافت. بعد از گذشت حدود یک سال از این پیمان، وزارت تجارت هند لیست ۲۳ کشور (که شامل ایران نیز می‌شود) را با هدف مدیریت نوسانات نرخ ارز و استفاده از روپیه در تجارت خارجی خود تهیه کرده است تا با آنها پیمان پولی امضا نماید. بنابراین، پیمان پولی دوجانبه یکی از مؤثرترین ابزارها برای کاهش ریسک ناشی از نوسانات نرخ ارز است.

۷-۳. تفاضل نرخ تورم

تورم از مشکلات مزمن اقتصاد ایران بوده که در طول دهه‌های اخیر نیز نسخه شفابخشی برای آن ارائه نشده است. متوسط نرخ تورم در دهه ۱۳۵۰ برابر ۱۳ درصد، در دهه ۱۳۶۰ برابر ۱۷ درصد، در دهه ۱۳۷۰ برابر ۲۳ درصد و در دهه ۱۳۸۰ به ۱۵ درصد بوده است. در سال‌های اخیر نیز با وقوع شوک ارزی و سایر سیاست‌های اقتصادی میانگین تورم همواره بالاتر از ۳۰ درصد بوده است. صرف‌نظر از آثار و پیامدهای تورم، پژوهشگران اقتصادی گزارش‌ها و پژوهش‌های زیادی پیرامون علل و راه‌های مقابله با تورم در اقتصاد ایران انجام داده‌اند. شاید یکی از دلایل آن، تنوع در مکاتب اقتصادی باشد که به تناسب مفروضات از پیش تعیین شده، نظریه‌هایی را مطرح و بر اساس آنها به مسائل اقتصادی نگاه می‌کنند.^(۴۰)

تفاضل نرخ تورم یکی از مؤلفه‌های اصلی تأثیرگذار بر پیمان‌های پولی دوجانبه است. به دلیل تورم بالا، ارزش دارایی‌های ریالی به‌طور مستمر کاهش می‌یابد، لذا تمایل کشورها برای امضای

چنین پیمان‌هایی با ایران کاهش می‌یابد. برای پوشش ریسک ناشی از تفاضل تورم بین دو کشور، بانک‌های مرکزی دو کشور متعهد می‌شوند که نرخ برابری دارایی‌ها را با یک دارایی ثابت (مانند طلا) بازخرید نمایند؛ در واقع، فلسفه وجودی پیمان‌های پولی دوجانبه پوشش ریسک ناشی از نوسانات نرخ ارز بوده که مستلزم ضمانت بانک‌های مرکزی دو کشور به یکدیگر است. با استفاده از این راهکار، چین توانسته است با کشورهایی که تورم بالا دارند (مانند آرژانتین، بلاروس، ازبکستان و پاکستان) نیز چنین پیمان‌هایی را امضا کند. برای پوشش ریسک ناشی از تورم دارایی‌های ریالی، بانک مرکزی می‌تواند از نرخ برابری ریال با نفت خام نیز استفاده نماید تا بتواند انگیزه لازم در شریک تجاری را تحریک نماید.

۴-۷. نرخ بهره

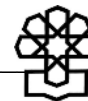
نرخ بهره^۱ نرخ است که یک قرض‌گیرنده برای استفاده از پولی که قرض گرفته است به قرض‌دهنده می‌پردازد. عموماً نرخ بهره به صورت درصدی از اصل پول^۲ در طول یک دوره زمانی معین (معمولاً یک ساله) تعیین می‌شود.^(۴۱) نرخ بهره یک ابزار حیاتی برای سیاستگذاری پولی است و در مواجهه به متغیرهایی مانند سرمایه‌گذاری، تورم و بیکاری مورد توجه قرار می‌گیرد. به منظور افزایش سرمایه‌گذاری و ارتقای مصرف در اقتصاد، بانک‌های مرکزی عمدتاً در تلاش هستند تا نرخ بهره را کاهش دهند. اما نرخ بهره پایین - به عنوان یک ابزار سیاستگذاری در اقتصاد کلان - می‌تواند پرریسک باشد و حباب اقتصاد ایجاد کند؛ زیرا ممکن است حجم زیادی از سرمایه را به سمت املاک، مستغلات و بازار سهام سوق دهد.^(۴۲)

یکی از حوزه‌های مهم در اجرای پیمان پولی دوجانبه، نرخ بهره در دو کشور طرف این پیمان است؛ زیرا عمدتاً به حساب‌هایی که طرفین با ارز یکدیگر در بانک‌های مرکزی افتتاح می‌کنند نرخ بهره‌ای به صورت دوره‌ای (معمولاً سالیانه) اختصاص می‌یابد. اگر دو کشور با یکدیگر پیمان پولی امضا کند و نرخ برابری ارزها به صورت ثابت باشد، در این حالت نرخ بهره اسمی مد نظر بوده و کشور دارای نرخ بهره واقعی بیشتر، متضرر می‌شود و کمتر حاضر است به چنین پیمانی تن دهد. زیرا ریسک ناشی از تورم نیز از بین رفته و نرخ برابری ارزها تثبیت شده است و کشور دارای نرخ بهره بالاتر، باید سود بیشتری به طرف مقابل بپردازد.

چنانچه نرخ برابری ارزها به صورت شناور باشد، در این حالت نرخ بهره واقعی مبنای محاسبات قرار می‌گیرد؛ در این حالت، کشوری که نرخ بهره واقعی آن بالاتر باشد، از تخصیص نرخ

1. Interest Rate

2. Principal

بهره به حساب‌های دوجانبه متضرر می‌شود.

۵-۷. درجه باز بودن تجاری

برای اندازه‌گیری درجه بازبودن تجاری، «شاخص بازبودن»^۱ طراحی شده است که از تقسیم حاصل‌جمع صادرات به اضافه واردات بر تولید ناخالص داخلی به‌دست می‌آید. هرچه شاخص بازبودن بزرگ‌تر باشد، نشانه وابستگی بیشتر آن کشور به تجارت فرامرزی است. مطالعات متعددی در این باره صورت گرفته است. بر اساس برخی از مطالعات، کشورهای با درآمد پایین‌تر بیش از کشورهای دارای درآمد بالاتر از بازبودن تجاری سود می‌برند. بنابراین بازتر شدن تجارت دوجانبه موجب همگرایی درآمدی می‌شود و براساس مطالعات دیگر، بازبودن تجاری، شکاف درآمدی میان کشورهای ثروتمند و فقیر را افزایش می‌دهد. در مجموع، نتیجه قطعی درباره اثر تئوریک و تجربی درجه بازبودن تجاری بر همگرایی درآمدی بین کشورهای توسعه یافته و کشورهای در حال توسعه به دست نیامده است.

پیمان پولی دوجانبه با ایجاد اطمینان نسبت به در دسترس بودن نقدینگی مورد نیاز دو کشور، تجارت دوجانبه را تسریع می‌کند؛ اما نکته مهم در اجرای این پیمان‌ها در نظر گرفتن توان و ظرفیت اقتصادی کشورهاست. چنانچه پیمان پولی با کشوری امضا شود که در تولید بسیاری از کالاها مزیت نسبی داشته باشد و روند صنعتی‌شدن را طی کرده باشد، تجارت یک‌جانبه‌ای شکل خواهد گرفت که منجر به ورشکستگی صنایع داخلی می‌شود. البته دولت‌ها برای مدیریت این روند روش‌های متعددی را استفاده کرده‌اند که مهمترین آنها ایجاد سقف زمانی و مبلغی برای این پیمان‌ها بوده است؛ به‌گونه‌ای که بانک مرکزی آن کشور تنها بتواند نوسانات نرخ ارز را مدیریت نماید. در واقع، پیمان پولی همانند دریچه‌ای عمل می‌کند که می‌تواند بسته، نیمه‌باز یا باز باشد. اما اگر چنین پیمانی با کشوری امضا شود که از لحاظ فرآیندهای توسعه اقتصادی، عقب‌تر باشد و در گروه‌های کالایی متعدد فاقد مزیت نسبی باشد، چنین پیمانی باعث رشد و ترقی صنایع داخلی خواهد شد.

۸. منافع پیمان پولی دوجانبه

تغییر رویکرد در جهت‌گیری راهبری یک نهاد تأثیرگذار مانند بانک مرکزی کار آسانی نبوده و در گام نخست نیازمند انجام تغییرات اساسی در شیوه نگرش به ارتقای جایگاه پول ملی در تجارت بین‌المللی است. در گام دوم، ریسک‌پذیری و پیگیری مستمر می‌تواند گشایشی برای حل مشکلات

1. Openness Index

اساسی کشور - که از عدم استفاده از ارزهای محلی و تحریم بانکی ناشی شده است - باشد. با چنین رویکردی نه تنها جنبه‌های اقتصادی مسئله تحریم بانکی تا حدی التیام می‌یابد، بلکه باعث تقویت عزم و استقلال ملی نیز شده و بر عدم وابستگی کامل به سیستم‌های بانکی دیگر کشورها تأکید می‌شود. در شرایط جدید، حتی اگر کشورهایی مانند آمریکا و اتحادیه اروپا نیز بخواهند تبادل تجاری داشته باشند، ریال ایران نیز به اندازه جایگاه ایران در اقتصاد بین‌المللی نقش خواهد داشت. به‌طور کلی، اجرای چنین پیمان‌هایی منافعی برای دیگر دستگاه‌ها و سازمان‌ها دارد.

۸-۱. کاهش فشار تحریم بانکی

ارتقای جایگاه ریال به‌عنوان پول ملی ایران در تجارت بین‌المللی و تبدیل آن به یک «ارز قابل خرید برای ذخیره ارزی»^۱ مهمترین دستاورد این پیمان‌های پولی است. در این حالت، اعتبار پول هر کشور به اندازه قدرت صادرات آن کشور خواهد بود و به‌جای استفاده از چند ارز محدود، از سببی از ارزها برای انجام تجارت بین کشورها و ذخیره‌سازی ارزی استفاده می‌شود.

کاهش آثار تحریم بانکی، دستاورد دیگر امضای پیمان پولی دوجانبه برای بانک مرکزی است. مطابق پیش‌بینی کارشناسان،^(۴۵) امضای پیمان پولی با ۸ کشور طرف تجاری با ایران، بخشی از مشکل تحریم بانکی ایران را حل می‌کند. در این روش، دلار، یورو، پوند و دیگر ارزها به‌صورت یک طرفه نقش نخواهند داشت و از دو پول برای تجارت استفاده می‌شود که می‌تواند شامل هیچ‌کدام از ارزهای فوق‌الذکر نباشد.

۸-۲. افزایش قدرت چانه‌زنی

یکی از مهمترین آثار اجرای این پیمان، افزایش قدرت چانه‌زنی کشور است. با توجه به اینکه تجارت مواد دارویی، تجهیزات پزشکی، محصولات کشاورزی، مواد خوراکی و بسیاری دیگر از محصولات صنعتی با ایران در فهرست تحریم‌های سازمان ملل، آمریکا و اتحادیه اروپا نیست، استفاده از این پیمان‌ها به تسهیل واردات و صادرات این گروه‌های کالایی کمک شایانی می‌کند، زیرا عمده مشکل تجارت در گروه‌های کالایی فوق‌الذکر نقل و انتقال پول بین واردکننده و صادرکننده بوده است.

۸-۳. منافع بخش خصوصی

بخش خصوصی نقش پررنگی در اجرایی شدن این پیمان‌ها دارد. زیرا می‌تواند از طریق شرکای

1. Reserve Currency

تجاری خود که بازار ایران را از دست داده‌اند، به بانک‌های مرکزی و دیگر نهادهای تأثیرگذار در کشور طرف تجاری با ایران فشار وارد کند. چنانچه امضای پیمان پولی با ایران مورد درخواست اتاق‌های بازرگانی ایران و کشورهای طرف تجاری باشد، لابی مناسب این نهادها، تسهیل‌گر مناسبی برای توسعه این مفهوم خواهد بود. مهمترین مشکل بخش خصوصی در حال حاضر، نیز انتقال ارز با ریسک بالاست که با امضای پیمان پولی و استفاده از پول‌های محلی این مشکل تا حدودی مرتفع می‌شود.

۹. معایب پیمان پولی دوجانبه

اجرای پیمان‌های پولی مستلزم رعایت مؤلفه‌هایی است که در صورت نادیده گرفتن آنها، می‌تواند مشکلاتی را به همراه داشته باشد. چنانچه این پیمان‌ها با کشورهای امضا شود که به لحاظ توسعه اقتصادی و صنعتی از ایران پیشرفته‌تر باشند، ممکن است تجارت یک‌طرفه‌ای شکل گیرد که به زیان صنایع داخلی باشد. برای مثال، اگر بدون ملاحظه توان صنایع داخلی، سقف این پیمان‌ها با کشور چین بالاتر از میزان تعیین شده باشد، ممکن است رقابت‌پذیری صنایع کاهش یابد؛ زیرا رتبه شاخص کسب‌وکار در چین بهتر است و با حل شدن مشکلات ناشی از انتقال ارز، واردات کالاهای چینی به ایران تسریع می‌شود. نکته دوم در اجرای این پیمان‌ها، نرخ تورم بالا و نوسانات نرخ برابری ارزهای ملی است. چنانچه از این پیمان‌ها برای ذخیره ارزی استفاده شود، می‌تواند باعث کاهش ارزش دارایی‌های ارزی بانک مرکزی شود؛ لذا این پیمان‌ها صرفاً برای تسویه تجاری قابل استفاده هستند و نه برای ذخیره ارزی. برای حل مشکل آزادسازی ذخایر ارزی بانک مرکزی، این پیمان‌ها باید به صورت سه‌جانبه و بیشتر تعریف شود؛ لذا پیمان دوجانبه صرف نمی‌تواند به آزادسازی ذخایر ارزی منجر شود.

۱۰. سازوکارهای اجرایی و عملیاتی

برای اجرایی شدن پیمان‌های پولی دوجانبه با کشورهای طرف تجاری، لازم است ابتدا « قانون استفاده از ارزهای محلی برای تجارت فرامرزی » موسوم به پیمان پولی دوجانبه در مجلس شورای اسلامی تصویب شود. به گونه‌ای که دولت ملزم شود در تمامی قراردادهای خارجی و انجام تجارت، از پول ملی ایران (ریال) هم در مناسبات فی‌مابین استفاده کند و هر کشوری که می‌خواهد با ایران تجارت کند، با امضای پیمان پولی، ریال ایران را نیز تضمین می‌نماید. دلایلی که تصویب «قانون استفاده از ارزهای محلی برای تجارت فرامرزی» را ضروری می‌نماید عبارتند از:

- اجرای این کار نیاز به همکاری بین‌بخشی دارد. برای مثال، باید وزارت نفت، بانک مرکزی و وزارت خارجه هر کدام وظایفی در این زمینه برعهده گیرند که بدون قانون، چنین تعاملی به سختی شکل می‌گیرد.

- اجرای این پیمان‌های پولی ویژه شرایط تحریم نیست و تأثیرات زیادی بر جایگاه پول ملی، کاهش ریسک ناشی از نوسانات ارزی، توسعه تجارت دوجانبه و مانند آن دارد. در گام دوم «شورای عالی پیمان پولی دوجانبه» متشکل از نمایندگان تام‌الاختیار بانک مرکزی، وزارت امور خارجه، وزارت نفت، وزارت اطلاعات و وزارت صنعت، معدن و تجارت تشکیل شود تا جهت‌گیری کلی را در این موضوع به عهده داشته باشند. نمایندگانی از مجلس و اتاق بازرگانی نیز به‌عنوان مشاور و ناظر و بدون حق رأی می‌توانند در جلسات این شورا شرکت کنند. آنگاه این شورا با استفاده از نظارت خبرگان و مراکز مطالعاتی کشور، فهرست کشورهای که باید با آنها پیمان پولی امضا شود را احصا می‌نمایند. با همکاری اتاق بازرگانی و بازرگانان عمده کشور، لابی مناسب برای امضای چنین پیمانی در کشور مقصد ایجاد می‌شود.

این شورا فهرست تعهدات و سازوکارهای لازم برای انعقاد پیمان پولی با کشورهای هدف را استخراج و به تصویب مراجع ذیربط می‌رساند. برای مثال، اگر قرار است نرخ برابری ارزها به گونه‌ای تنظیم شود که به نفع طرف مقابل باشد، عالی‌ترین مقام بانک مرکزی آن را مصوب نماید. اگر قرار است که در فروش نفت و گاز، تخفیف خاصی اعمال شود، وزارت نفت چنین موضوعی را تأیید کند. اگر قرار است که جهت‌گیری خاصی در کنفرانس‌ها و مجامع بین‌المللی انجام شود، وزارت خارجه مسئولیت تصویب و تأیید آن را تقبل نماید. البته همه این امتیازها باید مدت‌دار، محدود و کاهنده باشند.

ایجاد اتاق تسویه در بانک‌های مرکزی دو کشور برای مدیریت حساب‌های فی‌مابین و تشکیل تیم فنی برای تأمین بستر رمزنگاری‌شده برای تبادل اطلاعات، تعیین بانک‌های تجاری عامل و آموزش آنها و شرکت‌های خصوصی به منظور تطبیق با سیستم جدید برای تسویه پرداخت‌های بین‌المللی با ارزهای ملی گام‌های بعدی برای عملیاتی‌کردن این پیمان‌ها خواهند بود.

جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

اجرای پیمان‌های پولی دو و چندجانبه در ایران به منظور مقاوم‌سازی سیستم تبادلات مالی خارجی بیش از دیگر کشورها ضرورت و اهمیت دارد؛ زیرا ایران در شرایط تحریم بانکی قرار گرفته و با دشواری می‌تواند از ارزهای جهان‌روا برای تجارت خارجی خود استفاده کند. این روش می‌تواند مقداری از فشارهای ناشی از تحریم‌های بانکی را کاهش دهد.

پیمان پولی دوجانبه یعنی استفاده همزمان از دو پول ملی (پولی ملی کشورهای مبدأ و مقصد) برای تسویه‌های مرتبط با تجارت فرامرزی به‌گونه‌ای که نیازی به ارز واسط نباشد. کشور دیگری که می‌تواند طرف مقابل ایران برای امضای پیمان‌های پولی باشد، هند است. برای اجرای چنین پیمانی بین ایران و هند، باید سیاست‌های تجاری و سیاست‌های ارزی کشور با یکدیگر تطابق داشته باشند. برای مثال، ایجاد خط راه‌آهن سرخس-چابهار برای هند مزایای زیادی به همراه دارد؛ اولاً مسیر ارزانی برای دسترسی هند به بازار کشورهای CIS است و ثانیاً با توجه به سرمایه‌گذاری هند در معادن افغانستان، مسیر انتقال از ایران به دلیل امنیت بیشتر، جذابیت بیشتری برای هند دارد. چنانچه بین وزارت راه و شهرسازی در ایجاد خط آهن سرخس-چابهار و بانک مرکزی در امضای پیمان پولی دوجانبه با هند همگرایی ایجاد شود، می‌تواند به موفقیت این پیمان پولی کمک شایانی کند.

دو کشور دیگر که به‌صورت بالقوه متقاضی امضای پیمان‌های پولی با ایران می‌باشند، پاکستان و ترکیه هستند. اولین بار در سال ۲۰۱۱، آصف‌علی زرداری در دیدار با رئیس‌جمهور ایران استفاده از پیمان پولی دوجانبه را به ایران پیشنهاد کرد. انجمن برنج پاکستان (REAP) نیز تلاش‌های زیادی برای امضای پیمان پولی با ایران انجام داده است؛ زیرا به دلیل مشکلات تبادلات بانکی بین دو کشور، این انجمن بازار ایران را از دست داده و هند شریک تجاری عمده ایران در واردات برنج شده است.

با توجه به وجود پتانسیل‌های متعدد در داخل کشور همچون اتحادیه پایاپای آسیایی و شرایط بین‌المللی موجود، فرصت مناسبی پدید آمده است تا به‌کارگیری پیمان‌های پولی در ایران تسریع شود. وجود پتانسیل‌های اقتصادی متعدد که برای طرف‌های تجاری ایران جذابیت دارد (مانند راه‌آهن سرخس-چابهار برای هند، حجم زیاد توریست سیاحتی در ترکیه و زیارتی در عراق و مانند آن) شرایط به مراتب بهتری را نسبت به سال‌های قبل در اختیار ایران قرار داده تا بتواند قسمتی از مشکلات ناشی از تبادلات بانکی خارجی را مرتفع کند.

مطابق با تحلیل آماری^۱ انجام شده در مورد تجارت خارجی ایران در سال ۱۳۹۲، کل صادرات کشور در این سال (جمع درآمدهای ارزی بخش دولتی و بخش خصوصی)، ۷۱ میلیارد دلار بوده است. از این ۷۱ میلیارد، ۴۹ میلیارد دلار صرف واردات کالا شده است. واردات ایران از کشورهای حوزه پولی یورو، در حدود ۶ میلیارد دلار یعنی ۱۳ درصد کل واردات بوده است. کشورهایی که زیر ۵۰۰ میلیون دلار با ایران تجارت داشته‌اند تفکیک شده است که کل واردات ایران

۱. آمار گمرک برای تجارت غیرنفتی و آمار سازمان ملل برای فروش نفت و میعانات گازی.

از این کشورها (۸۷ کشور) جمعاً ۴ میلیارد دلار یعنی ۹ درصد است. تنها ۱۶ کشور هستند که میزان واردات یا صادرات آنها به ایران بیش از ۵۰۰ میلیون دلار بوده است؛ واردات از این کشورها ۳۸ میلیارد دلار یعنی ۷۸ درصد از کل واردات بوده است. چنانچه با ۸ کشور (به ترتیب چین، هند، کره جنوبی، ترکیه، امارات متحده عربی، تایوان، پاکستان و روسیه) پیمان پولی دوجانبه امضا شود، این امکان وجود خواهد داشت که بیش از ۵۵ درصد از واردات به صورت دوجانبه تسویه شود و نیازی به ارزهای واسط نباشد. لذا اجرای پیمان‌های پولی با این ۸ کشور باید به عنوان یک اقدام راهبردی در حوزه اقتصاد مقاومتی در دستور کار نهادهای ذیربط (بانک مرکزی، وزارت امور خارجه، وزارت نفت، وزارت صنعت و مانند آن) قرار گیرد.

پیمان‌های پولی تأثیرات قابل ملاحظه‌ای بر شاخص‌های اقتصادی مانند سیکل‌های تجاری، نرخ ارز، تورم ناشی از کالای وارداتی و درجه بازبودن تجاری دارد. چنانچه پیمان‌های پولی دوجانبه با کشورها مختلف امضا شده باشد، شبکه‌ای از ارتباط دوگانه و چندگانه بین کشورها ایجاد می‌شود که یک نقطه از این شبکه دارای وزن زیادی نخواهد بود. در زمان رکود اقتصادی پیمان پولی دوجانبه می‌تواند از طریق مدیریت نوسانات نرخ ارز و همچنین تسهیل مبادلات شرکت‌ها با شرکای تجاری‌شان در خارج از کشور منشأ اثر شود و مانع تداوم رکود شود.

پیمان پولی دوجانبه یکی از مؤثرترین ابزارها برای کاهش ریسک ناشی از نوسانات نرخ ارز است؛ زیرا این پیمان‌ها تقاضا برای ارزهای جهان‌روا را کاهش داده و پول‌های ملی را جایگزین آنها می‌کند. تفاضل نرخ تورم یکی دیگر از مؤلفه‌های اصلی تأثیرگذار بر پیمان‌های پولی دوجانبه است. به دلیل تورم بالا، از ارزش دارایی‌های ریالی به طور مستمر کاسته می‌شود، لذا تمایل کشورها برای امضای چنین پیمان‌هایی با ایران کاهش می‌یابد. برای پوشش ریسک ناشی از تفاضل تورم بین دو کشور، بانک‌های مرکزی دو کشور متعهد می‌شوند که نرخ برابری دارایی‌ها را با یک دارایی ثابت (مانند طلا) بازخرید کنند. پیمان پولی دوجانبه با ایجاد اطمینان نسبت به در دسترس بودن نقدینگی مورد نیاز دو کشور، تجارت دوجانبه را تسریع می‌نماید.

پیوست‌ها - فهرست کامل پیمان‌های پولی دوجانبه

در این قسمت فهرست کلیه پیمان‌های پولی دوجانبه که تاکنون مورد مذاکره و توافق قرار گرفته است ارائه می‌گردد. یادآور می‌شود که پیمان‌های پولی دوجانبه دو کارکرد مهم و مکمل دارند:

۱. استفاده به عنوان ذخیره ارزی در زمان بحران مالی،

۲. استفاده برای تسویه پرداخت‌های تجاری بین دو کشور.

با توجه به مطالعات انجام شده که عمدتاً استفاده از منابع خبری معتبر ملی و بین‌المللی بوده است، تفکیک میزان استفاده از پیمان پولی در قالب دو کارکرد فوق امکانپذیر نبود. زیرا جزئیات این پیمان‌ها محرمانه بوده و منتشر نشده است. با عنایت به این منابع، زمان توافق و تمدید، مبلغ، امضاکنندگان و نظرات خبرگان پیرامون هر پیمان پولی جمع‌آوری شده است.

- پیمان پولی دوجانبه ژاپن و اندونزی

اولین پیمان پولی دوجانبه روپیه - دلار بین ژاپن و اندونزی در تاریخ ۲۱ ژانویه ۲۰۰۳ امضا می‌شود تا ثبات در بازار ارز را با تأمین کوتاه‌مدت نقدینگی تضمین کند. وزیر اقتصاد و امور مالی ژاپن و رئیس بانک مرکزی اندونزی در مورد این پیمان به توافق رسیدند و اعلام کردند که این پیمان در اواسط فوریه اجرایی می‌شود. مطابق این پیمان بانک مرکزی اندونزی می‌تواند تا سقف ۳ میلیارد دلار با بانک مرکزی ژاپن معاوضه پولی داشته باشد.^(۴۴)

دومین پیمان پولی دوجانبه را بانک‌های مرکزی ژاپن و اندونزی در تاریخ ۳۱ آگوست ۲۰۰۵ امضا کردند که به اندونزی این امکان را می‌دهد که روپیه را در مقابل دلار آمریکا و تا سقف ۶ میلیارد دلار در زمان نیاز به نقدینگی کوتاه‌مدت معاوضه نماید.^(۴۵)

در تاریخ ۶ آوریل ۲۰۰۹، مبلغ این پیمان تا سقف ۱۲ میلیارد دلار افزایش می‌یابد.^(۴۶)

این پیمان در سال ۲۰۱۳ برای چهارمین بار و با مبلغ ۲۲/۷۶ میلیارد دلار تمدید می‌شود، این موضوع رقابت بین ژاپن و چین را برای تأثیرگذاری بر این منطقه در حال رشد و کلیدی تشدید می‌کند. ژاپن با استفاده از ۱/۲۷۵ میلیارد ذخیره ارزی خارجی - که بعد از چین، دومین دارنده بیشترین ذخایر ارزی در جهان است - به کشورهای آسیایی کمک می‌کند.^(۴۷)

- پیمان پولی دوجانبه ژاپن و تایلند

اولین پیمان پولی دوجانبه این دو کشور در تاریخ ۳۰ جولای ۲۰۰۱ امضا شده است که در آن به صورت یک طرفه ژاپن متعهد می‌شود نقدینگی دلاری در اختیار تایلند قرار دهد. این اقدام قسمتی

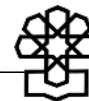
از طرح چیانگ مای برای تنظیم پیمان‌های پولی دوجانبه است که به وسیله کشورهای آسیای جنوب شرقی به علاوه ژاپن، چین و کره جنوبی در سال ۲۰۰۰ امضا شده است تا بتوانند از تکرار بحران مالی سال ۱۹۹۷ جنوب شرقی آسیا جلوگیری کنند. بانک مرکزی دو کشور در تاریخ ۲۵ ژانویه ۲۰۰۵ به توافق می‌رسند این پیمان را تمدید نمایند تا بتوانند با ارزش‌های محلی (ین یا بات) تا سقف ۳ میلیارد دلار معاوضه پولی داشته باشند.^(۴۸)

در سال ۲۰۰۷ نیز دو کشور تصمیم می‌گیرند که یک بار دیگر این پیمان را تمدید نمایند. لذا برای جلوگیری از بحران مالی، ژاپن اعلام کرد که پیمان پولی دوجانبه خود را با تایلند به دو برابر افزایش می‌دهد. تحت این پیمان دوجانبه، ژاپن و تایلند معادل ۶ میلیارد دلار تبادل ارزی خواهند داشت. بحران مالی سال ۱۹۹۷ با کاهش ۱۸ درصدی ارزش پول تایلند آغاز و منجر به کاهش ارزش دیگر ارزها در آسیا شد، این بحران یکی از دلایل تعمیق ارتباط اقتصادی کشورها شده است تا از وقوع بحران‌های مالی مشابه جلوگیری کنند.^(۴۹)

- پیمان پولی دوجانبه ژاپن و مالزی

کشورهای جنوب شرقی آسیا در حال مذاکره برای گسترش پیمان پولی دوجانبه هستند تا به اقتصادهایشان در شرایط بحران مالی کمک کنند. اولین پیمان پولی بین این دو کشور قبل از سال ۲۰۰۵، بین دو کشور به مبلغ ۱ میلیارد دلار در قالب طرح چیانگ مای امضا شده است.^(۵۰) در سال ۲۰۰۹، این پیمان با ارزش ۱ میلیارد دلار تمدید می‌شود.^(۵۱)

پیمان پولی، یک ابزار مفید در زمان فشار اقتصادی است، زمانی که بازارهای مالی می‌توانند به تصرف درآیند و مسئولین مالی در تلاشند تا ارزش محلی را با چیزی که نقدینگی بیشتری دارد بخرند. از زمان آغاز بحران مالی کشورهای آسیایی در اواخر سال‌های ۱۹۹۰، ژاپن تلاش‌های بسیاری را انجام داده است تا پیمان پولی چندجانبه^۱ را ایجاد کند. یکی از دولتمردان گفت: «ما با این دیدگاه مذاکره می‌کنیم که پیمان دوجانبه نسبت به چندجانبه، سریع‌تر به تصمیم‌گیری و نتیجه می‌رسند». مطابق با طرح چیانگ مای - که گروهی متشکل از ۱۰ کشور آسیای جنوب شرقی (ASEAN) به علاوه چین، ژاپن و کره جنوبی هستند - تاکنون پیمان پولی دوجانبه بین این کشورها به ارزش معادل ۲۴۰ میلیارد دلار بسته شده است.^(۵۱)

- پیمان پولی دوجانبه ژاپن و فیلیپین

اولین پیمان پولی این دو کشور در آگوست ۲۰۰۱، با مبلغ ۳ میلیارد دلار امضا شده است که به صورت یک طرفه، ژاپن تأمین نقدینگی دلاری برای فیلیپین را متعهد می شود. در تاریخ ۴ می ۲۰۰۶، بانکهای مرکزی دومین پیمان پولی خود را در قالب «مرحله دوم طرح چیانگ مای» به صورت دوطرفه امضا کردند. این پیمان سه ساله به بانکهای مرکزی امکان می دهد با ارزهای محلی (پزوی فیلیپین یا ین ژاپن) معاوضه داشته باشند. تحت این پیمان بانک مرکزی فیلیپین می تواند تا سقف ۶ میلیارد دلار تبادل ارزی انجام دهد، در حالی که معاوضه بانک مرکزی ژاپن تا سقف ۵۰۰ میلیون دلار خواهد بود.^(۵۲)

در سال ۲۰۰۹ این پیمان با مبلغ ۶/۵ میلیارد دلار بین دو کشور تمدید می شود.^(۵۴) در ۱۵ سپتامبر ۲۰۱۳، بانک مرکزی فیلیپین پیمان پولی دوجانبه خود را با ژاپن در چارچوب گسترش همکاریهای دوجانبه افزایش داد. مطابق این پیمان، فیلیپین می تواند معادل ۶ میلیارد دلار از پول خودش با بانک مرکزی ژاپن تبادل نماید. کشور فیلیپین در جستجوی قراردادهای بزرگتر با کره جنوبی و چین نیز می باشد، موضوعی که در توافق چیانگ مای به آن اشاره شده است. رئیس بانک مرکزی فیلیپین گفت: «هر چه میزان تبادل ارزی با ژاپن بیشتر باشد، نشان دهنده ارتباطات تنگاتنگ سیستم مالی دو کشور در چارچوب منطقه ای است».^(۵۳)

- پیمان پولی دوجانبه ژاپن و هند

اولین پیمان پولی این دو کشور از تاریخ ۲۹ ژوئن ۲۰۰۸ عملیاتی شد که بین آقایان ماساکی شیراکاوا رئیس بانک مرکزی ژاپن و یوگا ونوگوپال رئیس بانک مرکزی هند در شهر باسل سوئیس امضا شد. این پیمان به دو کشور امکان می دهد که تا سقف معادل ۳ میلیارد دلار از ارزهای محلی (ین یا روپیه) معاوضه پولی داشته باشند.^(۵۴)

ژاپن و هند این پیمان پولی دوجانبه را به ارزش معادل ۱۵ میلیارد دلار در تاریخ ۲۸ دسامبر ۲۰۱۱ تمدید کردند که می تواند روپیه را تقویت نماید، این پیمان را آقای یوشی هیکو نودا - نخست وزیر ژاپن - در طول یک سفر کوتاه به هند امضا کرد تا ارتباطات دو کشور را بیش از پیش تقویت نماید. این پیمان قسمتی از توافقاتی است که دو کشور هند و ژاپن برای استحکام روابط خود برنامه ریزی کرده اند تا در منطقه آسیا اتحاد استراتژیک ایجاد نمایند و قدرت روبه رشد چین را متوازن کنند. «من متقاعد شدم که ما نیاز به تقویت شراکت اقتصادی داریم». این جمله را آقای نودا بیان کرد تا بدان وسیله ورود ژاپن به بازار جذاب هند را تسهیل کند و از رقبای آمریکایی و اروپایی خود عقب نماند. وی ادامه داد: «ژاپن فناوری و سرمایه دارد درحالی که هند، نیروی کار

جوان و تقاضای فراوان برای توسعه زیرساخت‌ها دارد».

این پیمان پولی دوجانبه یک سلاح اضافی برای هند - که ۳۰۰ میلیارد دلار ذخیره ارزی دارد - است تا بتواند روپیه روبه قهقرا رفته را تقویت کند. سال ۲۰۱۱ روپیه هند در مقابل دلار آمریکا ۱۵ درصد افت داشت و باعث شد که سرمایه‌گذاران خارجی از این کشور خارج شوند، زیرا آنها به دنبال شکار یک مکان امن برای سرمایه‌هایشان هستند تا از گزند بحران مالی جهانی در امان بمانند. مان موهان سینک - نخست‌وزیر هند - نیز گفت که وی از نتایج صحبت با آقای نودا «بسیار خوشحال» است.^(۵۵)

در تاریخ ۱۰ ژانویه ۲۰۱۴ مبلغ این پیمان تا سقف معادل ۵۰ میلیارد دلار آمریکا افزایش یافت و تا ۳ دسامبر ۲۰۱۵ اعتبار دارد.^(۵۶)

- پیمان پولی دوجانبه مالزی و سریلانکا

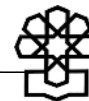
در تاریخ ۲۲ فوریه ۲۰۰۹، بانک مرکزی سریلانکا (CBSL) به یک پیمان پولی دوجانبه با بانک نگارای مالزی (بانک مرکزی این کشور) ورود پیدا کرد تا وضعیت رو به قهقرای ذخایر ارزی این کشور را بهبود دهد. مبلغ این پیمان معادل ۲۰۰ میلیون دلار بوده و بانک مرکزی سریلانکا در صدد است تا این مبلغ با امضای پیمان با دیگر کشورهای جنوب شرقی آسیا به ۵۰۰ میلیون دلار برساند. این پیمان تنها با ارزهای محلی کشورهای جنوب شرقی آسیا انجام نمی‌شود، بلکه روپیه سریلانکا در برابر دلار آمریکا منعقد خواهد شد.^(۵۷)

- پیمان پولی دوجانبه کره جنوبی و مالزی

در تاریخ ۲۰ اکتبر ۲۰۱۳، بانک مرکزی کره جنوبی اعلام کرد که این کشور و مالزی یک پیمان پولی دوجانبه وون-رینگیت^۱ (واحد پولی مالزی) به‌عنوان یک محرک برای تقویت همکاری‌های مالی بین دو کشور را امضا کردند. تحت این پیمان پولی سه‌ساله، دو کشور می‌توانند ۵ تریلیون وون را در برابر ۱۵ میلیارد رینگیت و برعکس معاوضه نمایند، همچنین این پیمان می‌تواند برای تسویه پرداخت‌های مرتبط با تجارت دوجانبه مورد استفاده قرار گیرد. بانک مرکزی کره جنوبی اعلام کرد که این پیمان می‌تواند در سر رسید خود با مبلغ بیشتری تمدید شود. این پیمان را آقای کیم چونگ‌سو رئیس بانک مرکزی کره جنوبی در یک نشست بین‌المللی در مالزی امضا کرد.

مالزی چهارمین شریک بزرگ تجاری کره جنوبی در بین کشورهای آسه‌آن است. سال گذشته کره جنوبی ۱۰ میلیارد دلار کالا از مالزی وارد کرد که حدود ۲ درصد از کل واردات این کشور است. این پیمان یک هفته بعد از امضای پیمان کره جنوبی و امارات متحده عربی امضا شد.

1. Won-ringgit Currency Swap Deal

پیمان پولی یک ابزار برای دفاع در برابر بحران‌های مالی است که به دو کشور اجازه می‌دهد که از یکدیگر با پول محلی‌شان قرض بگیرند. دولت کره جنوبی در جستجوی امضای پیمان‌های دوجانبه پولی با دیگر کشورهاست تا پرداخت‌های تجاری‌اش را تسویه نماید و وابستگی به دلار آمریکا را کاهش دهد.^(۵۸)

در تاریخ ۲۶ می ۲۰۱۴، براساس توافق انجام شده در سال گذشته، انجام تسویه برای پرداخت‌های تجاری براساس ارزهای محلی بین بانک‌های مرکزی دو کشور آغاز شده است. بانک مرکزی مالزی اعلام کرد که وون کره جنوبی را در اختیار بانک‌های تجاری مالزی قرار می‌دهد تا شرکت‌های مالزیایی بتوانند از وون برای تسویه تجاری کالاهای وارداتی استفاده نمایند. در مقابل، بانک مرکزی کره جنوبی نیز تسهیلاتی را به رینگیت در اختیار بانک‌های کره‌ای قرار می‌دهد تا شرکت‌های کره‌ای بتوانند براساس آن، پرداخت‌های وارداتی خود را با ارز مالزی (رینگیت) انجام دهند. حمایت قاطع دو بانک مرکزی از این تسهیلات تسویه تجاری، استفاده ارزهای محلی را در تجارت فرامرزی بین دو کشور توسعه داده و باعث می‌شود ریسک ناشی از نوسانات نرخ ارز و هزینه‌های انتقال آن برای صادرکنندگان و واردکنندگان کاهش یابد.^(۵۹)

- پیمان پولی دوجانبه کره جنوبی و امارات

در ۱۳ اکتبر ۲۰۱۳، بانک مرکزی کره جنوبی اعلام کرد که این کشور برای تقویت همکاری‌های تجاری و مالی یک پیمان پولی دوجانبه سه ساله با امارات متحده عربی امضا کرده است که ارزش آن تا سقف معادل ۴/۵ میلیارد دلار است. این پیمان به هر دو کشور اجازه می‌دهد که ۵/۸ تریلیون وون را با ۲۰ میلیارد درهم و برعکس معاوضه کنند. دو کشور بعد از چندین ماه مذاکره فشرده به این پیمان دست یافتند.^(۶۰)

- پیمان پولی دوجانبه کره جنوبی و اندونزی

در ۱۳ اکتبر ۲۰۱۳ وزرای اقتصاد و رؤسای بانک‌های مرکزی کره جنوبی و اندونزی به توافقی دست یافتند تا معاوضه وون - روپیه را تا سقف معادل ۱۰ میلیارد دلار انجام دهند. معاوضه وون - روپیه بین کره جنوبی و اندونزی تا سقف ۱۰/۷ تریلیون وون یا ۱۱۵ تریلیون روپیه اندونزی (با نرخ تبدیل روز) است. مشابه پیمان پولی با امارات، این پیمان نیز سه ساله است. کره جنوبی پذیرفته است که از این پیمان برای تسویه حساب‌های تجاری بین خود و شرکای تجاری استفاده کند. این پیمان‌ها به واردکنندگان در دو کشور امکان می‌دهد که در زمان تسویه حساب‌های تجاری، پرداخت را با پول ملی خود انجام دهند. چنین اقدامی وابستگی به دلار و ریسک ارزی را کاهش می‌دهد.^(۶۱)

- پیمان پولی دوجانبه هند و بوتان

بانک مرکزی هند با نهاد پولی سلطنتی^۱ بوتان (RMA) برای افزایش همکاری‌های اقتصادی در تاریخ ۸ مارس ۲۰۱۳ تا سقف ۱۰۰ میلیون دلار، پیمان پولی دوجانبه امضا کردند. RMA می‌تواند دلار آمریکا، یورو یا روپیه هند را برداشت کند. مدیر عامل بانک تجاری T-Bank اعلام کرد که این پیمان باعث می‌شود که روپیه هند در دسترس RMA باشد تا برای پرداخت بهای کالاهای وارداتی استفاده نماید.^(۶۲)

- پیمان پولی دوجانبه چین و مالزی

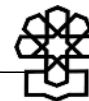
در تاریخ ۹ اکتبر ۲۰۰۲، آقای دای شیانگلونگ رئیس بانک مرکزی وقت چین و دکتر زتی رئیس بانک مرکزی مالزی پیمان پولی دلار - رینگیت امضا کردند. مطابق این پیمان، بانک مرکزی چین، ارزهای قابل تبدیل را تا سقف ۱/۵ میلیارد دلار آمریکا، هنگام اعلام ناتوانی در حفظ توازن به مؤسسات مالی در مالزی اختصاص می‌دهد تا ثبات مالی برقرار شود. این پیمان که با نیت توسعه طرح چیانگ مای امضا شده است، در راستای تلاش چین برای ارتقای توسعه پایدار پولی، همکاری‌های مالی در جنوب شرقی آسیا و ایجاد فضای دوستی بین چین و مالزی می‌باشد.^(۶۳)

این پیمان سه بار در سال‌های ۲۰۰۵، ۲۰۰۹ و ۲۰۱۲ تمدید شده است. در سال ۲۰۰۵ سقف این پیمان تا مبلغ ۱/۵ میلیارد دلار تمدید می‌شود.^(۶۴) در سال ۲۰۰۹، آقایان ژو شیائو چوآن رئیس وقت بانک مرکزی چین و دکتر زتی اختر عزیز رئیس بانک مرکزی مالزی در مراسم پنجاهمین سالگرد تأسیس بانک مرکزی مالزی آن را با مبلغ ۸۰ میلیارد یوآن یا ۴۰ میلیارد رینگیت (معادل ۱۲ میلیارد دلار آمریکا) برای مدت سه سال دیگر تمدید کردند.^(۶۵)

در سال ۲۰۱۲، مبلغ این پیمان به ۱۸۰ میلیارد یوآن یا ۹۰ میلیارد رینگیت (تقریباً ۲۸/۵۶ دلار آمریکا) افزایش یافت و تا سه سال دیگر تمدید شد.^(۶۶)

- پیمان پولی دوجانبه چین و فیلیپین

در تاریخ ۳۱ آگوست ۲۰۰۳، چین و فیلیپین پیمان پولی دوجانبه و یک تفاهمنامه برای پرداخت وام به منظور توسعه پروژه راه‌آهن در فیلیپین امضا کردند، اقدامی که همکاری دوجانبه را تقویت نموده و ثبات مالی منطقه‌ای را حفاظت می‌نماید. رئیس‌جمهور فیلیپین گلوریا آروی و نماینده ارشد تقنینی چین در جشن امضای این پیمان حضور داشتند. تحت این پیمان پولی دوجانبه بین بانک‌های مرکزی دو کشور، چین معادل یک میلیارد دلار اعتبار در اختیار فیلیپین قرار می‌دهد تا این کشور

بتواند مشکل توازن پرداخت‌هایش را حل کرده و از ثبات مالی‌اش حفاظت کند. این پیمان بخشی از طرح چیانگ مای است که هدف اصلی آن برقراری ارتباطات تنگاتنگ مالی با ایجاد شبکه‌ای از پیمان‌های پولی دوجانبه بین بانک‌های مرکزی کشورهای آسه‌آن+۳ است.^(۶۶) این پیمان در سال ۲۰۰۷ تا مبلغ معادل ۲ میلیارد دلار تمدید می‌شود.^(۶۷)

- پیمان پولی دوجانبه چین و هنگ کنگ

در تاریخ ۲۰ ژانویه ۲۰۰۹، اولین پیمان پولی دوجانبه بین بانک مرکزی چین و نهاد مالی مرکزی هنگ کنگ (HKMA) امضا شد که می‌تواند نقدینگی کوتاه‌مدت برای بانک‌های هنگ کنگ تأمین نماید. این پیمان سه ساله بوده و تا سقف ۲۰۰ میلیارد یوآن یا ۲۲۷ میلیارد دلار سنگاپور (۲۹/۲ میلیارد دلار آمریکا) می‌باشد.^(۶۸)

بانک مرکزی چین و نهاد پولی مرکزی هنگ کنگ پیمان پولی قبلی خود را در سررسید آن برای سه سال دیگر و تا سقف ۴۰۰ میلیارد یوآن تمدید کردند. این پیمان به هنگ کنگ اجازه می‌دهد که به یوآن برای سه سال دسترسی داشته باشد. تقاضا برای پول چین در هنگ کنگ افزایش یافته و نیاز به نقدینگی بیشتر در این شهر احساس می‌شود. نیاز به تمدید این پیمان زمانی بیشتر شد که تقاضا برای تسویه با یوآن از میزان پیش‌بینی شده در ماه اکتبر فراتر رفت. تمدید این پیمان برای کمک به تأمین نقدینگی به منظور حفظ ثبات در بازار یوآن حیاتی است.^(۶۹)

- پیمان پولی دوجانبه چین و ازبکستان

در تاریخ ۴ آوریل ۲۰۱۱، چین و ازبکستان یک پیمان پولی دوجانبه به ارزش ۷۰۰ میلیون یوآن امضا کردند. این پیمان سه ساله که یک روز بعد از پیمان پولی ۲۵ میلیارد یوآنی با نیوزلند امضا شد، با هدف تقویت تجارت و سرمایه‌گذاری دوجانبه بین دو کشور انجام شده است.^(۷۰)

- پیمان پولی دوجانبه چین و برزیل

در تاریخ ۲۶ مارس ۲۰۱۳، چین و برزیل برای ایجاد یک خط معاوضه پولی به ارزش معادل ۳۰ میلیارد دلار از ارزهای محلی توافق کردند تا بازارهای نوظهور را در عرصه جهانی هر چه بیشتر تقویت کنند. چین به‌عنوان دومین اقتصاد بزرگ دنیا در حال بهبود جایگاه یوآن در تجارت و تأمین مالی بین‌المللی بوده و در حال کاهش کنترل‌های دولتی بر ارز خود است تا بازار آن را توسعه دهد. این پیمان معادل ۱۹۰ میلیون یوآن یا ۶۰ میلیارد ریال برزیل است. رئیس بانک مرکزی برزیل اعلام کرد: «جدای از شرایط مالی جهانی، با این پیمان، برزیل و چین تأمین مالی مورد نیاز برای حفظ

مراودات تجاری را دارند، چیزی که هم‌اکنون اتفاق افتاده است. این ایده جدیدی نبود، اما اهمیت آن بر کسی پوشیده نیست. این پیمان گام مهم دیگری در مسیر انسجام هرچه بیشتر بین بانک‌های مرکزی است».^(۷۱)

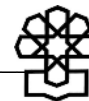
گفته می‌شود که این اقدام چین در راستای کمک به جایگاه یوآن در عرصه بین‌المللی است که حتی می‌تواند به‌عنوان جایگزینی برای دلار آمریکا به‌عنوان ذخیره ارزی در نظر گرفته شود. چین با کشورهای متعددی چنین پیمان‌هایی را امضا کرده است. آقای آنگوس کمبل رئیس ارتباطات و تحلیل بازارها در گروه سرمایه‌گذاری لندن می‌گوید: «ما باید منتظر پیمان‌های بزرگ‌تر از این باشیم، چین رو به رشد است و تبدیل به دومین اقتصاد بزرگ دنیا شده است. یوآن جریان آزاد ندارد، اما مطمئناً در آینده نزدیک تبدیل به یک ذخیره ارزی خواهد شد، لذا پیمان‌های بیشتری مشابه این برای دسترسی به جریان تجارت بین اقتصادهای نوظهور مورد نیاز است».^(۷۲)

- پیمان پولی دوجانبه چین و مجارستان

بانک خلق چین (بانک مرکزی این کشور) اعلام کرد که یک پیمان پولی دوجانبه به ارزش ۱۰ میلیارد یوآن یا ۳۷۵ فورینت مجارستان (۱/۶۲ میلیارد دلار) را با بانک مرکزی مجارستان در تاریخ ۱۱ سپتامبر ۲۰۱۳ امضا کرده است. این پیمان که توسط شورای دولتی در کابینه این کشور مصوب شده بود، برای مدت سه سال امضا شده و در صورت موافقت دو طرف، می‌تواند افزایش یابد. هدف اصلی این پیمان، تحکیم همکاری‌های مالی دوجانبه، ارتقای تجارت و سرمایه‌گذاری و تشریک مساعی در حفظ ثبات مالی منطقه‌ای بوده است.^(۷۳)

- پیمان پولی دوجانبه چین و آلبانی

در تاریخ ۲۲ سپتامبر ۲۰۱۳، بانک مرکزی آلبانی یک خط معاوضه پولی با چین امضا کرده است تا از طریق بانک‌های محلی، تجارت و سرمایه‌گذاری بین چین و آلبانی را تشویق کند. آقای آردیان فولانی رئیس بانک مرکزی آلبانی اعلام کرد این پیمان پولی دوجانبه قسمتی از زیرساخت‌های تأمین مالی است که وی برای «جذب حداکثری سرمایه‌گذاری مستقیم چین» در آلبانی ایجاد کرده است. این پیمان که امکان معاوضه یوآن چین و لک^۱ آلبانی را فراهم می‌کند، بین آقایان فولانی و ژئو ژیانوچوآنگ - رئیس بانک مرکزی چین - در سپتامبر سال گذشته امضا شده است. در آینده، اندازه این ابزار می‌تواند بیشتر شود. این پیمان به ارزش ۲ میلیارد یوآن (۳۲۴ میلیون دلار) یا ۳۵ میلیارد لک است.

آقای فولانی در جلسه‌ای با بانک‌های تجاری که بیشتر آنها مالکیت خارجی داشتند، اعلام کرد: «مشارکت‌کنندگان در بازار دو کشور - به‌ویژه سرمایه‌گذاران چینی - باید احساس امنیت بیشتری نسبت سطح نقدینگی مورد نیازشان داشته باشند. من به شما پیشنهاد می‌کنم که اقدامات ضروری برای ایجاد یک پلت‌فرم استوار را انجام دهید تا اطمینان از رشد حجم تجارت و تأمین مالی بین شما و هم‌تایان چینی‌تان و نهایتاً بین چین و آلبانی حاصل شود. بانک مرکزی آلبانی گام‌های لازم برای تسهیل انتقال منابع مالی بین دو کشور را بر خواهد داشت».

در سال ۲۰۱۳، تنها ۵ درصد از صادرات آلبانی - که بیشتر آن هم آورده است - به چین بوده است، درحالی که ۶/۷ درصد از کالاهای وارداتی از چین آمده است که در مقایسه با واردات از اتحادیه اروپا بسیار اندک است. کشور کمونیستی آلبانی بعد از فروپاشی شوروی سابق، شدیداً به چین وابسته بوده است، اما ارتباطات دو کشور بعد از سال ۱۹۷۸ که کشور چین درهائش را به روی غرب باز کرد، دچار افت شد و آلبانی در موضع انزوا باقی ماند.^(۷۴)

- پیمان پولی دوجانبه چین و انگلیس

چین و انگلیس برای ایجاد یک خط معاوضه پولی - که اولین پیمان پولی با یک کشور عضو گروه G7 است - توافق کردند تا ثبات مالی و تجاری را تقویت کنند. بانک مرکزی انگلیس اعلام کرد که در ژانویه (۲۰۱۴) خط معاوضه استرلینگ - یوآن را افتتاح خواهد کرد، چیزی که تأمین‌کنندگان مالی در انگلیس برای تقویت جایگاه لندن به‌عنوان مرکز اوراق قرضه یوآنی درخواست کرده بودند. به‌منظور دستیابی به استفاده بیشتر از یوآن، کشور چین چنین پیمان‌هایی را عمدتاً با اقتصادهای نوظهور امضا کرده است. این پیمان را آقایان مروین کینگ رئیس بانک مرکزی انگلیس و ژئو چوآنگ رئیس بانک مرکزی چین امضا کردند تا این خط معاوضه پولی را برای سه سال راه‌اندازی کنند که تا سقف ۲۰۰ میلیارد یوآن (۳۲/۶ میلیارد دلار) خواهد بود.

آقای گینک گفت: «در بحران مالی غیرمنتظره که کمبود عمومی برای نقدینگی یوآن احساس می‌شد، بانک مرکزی انگلیس این امکان را خواهد داشت که نقدینگی یوآن را برای مؤسساتی در انگلیس که واجد شرایط باشند تسهیل نماید». این گفته بدان معنی است که بانک مرکزی انگلیس می‌تواند در زمان کمبود شدید در بازار لندن، یوآن عرضه نماید تا شرکت‌های انگلیسی بتوانند پرداخت‌های خود را برای واردات از چین، براساس یوآن انجام دهند. علاوه بر این، این پیمان به لندن کمک می‌کند تا نقش خود را به‌عنوان مرکز پیشرو در بین ۷ کشور صنعتی برای انجام تجارت با یوآن تقویت نموده و با مراکزی مانند فرانکفورت، پاریس و نیویورک رقابت نماید.^(۷۵)

- پیمان پولی دوجانبه چین و استرالیا

در تاریخ ۲۳ مارس ۲۰۱۲، بانک‌های مرکزی چین و استرالیا پیمان پولی ۲۰۰ میلیارد یوانی (معادل ۳۱/۷۴ دلار آمریکا یا ۳۰ میلیارد دلار استرالیا) امضا کردند. این پیمان سه ساله و قابل تمدید است. از زمان بحران مالی، چین پیمان‌های پولی دوجانبه متعددی را به ارزش ۱/۵ تریلیون یوان امضا کرده است تا تجارت و سرمایه‌گذاری در این اقتصادها را پشتیبانی نماید.^(۷۶)

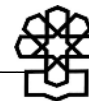
با ایجاد قابلیت تسویه به‌وسیله یوان در تجارت فرامرزی در شهرهای خاص، چین به آرامی در حال آزادسازی رژیم ارزی خود است تا فرآیند جهانی‌سازی یوان را تسریع بخشد. هنگ‌کنگ در حال حاضر، یک مرکز تجاری مهم است و دیگر شهرها مانند لندن نیز چنین تبدیلی را انجام می‌دهند. بانک مرکزی استرالیا اعلام کرد: «هدف اصلی این پیمان پولی دوجانبه پشتیبانی از تجارت و سرمایه‌گذاری بین چین و استرالیا - به ویژه با شرایط ارزهای محلی - است». این پیمان را آقای گلن استیونز رئیس بانک مرکزی استرالیا و آقای ژئو ژیانوچوانگ رئیس بانک مرکزی چین در یک جشن که به این مناسبت در چین ترتیب داده شده بود امضا کردند.

این پیمان نشان‌دهنده فرصت‌های روبه رشد برای تسویه تجارت بین دو کشور با یوان و سرمایه‌گذاری براساس آن است. هم‌اکنون شرکت‌های استرالیایی فرآیند تسویه تجاری با یوان را آغاز کرده‌اند. در سال ۲۰۱۱، گروه فلزات فورتسکیو اولین تراکنش خود را در چین در یک قرارداد آهن - اوره با ارزهای محلی انجام داد. بانک‌های استرالیایی شبکه ارتباطی خود را در چین به دو برابر افزایش داده‌اند و تعداد پرسنل آنها چند صد نفر افزایش یافته است.^(۷۷)

- پیمان پولی دوجانبه چین و امارات

در تاریخ ۱۷ ژانویه ۲۰۱۲، بانک مرکزی چین اعلام کرد که با امارات متحده عربی پیمان پولی به ارزش ۳۵ میلیارد یوان (۵/۵۴ میلیارد دلار) به مدت ۳ سال و با هدف تجارت دوجانبه امضا کردند. این پیمان در ادامه سفر نخست‌وزیر چین آقای ون جیابائو به خاورمیانه در دومی امضا شد تا استفاده بیشتر از ارز چین در تجارت بین‌المللی تسهیل شود. اندازه این پیمان به پول امارات متحده عربی، ۲۰ میلیارد درهم است. امارات صادرات نفت خام نسبتاً اندکی را به چین انجام می‌دهد.

هدف بلندمدت چین از بین بردن جایگاه دلار به‌عنوان ارز غالب در تسویه بین‌المللی برای تجارت کالاها و خدمات است، این موضوع زمانی اهمیت بیشتری می‌یابد که بدانیم چین به تنهایی بزرگ‌ترین کشور صادرکننده و دومین کشور واردکننده دنیاست. بین‌المللی‌کردن استفاده از یوان در تجارت، این فرصت را به ارز چین می‌دهد که صندوق بین‌المللی پول آن را در سبد ارزهای تسویه‌کننده در حساب‌های حق برداشت مخصوص یا SDR قرار دهد.^(۷۸)

- پیمان پولی دوجانبه چین و اوکراین

بانک ملی اوکراین و بانک خلق چین پیمان پولی دوجانبه به ارزش ۱۵ میلیارد یوآن (۲/۳۶ میلیارد دلار) در تاریخ ۲۶ ژوئن ۲۰۱۲ امضا کردند. این پیمان سه ساله بوده و می‌تواند قبل از تاریخ سررسید خاتمه یابد. با امضای این پیمان شرکت‌ها در دو کشور قادر خواهند بود که از ارزهای ملی برای عملیات صادرات و واردات استفاده کرده و بدون نیاز به درگیر کردن دیگر ارزها، تسویه را نیز می‌توانند با ارزهای ملی انجام بدهند. به پول اوکراین، این پیمان معادل ۱۹ میلیارد هریونا^۱ است. هدف این پیمان، توسعه صادرات و واردات، تقویت سرمایه‌گذاری و به‌طور کلی حمایت از ثبات مالی در دو کشور است.^(۷۹)

- پیمان پولی دوجانبه چین و ترکیه

چین و ترکیه علیرغم تفاوت دیدگاه‌ها در مسئله سوریه، در تاریخ ۲۱ فوریه ۲۰۱۲، پیمان پولی دوجانبه به ارزش معادل ۱/۶ میلیارد دلار (۱/۲ میلیون یورو) به منظور انجام تجارت با ارزهای محلی امضا کردند. این پیمان سه‌ساله در حضور رئیس‌جمهور چین آقای زی جینپینگ و رئیس‌جمهور ترکیه آقای عبدا... گل بین دو بانک مرکزی امضا شد.

آقای کای ون‌هنگ از مسئولین بانک مرکزی چین در استانبول گفت: «این پیمان پولی به شرکت‌های ترکیه‌ای و چینی این امکان را می‌دهد که برای صادرات و واردات از لیر و یوآن استفاده کنند. تجارت با پول‌های محلی بانک‌ها و مؤسسات دو کشور را قادر می‌سازد که از ریسک‌های استفاده از دلار اجتناب کنند». به گفته وی فایده دیگر این پیمان جذب مشتریان بیشتر و گسترش کسب‌وکار در بازارهای چینی است. آقای ون‌هنگ می‌افزاید: «مطالعات بانک جهانی نشان می‌دهد که در سال ۲۰۲۵، یوآن چین، بعد از دلار و یورو سومین ارز غالب در تجارت بین‌المللی خواهد بود». برای عملیاتی کردن این پیمان، اموری مانند تسهیلات وام و محاسبه نرخ برابری در مذاکرات آتی تعیین می‌شود.^(۸۰)

- پیمان پولی دوجانبه چین و نیوزلند

در تاریخ ۱۸ آوریل ۲۰۱۱، چین و نیوزلند پیمان پولی دوجانبه به ارزش ۲۵ میلیارد یوآن (۳/۸۳ میلیارد دلار) امضا کردند. از زمان آغاز بحران مالی جهانی در اواخر سال ۲۰۰۸، چین پیمان‌های پولی متعددی با کشورهای مختلف امضا کرده است. تحلیلگران بر این باورند که این اقدام بازرگانان را تشویق خواهد کرد تا بروی ارزهای محلی سرمایه‌گذاری کنند، چین نیز در تلاش

است تا تسویه تجارت فرامرزی با یوآن را ارتقا بخشد.^(۸۱)

- پیمان پولی دوجانبه چین و پاکستان

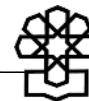
از این به بعد (۸ می ۲۰۱۳) پاکستان دیگر مجبور نیست که از دلار آمریکا به عنوان یک ارز واسطه برای تجارت با چین استفاده کند، زیرا یک پیمان پولی دوجانبه بین بانک‌های مرکزی پاکستان و چین امضا شده است. تحلیلگران معتقدند که با اجرای این پیمان، پاکستان و چین از هم‌اکنون قادر خواهند بود که به‌طور مستقیم با ارزهای خودشان تجارت کنند. تجارت بین چین و پاکستان در سال ۲۰۱۲ بالغ بر ۱۲ میلیارد دلار شد.

این پیمان پولی یک توافق معاوضه خارجی بین دو بانک مرکزی، برای تبادل ارزش خالص فعلی اصل وام (که با ارزهای متفاوت تعریف شده است) در یک زمان تعیین شده در آینده و پرداخت سود متعلق به هر یک از ارزهاست. انتظار می‌رود که این اقدام استفاده جهانی از یوآن را تشدید نموده و ضریب تأثیرگذاری و سهم چین را در تجارت منطقه‌ای و بین‌المللی افزایش دهد. دو کشور شرکای تجاری مهمی هستند، اما بیشتر تجارت دوجانبه بین آنها به وسیله دلار انجام می‌شود. از این به بعد، پاکستان یوآن چین را نیز در سبد ذخیره ارزی خود قرار می‌دهد. تحت این پیمان، واردکنندگان پاکستانی اعتبار استنادی‌شان را به جای دلار، با روپیه پاکستان در بانک‌های چینی تسویه می‌نمایند. بانک مرکزی پاکستان به تمام بانک‌هایش دستور داده است تا مشتریان‌شان را برای دیگر گزینه‌ها در مورد اسناد تخصیصی تجاری‌شان به یوآن چین آموزش دهد. همچنین بانک‌های تجاری تشویق شدند تا نشست‌هایی را با نهادهای تجاری محلی برگزار کنند. همچنین، از همه واردکنندگان - صادرکنندگان درخواست شده است تا برای کسب جزئیات بیشتر در مورد چگونگی به دست آوردن نقدینگی یوآنی برای تأمین مالی تجارت دوجانبه با بانک‌های خودشان تماس برقرار کنند.^(۸۲)

- پیمان پولی دوجانبه چین و قزاقستان

مقامات رسمی بانک‌های مرکزی قزاقستان و چین اعلام کردند که پیمان پولی دوجانبه به ارزش ۷ میلیارد یوآن در تاریخ ۱۳ ژوئن ۲۰۱۱ در آستانه پایتخت قزاقستان بین دو کشور امضا شده است که ظرف مدت سه سال خاتمه می‌یابد. هدف این پیمان ارتقای سرمایه‌گذاری و تجارت دوجانبه و تقویت همکاری‌های اقتصادی است.^(۸۳)

دو کشور حساب‌های ویژه‌ای را برای معاوضه ارزهای ملی‌شان افتتاح می‌کنند تا سطح تجاری دوجانبه را گسترش دهند. هیئت‌های دو کشور توافق کردند که پرداخت‌های برای تبادلات تجاری را با مطابق با افزایش تجارت دوجانبه با ارزهای محلی انجام دهند. رئیس بانک مرکزی قزاقستان

اعلام کرد اگر یوآن چین به عنوان یک ارز بین‌المللی شناخته شود، این کشور آماده است تا بعضی از ذخایر ارزی و طلای خود را به یوآن تبدیل نماید. کارشناسان چینی و قزاق برای بهبود مکانیسم‌های پرداخت سیستم بانکی خود را بهبود داده و یک سیستم کارآ برای تسویه ارزهای محلی ایجاد می‌کنند. قزاقستان به دعوت بانک مرکزی چین، سه تیم مالی را به شهرهای شن‌زن، گوانگ‌ژو و هنگ‌کنگ ارسال می‌کند. در آنجا دو طرف شیوه‌های ایجاد سیستم پرداخت بین دو کشور را تعیین می‌کنند.^(۸۴)

- پیمان پولی دوجانبه چین و مغولستان

بانک‌های مرکزی مغولستان و چین اعلام کردند که در تاریخ ۶ می ۲۰۱۱ پیمان پولی دوجانبه به ارزش ۵ میلیارد یوآن (۷۶۹ میلیون دلار آمریکا) امضا کردند. این پیمان سه ساله با هدف ارتقای تجارت دوجانبه و ارائه نقدینگی کوتاه‌مدت به سیستم‌های مالی دو کشور منعقد شده است.^(۸۵) در تاریخ ۲۰ مارس ۲۰۱۲، این پیمان با مبلغ ۱۰ میلیارد یوآن یا ۲ تریلیون توگریک^۱ تمدید شد.^(۸۶) در ۲۰ مارس ۲۰۱۴، بانک‌های مرکزی دو کشور مبلغ این پیمان را به ۲۰ میلیارد یوآن افزایش دادند. ذخایر ارزی مغولستان به دنبال کاهش قیمت‌های مس و زغال (صادرات مهم این کشور) کاهش یافت و نرخ برابری پول این کشور (توگریک) در برابر دلار آمریکا افت شدیدی داشت. این پیمان پولی به مغولستان یک حائل ارزی^۲ می‌دهد تا بتواند توازن ارزی را حفظ نماید.^(۸۷)

- پیمان پولی دوجانبه چین و اندونزی

آقای شیائوچوان رئیس بانک مرکزی چین و آقای عبدا... رئیس بانک مرکزی اندونزی در تاریخ ۳۰ دسامبر ۲۰۰۳ در چین اولین پیمان پولی دوجانبه را امضا کردند. مطابق این پیمان، بانک مرکزی چین معادل ۱ میلیارد دلار برای حفظ ثبات مالی در اختیار اندونزی قرار می‌دهد. امضای این پیمان پولی توسط بانک مرکزی اندونزی، یک اقدام ویژه در راستای اجرای مصوبات طرح چیانگ مای است.^(۸۸) در سال ۲۰۰۵، به منظور توسعه اثربخشی طرح چیانگ مای، بانک‌های مرکزی چین و اندونزی پیمان پولی خود را تمدید کردند که به اندونزی اجازه می‌دهد در زمان نیاز به نقدینگی، تا سقف ۲ میلیارد دلار آمریکا، معاوضه روپیه-دلار داشته باشد (در اولین پیمان‌های پولی، یک طرف مبادله، دلار آمریکا بوده است، در اینجا تأمین نقدینگی دلاری برعهده چین است). در این سال در کنفرانس بازننگری اثربخشی طرح چیانگ مای که بین وزرای اقتصاد و امور مالی کشورهای آسه‌آن+۳

1. Tugrik
2. Reserve Buffer

برگزار شده بود، افزایش دوبرابری پیمان‌های پولی بین اعضا مصوب شد.^(۸۹)

در تاریخ ۱۷ اکتبر ۲۰۰۶، بر پیمان پولی امضا شده در سال ۲۰۰۶ متممی اضافه می‌شود تا سقف پیمان پولی بین دو کشور را به ۴ میلیارد دلار افزایش دهد.^(۹۰)

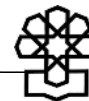
در تاریخ ۲۳ مارس ۲۰۰۹، چین و اندونزی به توافق رسیدند که پیمان پولی دوجانبه قبلی خود را تا ارزش ۱۰۰ میلیارد یوآن (۱۵ میلیارد دلار) تمدید کنند تا کمبود ارزهای خارجی را جبران کرده و به تجارت، سرمایه‌گذاری دوجانبه و رشد اقتصادی کمک کنند. آقای ویلینگ بولونگ رئیس خزانه‌داری بانک پانین در اندونزی می‌گوید: «این پیمان برای روپیه خوب است و پشتیبان خوبی برای ذخایر ارزی اندونزی محسوب می‌شود. در شرایطی که ذخیره ارزی کاهش یابد و اندونزی برای دفاع از پولش به منابعی نیاز داشته باشد، بانک مرکزی اندونزی می‌تواند به یوآن چین دسترسی داشته باشد. برخورداری از چنین ارتباطی بسیار مناسب است». آقای ین سیمفندورفر اقتصاددان بانک سلطنتی اسکاتلند می‌گوید: «اگرچه اندازه این پیمان اندک بود، اما گامی مهم برای تبدیل یوآن به یکی از ارزهای غالب برای ذخیره در کنار دلار و یورو است».^(۹۱)

این پیمان با مبلغ ۱۰۰ میلیارد یوآن (معادل ۱۵ میلیارد دلار) در سال ۲۰۱۳ برای چهارمین بار و به مدت سه سال تمدید شد تا تسویه پرداخت‌های تجاری با ارزهای محلی تداوم یابد.^(۹۲)

- پیمان پولی دوجانبه چین و ایسلند

در تاریخ ۱۰ ژوئن ۲۰۱۰، بانک‌های مرکزی چین و ایسلند برای امضای پیمان پولی دوجانبه به منظور تقویت تجارت بین دو کشور توافق کردند، اقدامی که می‌تواند مجدداً اعتماد را به کرونا (واحد پول ایسلند) بازگرداند. مبلغ این پیمان ۳/۵ میلیارد یوآن (۵۱۲ میلیون دلار) یا ۶۶ میلیارد کرونا و برای مدت سه سال قابل اجراست. مطابق با اداره آمار ایسلند، صادرات به چین در سال گذشته به آرامی از ۱/۷ کرونا به ۱۱/۷ میلیارد کرونا افزایش یافته است. علاوه بر این، واردات از چین نیز ۵ درصد از کل واردات ایسلند را تشکیل می‌دهد. آقای مار گومودسون رئیس بانک مرکزی ایسلند می‌گوید: «این معاوضه کرونا-یوآن به ما امکان می‌دهد که ذخایرمان را حفظ کرده و از آن برای تأمین مالی تجارت دوجانبه استفاده نماییم. این اقدامی سمبلیک بوده و می‌تواند زمینه‌ساز همکاری بیشتر بین دو کشور و بانک‌های مرکزی باشد. تجارت دوجانبه بین دو کشور نیز از این طریق تسهیل می‌شود».

این پیمان نشان‌دهنده بازگشت اعتماد به پول ایسلند است. در سال ۲۰۰۸، این کشور سیاست کنترل سرمایه را به منظور حفظ اقتصاد داخلی در پیش گرفت که باعث آغاز فروپاشی سیستم بانکی‌اش شد. بانک مرکزی در سال ۲۰۰۹، همه این اقدامات را برچید و به جریان‌های ارزی خارجی

برای سرمایه‌گذاری جدید اجازه ورود داد.^(۹۳)

این پیمان در تاریخ ۱۴ اکتبر ۲۰۱۳، با همین مبلغ برای سه سال دیگر تمدید شد.^(۹۴)

- پیمان پولی دوجانبه چین و آرژانتین

مقامات رسمی آرژانتین امیدوارند که پیمان پولی جدید با چین اعتماد را به پزو بازگرداند، در عین حال، به بانک مرکزی این امکان را می‌دهد که با قدرت بیشتری از ارز آرژانتین دفاع کرد. بانک مرکزی آرژانتین اعلام کرد: «این اقدام باید اعتماد را افزایش دهد. حتی اگر هیچ وقت این پول‌ها استفاده نشود، وجود چنین پیمانی اعتماد لازم را به پزو افزایش می‌دهد». دو کشور در تاریخ ۳۱ مارس ۲۰۰۹، به توافق رسیدند که تا سقف ۷۰ میلیارد یوآن یا ۳۸ میلیارد پزو (۱۰ میلیارد دلار) برای یک دوره سه ساله معاوضه پولی داشته باشند. خبرگزاری دولتی چین - شینهوا - اعلام کرد که آرژانتین می‌تواند از این پیمان برای پرداخت واردات از چین به یوآن استفاده نماید. اما مقامات بانک مرکزی آرژانتین اعلام کردند که مهمترین هدف این پیمان بازآفرینی اعتماد به پول است، به‌گونه‌ای که دولت آرژانتین این امکان را داشته باشد که ارزش پزو را مدیریت نماید. آنها اعلام کردند: «در این حالت، امکان دسترسی به حجم قابل توجهی از یوآن در برابر پزو، عملاً به معنای توانایی ما در بازآفرینی جایگاه مالی‌مان است».

آقای وین تین استراتژیست ارزی در شرکت برون برادرز هریمین می‌گوید که این پیمان یک «اعتماد کوتاه‌مدت» به آرژانتین داده و همزمان نفوذ چین در منطقه آمریکای لاتین را نیز افزایش می‌دهد. البته مشکلات وسیع در اقتصاد کلان آرژانتین از اثربخشی این پیمان می‌کاهد. چین دومین شریک تجاری آرژانتین است. غول‌های آسیایی تقریباً دوسوم از مهمترین محصولات صادراتی آرژانتین یعنی دانه‌های سویا را می‌خرند.^(۹۵)

در اوایل سال ۲۰۱۳، چین و آرژانتین مذاکراتی را برای تمدید پیمان پولی خود تا سقف معادل ۱۰ میلیارد دلار آغاز کرده‌اند.^(۹۶)

- پیمان پولی دوجانبه چین و بلاروس

در تاریخ ۱۱ مارس ۲۰۰۹، چین و بلاروس به توافق رسیدند که پیمان پولی سه ساله به ارزش ۲۰ میلیارد یوآن یا ۸ تریلیون روبل بلاروس (۳ میلیارد دلار) امضا کنند. سخنگوی بانک مرکزی بلاروس اعلام کرد که هدف این عملیات ساده‌سازی تجارت، با حذف نیاز به ارز سوم همچون دلار و یورو است. این پیمان یکی دیگر از مواردی است که چین از ابزار مالی‌اش برای بهبود روابط سیاسی استفاده می‌کند.^(۹۷)

در ماه مارس ۲۰۱۰، دو کشور توافق کردند که برای تسویه تجاری از ارزهای محلی استفاده کنند. تحت این توافق، تراکنش‌های تجاری دوجانبه بین دو کشور می‌تواند با هر ارزی (یوان چین یا روبل بلاروس) که مورد توافق است تسویه شود. این اولین پیمان با یک کشور غیرهمسایه چین است که از آن برای تقویت همکاری‌های اقتصادی طرفین و تسهیل تجارت و سرمایه‌گذاری استفاده می‌شود.^(۹۸)

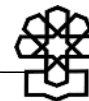
- پیمان پولی دوجانبه چین و سنگاپور

بانک مرکزی چین اعلام کرد که این کشور پیمان پولی دوجانبه سه ساله به ارزش ۱۵۰ میلیارد یوان (۲۲/۱۲ میلیارد دلار آمریکا) با نهاد مالی مرکزی سنگاپور^۱ (MAS) در تاریخ ۲۳ جولای ۲۰۱۰ امضا کرده است. از این پیمان برای ارتقای تجارت دوجانبه و سرمایه‌گذاری مستقیم استفاده می‌شود. MAS اعلام کرد: «این پیمان پولی دوجانبه یک قطب کلیدی همکاری با بانک مرکزی چین است تا همکاری اقتصادی منطقه‌ای و ثبات مالی تحکیم یابد». معاونان نخست‌وزیر دو کشور در مراسم امضای این پیمان حضور داشتند. این پیمان نقدینگی یوانی را فراهم کرده و تسویه تجارت فرامرزی با پول چین را سرعت می‌بخشد. تسویه تجارت فرامرزی با یوان در حال حاضر، در بیشتر کشورها و مناطق امکانپذیر شده است.^(۹۹)

در تاریخ ۸ مارس ۲۰۱۳، پیمان پولی جدید بین دو کشور امضا شد که جایگزین پیمان قبلی شده و مبلغ آن نیز به دو برابر افزایش یافته است. تحت این پیمان جدید، مبلغ ۳۰۰ میلیارد نقدینگی یوانی در اختیار نهادهای مالی واجد شرایط در سنگاپور خواهد بود. به همین طریق، تا سقف ۶۰ میلیارد دلار سنگاپور در دسترس مؤسسات چینی قرار می‌گیرد. سقف زمانی پیمان جدید نیز سه ساله بوده و قابل تمدید است.^(۱۰۰)

- پیمان پولی دوجانبه ژاپن و سنگاپور

اولین پیمان پولی بین این دو کشور در نوامبر ۲۰۰۳ به صورت یک‌طرفه بین دو کشور امضا می‌شود تا ژاپن نقدینگی ۱ میلیارد دلاری برای سنگاپور تأمین نماید. در تاریخ ۹ نوامبر ۲۰۰۵، بانک مرکزی ژاپن به عنوان نماینده وزارت اقتصاد و نهاد مالی مرکزی سنگاپور (MAS) آن را به صورت یک پیمان دوطرفه تمدید کردند. این پیمان به دو کشور اجازه می‌دهد که ارزهای محلی خود (ین ژاپن یا دلار سنگاپور) را در برابر دلار آمریکا معاوضه نمایند. طبق این پیمان، سنگاپور می‌تواند تا معادل ۳ میلیون دلار آمریکا و ژاپن تا سقف معادل ۱ میلیون دلار آمریکا معاوضه ارزی داشته

باشد. ویژگی مهم این پیمان این است که سقف مقداری آن را می‌توان بدون افتادن در دام برنامه‌های صندوق بین‌المللی پول حذف کرد. آقای هنگ سوی کیت رئیس نهاد مالی مرکزی سنگاپور گفت: «این پیمان انعکاس تعهد سنگاپور برای همکاری‌های مالی در بین گروه آسه‌آن+۳ است تا ثبات مالی منطقه‌ای افزایش یابد». آقای توشی هیکو فوکوی رئیس بانک مرکزی ژاپن نیز گفت: «ژاپن این گام مهم سنگاپور را در چارچوب طرح چپانگ می‌داند که منجر به ارتقای همکاری‌های مالی منطقه‌ای در شرق آسیا خواهد شد».^(۱۰۱)

در تاریخ ۱۳ دسامبر ۲۰۱۳، ژاپن تصمیم می‌گیرد که این پیمان را تا سقف ۳ میلیارد دلار تمدید نماید.^(۱۰۲)

- پیمان پولی دوجانبه کره جنوبی و استرالیا

آخرین پیمان پولی دوجانبه برای ارتقای تجارت دوجانبه و تسویه آن با ارزهای محلی - حتی در زمان بحران مالی - بین کشورهای کره جنوبی و استرالیا در تاریخ ۲۲ فوریه ۲۰۱۴ منعقد شد. رئیس بانک مرکزی کره جنوبی آقای کیم چونگ سو و همتای استرالیایی‌اش آقای گلن استیونز این پیمان پولی دوجانبه را امضا کردند. این پیمان به تجار دو کشور امکان می‌دهد که مبادلات را به مدت سه سال و تا سقف معادل ۵ تریلیون وون یا ۵ میلیارد دلار استرالیا با ارزهای محلی انجام دهند که این زمان می‌تواند با توافق طرفین تمدید شود.

اعلامیه مشترک منتشره اعلام می‌دارد «این پیمان برای ارتقای تجارت دوجانبه به منظور توسعه اقتصادی دو کشور طراحی شده است. به‌طور خاص، این پیمان اطمینان می‌دهد که تجارت بین دو کشور می‌تواند با ارزهای محلی - حتی در زمان بحران مالی - تسویه شود».

وزارت استراتژی و امور مالی اعلام کرد که دو کشور بعد از دیدار آقایان پارک گئون‌های، رئیس‌جمهور کره جنوبی و نخست‌وزیر استرالیا تونی ابوت در اجلاس آسیای شرقی در بروندی در اکتبر گذشته، تلاش کردند که چنین پیمانی امضا و ارتباطات اقتصادی دو کشور تقویت شود.

استرالیا هفتمین شریک تجاری کره جنوبی است که در سال ۲۰۱۳، تجارت بین آنها به بیش از ۳۰ میلیارد دلار بالغ شد. کره جنوبی چهارمین شریک تجاری استرالیا است. از ۲۰ میلیارد دلاری که کره جنوبی از استرالیا وارد کرده است، ۸۰ درصد منابع طبیعی مانند سنگ آهن و زغال سنگ است. دولت اعلام کرد که این پیمان پولی دوجانبه براساس ارزهای محلی است و نه براساس دلار آمریکا، برای اینکه مهمترین هدف آن، تقویت ارتباط اقتصادی در شرایط عادی اقتصادی است. دولت انتظار دارد که تجارت دوجانبه با کره بعد از امضای «تجارت آزاد استرالیا - کره» بیشتر شود.

این پیمان به کره جنوبی امکان می‌دهد که واردات از استرالیا را با روشی باثبات انجام دهد که

تحت تأثیر نوسانات ناشی از بازارهای مالی جهانی نباشد. وزارت دارایی نیز اعلام کرد که چنین پیمانی برای امنیت مالی بسیار «به‌موقع» بود، زیرا بانک مرکزی آمریکا تصمیم گرفته است تا سیاست کاهش تدریجی تسهیل کمی^۱ اتخاذ نماید. این سیاست بانک مرکزی آمریکا به نوسانات زیادی در بازار مالی جهان دامن خواهد زد.

دولت کره جنوبی در جستجوی پیمان‌های تجاری دوجانبه با بسیاری از کشورهاست تا وابستگی به دلار آمریکا را در تسویه‌های تجاری کاهش دهد. کره جنوبی هم اکنون پیمان‌های تجاری دو جانبه معادل ۱۲۰ میلیارد دلار با چین، ژاپن، امارات متحده عربی، مالزی و اندونزی دارد.^(۱۰۳)

- پیمان پولی دوجانبه چین و سوئیس

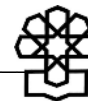
بانک مرکزی سوئیس اعلام کرد که با بانک مرکزی چین وارد پیمان پولی دوجانبه شده است. این پیمان را رئیس بانک مرکزی چین آقای ژئو ژیاوچوآن و رئیس شورای حکام بانک مرکزی سوئیس آقای توماس جردن در روز دوشنبه ۲۱ جولای ۲۰۱۴ امضا کردند. علاوه بر این، به بانک مرکزی سوئیس یک سهمیه یوآنی اعطا شد که بر مبنای آن می‌تواند قسمتی از ذخایر ارزی خود را در بازار اوراق قرضه چین سرمایه‌گذاری کند.

برای سالیان متمادی، بانک‌های مرکزی چین و سوئیس دیدگاه‌های تبادلی سازنده‌ای داشتند و ارتباطات منظم بین دو بانک مرکزی باعث شده است تا به‌صورت تدریجی، درکی مناسب از توسعه سیاست‌های پولی و بازارهای مالی در دو کشور ایجاد شود. امضای این پیمان پولی دوجانبه و اعطای سهمیه سرمایه‌گذاری یوآنی همکاری‌های بین دو بانک مرکزی را بیش از پیش تقویت خواهد کرد. این همکاری که نشان‌دهنده ارتباطات نزدیک است، باعث حرکت رو به جلوی چین و سوئیس می‌شود.

این پیمان پولی دوجانبه امکان خرید و بازخرید یوآن و فرانک سوئیس را بین بانک‌های مرکزی دو کشور فراهم می‌کند که تا سقف ۱۵۰ میلیارد یوآن یا ۲۱ میلیارد فرانک سوئیس است. چنین پیمانی نقدینگی مورد نیاز را به یوآن یا فرانک سوئیس در بازارهای مورد مرتبط در دسترس قرار می‌دهد. این پیمان یک پیش‌شرط کلیدی برای توسعه بازار یوآن در سوئیس است.

بانک مرکزی چین به بانک مرکزی سوئیس سهمیه سرمایه‌گذاری برای بازار اوراق قرضه بین بانکی چین اعطا کرده است که می‌تواند تا سقف ۱۵ میلیارد یوآن یا تنها ۲ میلیارد فرانک سوئیس باشد. بنابراین، ذخایر ارزی بانک مرکزی سوئیس حتی می‌تواند بیش از این متنوع‌سازی شود.^(۱۰۴)

۱. یک سیاست نامتعارف پولی است که بانک‌های مرکزی برای جلوگیری از افت عرضه پول به هنگام نامؤثر بودن سیاست استاندارد پولی، مورد استفاده قرار می‌دهند.

- پیمان‌های پولی در حال مذاکره

• پیمان پولی دوجانبه پاکستان و روسیه

در تاریخ ۱۰ اکتبر ۲۰۱۱، رؤسای دو کشور روسیه و پاکستان تمایل خود را برای سرعت بخشیدن به قرارداد تجارت آزاد و پیمان پولی اظهار کردند تا تجارت دوجانبه را افزایش داده و روابط اقتصادی خود را تقویت کنند. نخست‌وزیر پاکستان سیدیوسف رضا گیلانی و همتای روسی‌اش ولادیمیر پوتین، که یک دیدار صریح و در یک فضای صمیمانه داشتند، در مورد گسترش همه‌جانبه ارتباطات دو کشور در حاشیه دهمین اجلاس سران کشورهای عضو سازمان همکاری‌های شانگهای تبادل نظر کردند. نخست‌وزیر گیلانی درخواست گشایش شعب بانک‌ها در دو کشور را داشت تا تجارت دوجانبه تقویت شود. وی پیشنهاد کرد رؤسای بانک‌های مرکزی دو کشور برای توسعه یک استراتژی عملیاتی با یکدیگر دیدار کنند.^(۱۰۰)

• پیمان پولی دوجانبه روسیه و اوکراین

بانک مرکزی اوکراین در حال برنامه‌ریزی برای امضای پیمان پولی دوجانبه با روسیه است که می‌تواند تجارت بین دو کشور را بدون استفاده از ارزهای کشورهای ثالث امکانپذیر سازد. این مطلب را آقای سرهای آربوزوف رئیس بانک مرکزی این کشور در مصاحبه در چین اعلام کرد. آقای آربوزوف گفت: «ما در حال برنامه‌ریزی برای امضای پیمان پولی با روسیه هستیم. ما با این کشور گردش مالی بالایی داریم. اگر ما تمام پرداخت‌های تجاریمان با روسیه را براساس این پیمان انجام دهیم که به حدود ۵۰ میلیارد دلار در سال می‌رسد، در این حالت یک پیمان پولی خیلی بزرگ بین دو بانک مرکزی شکل گرفته است». همچنین، وی اعلام کرد که چنین مذاکراتی باید با بلاروس نیز آغاز شود. وی اضافه کرد: «یک بار با بلاروس مذاکراتی را آغاز کردیم، اما متوقف شد، اکنون ما می‌خواهیم که مذاکرات را دوباره آغاز کنیم. ما می‌خواهیم با کشورهای طرف تجاری پیمان پولی دوجانبه امضا کنیم. البته بعضی از مشتریان ما متمایل نیستند که به ارزهای محلی روی آورند و با شرایط فعلی کارشان را ادامه می‌دهند که این انتخاب، حق آنهاست». بعد از امضای پیمان ۲/۳۶ میلیارد دلاری اوکراین با چین در ۲۶ ژوئن ۲۰۱۲، آربوزوف آن را یک اتفاق تاریخی نامید. در زمان امضای این پیمان با چین، وی گفت: «ما اولین پیمان پولی را امضا کردیم که به ما امکان معاوضه پولی بین دو کشور را می‌دهد، این اقدام شرکت‌های هر دو کشور را قادر می‌سازد تا تسویه‌های تجاری خود را براساس ارزهای محلی و بدون نیاز به یک ارز ثالث انجام دهند. لذا شرکت‌ها از ریسک کاهش ارزش ارزهای ثالث محفوظ خواهند ماند. اکنون ما نه تنها قادر خواهیم بود که از این ذخیره ارزی برای پرداخت‌هایمان براساس ارزهای ملی استفاده کنیم، بلکه ما می‌توانیم ثبات خیلی بیشتری را برای ارز خودمان تأمین کرده و درخواست برای ارزهایی که به‌عنوان ذخیره استفاده

می‌شوند را نیز بهینه کنیم».^(۱۰۶)

• پیمان پولی دوجانبه هند و چین

وزیر بازرگانی و صنایع هند یک گروه کاری ایجاد کرده است تا برای امضای پیمان پولی دوجانبه با شرکای تجاری کلیدی مطالعه و کار کنند. آقای آناند شرما گفت: «ما در جستجوی امکانپذیری امضای چنین پیمان‌هایی با چند کشور محدود هستیم». برای ثبات‌بخشی به ارزش رو به کاهش روپیه و بهبود تراز تجاری، نیاز به پیمان پولی دوجانبه احساس شده است. آقای آجیت رانده - اقتصاددان ارشد گروه بیرلا - می‌گوید که هند با چین پیمان پولی دوجانبه امضا می‌کند. اخیراً هند با ژاپن و بوتان پیمان پولی منعقد کرده است. آقای رفیق احمد رئیس فدراسیون سازمان‌های صادراتی هند در جستجوی امضای پیمان‌های پولی با چین و اتحادیه اروپاست.^(۱۰۷)

• پیمان پولی دوجانبه ژاپن و ویتنام

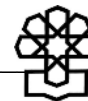
وزرای اقتصاد و مالی کشورهای ژاپن و ویتنام اعلام کردند که مذاکرات برای ایجاد پیمان پولی دوجانبه به ارزش تقریبی معادل ۱ میلیارد دلار آمریکا برای ثبات بازار ارز و ویتنام را سرعت می‌بخشد. آقایان نگوین سین هانگ وزیر اقتصاد ویتنام و همتای ژاپنی‌اش آقای هیروشی واتانابه در حاشیه نهمین کنفرانس وزرای اقتصاد کشورهای جنوب‌شرقی آسیا در این خصوص به توافق رسیدند. پیمان پولی به دو کشور امکان می‌دهد که براساس ارزش‌های متفاوت، در یک دوره زمانی مشخص و با نرخ بهره تعیین شده معاوضه ارزی داشته باشند.^(۱۰۸)

• پیمان پولی دوجانبه چین و تایوان

رئیس بانک مرکزی تایوان گفت که وی امیدوار است پیمان پولی دوجانبه با چین را در میانه سال ۲۰۱۴ امضا کند. در پاسخ به درخواست‌های نمایندگان پارلمان چین در مورد پیمان‌های پولی، رئیس بانک مرکزی چین آقای پرنگ فای - نان نیز اعلام کرد که چین و تایوان مذاکرات را شروع کرده‌اند، اما بعید است که قبل از سال آینده به نتیجه برسند. وی اعلام کرد که یک پیمان پولی دوجانبه بسیار پیچیده‌تر از یک تفاهمنامه همکاری در مورد تسویه ارزی است که دو کشور در سال ۲۰۱۲ امضا کرده‌اند. یکی از معاونان بانک مرکزی تایوان در ماه آینده از چین دیدار خواهد کرد که نشانه‌ای از امضای این پیمان در سال ۲۰۱۴ است. یکی از مسائل اصلی بین دو کشور برای امضای این پیمان، تعیین نرخ برابری ارزهاست.^(۱۰۹)

• پیمان پولی دوجانبه کره جنوبی و پاکستان

در تاریخ ۶ دسامبر ۲۰۱۲، به پیشنهاد رئیس‌جمهور پاکستان آقای آصف علی زرداری، بانک‌های مرکزی پاکستان و کره جنوبی برای همکاری در زمینه مدیریت مالی به ویژه پیمان پولی دوجانبه برای ارتقای تجارت بین دو کشور به توافق رسیدند. آقای یاسین انور رئیس بانک مرکزی پاکستان

و آقای چونگ سوکیم یک تفاهمنامه را برای همکاری در مورد کمک فنی پیرامون این موضوع را در سئول امضا کردند. این تفاهمنامه یک گام بزرگ برای تقویت همکاری‌های دو کشور بود.^(۱۱۰)

• دورخیز هند برای امضای ۲۳ پیمان پولی در سال ۲۰۱۴

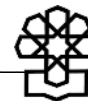
وزارت بازرگانی هند لیست ۲۳ کشور که هند می‌تواند با آنها براساس ارزهای محلی تجارت نماید را نهایی کرده است تا با آنها پیمان پولی دوجانبه امضا و روپیه را تقویت کند. چنین پیمان‌هایی بین دو کشور دوست که تجارت منظم، و روبه‌رشدی داشته باشند امضا می‌شود که نوعاً براساس ارزهای محلی بوده و با نرخ از پیش تعیین شده و بدون استفاده از ارز کشور ثالثی مانند دلار آمریکا خواهد بود. به زبان ساده، صادرکننده - واردکننده در هر دو کشور، تسویه پرداخت‌های خود را براساس ارز خودشان انجام می‌دهند، ارز کشور ثالثی درگیر نمی‌شود و بنابراین، نگرانی در مورد نوسانات نرخ ارز از بین می‌رود. هند توانسته است کشورهایی را که با آنها حجم تجارت قابل توجهی دارد برای امضای چنین پیمان‌هایی متقاعد نماید. با اجرای این پیمان‌ها، پرداخت به روپیه قابل انجام خواهد بود، بنابراین، نیاز به تسویه با ارزهای خارجی - به ویژه دلار آمریکا، یورو - کاهش می‌یابد.

لیست کشورهایی که هند می‌خواهد با آنها پیمان پولی امضا نماید شامل کشورهای صادرکننده نفت مانند آنگولا، الجزایر، نیجریه، عمان، ایران، عراق، ونزوئلا، قطر، یمن و عربستان سعودی نیز می‌شود. در حال حاضر، تلاش بر آن است که صادرات ما به ایران، عراق، عمان، قطر و عربستان سعودی افزایش یابد. این لیست شامل کشورهای غیرنفتی که هند با آنها تجارت قابل توجهی دارد نیز می‌شود، کشورهایی مانند ژاپن، روسیه، استرالیا، کره جنوبی، سنگاپور، اندونزی، مالزی، مکزیک، آفریقای جنوبی و تایلند. اخیراً ژاپن حجم این پیمان را به دو برابر افزایش داد، بنابراین، تجارت بین دو کشور دوست می‌تواند بدون استفاده از ارز ثالث تسریع شود.^(۱۱۱)

پی‌نوشت‌ها

1. "Transaction Demand for Money," Farlex, Inc., 03, 02, 2012. [Online]. Available: [http://financial-dictionary.thefreedictionary.com/Transaction +Demand +for +Money](http://financial-dictionary.thefreedictionary.com/Transaction+Demand+for+Money). [Accessed 04, 03, 2014].
2. J. B. Summers, Payment Systems: Design, Governance and Oversight, London: Central Banking Publications Ltd, 2012.
3. B. Bossone and M. Cirasino, The Oversight of the Payment Systems: A Framework for the Development and Governance of Payment Systems in Emerging Economies, The World Bank, 2001.
4. CPSS, "Payment systems in the United States," Bank for International Settlements, 2003.
5. "Fedwire Funds Services," Board of Governors of the Federal Reserve System, 14, 02, 2014. [Online]. Available: [http://www.federalreserve.gov/paymentsystems/fedfunds](http://www.federalreserve.gov/paymentsystems/fedfunds_about.htm)
6. _about.htm. [Accessed 30, 02, 2014].
7. "ABOUT CHIPS," Clearing House Interbank Payments System, 03, 02, 2012.

- [Online]. Available: <https://www.chips.org/about/pages/033738.php>. [Accessed 03, 02, 2014].
8. "Gulf Common Currency Chatter Returns Again," Wall Street Journal, 03, 12, 2013. [Online]. Available: <http://blogs.wsj.com/middleeast/2013/12/03/gulf-common-currency-chatter-returns-again/>. [Accessed 02, 06, 2014].
 9. S.-D. Wang and L. Andersen, "Regional Financial Cooperation in East Asia: The Chiang Mai Initiative and Beyond," Bulletin on Asia-Pacific Perspectives, pp. 89-100, 2003.
 10. P. Y. Lipsey, "Japan's Asian Monetary Fund Proposal," Stanford Journal of East Asian Affairs, vol. 3, no. 1, pp. 93-104, 2003.
 11. W. Manupipatpong, "The ASEAN Surveillance Process and the East Asian Monetary Fund," ASEAN Economic Bulletin, pp. 111-122, 2002.
 12. W. W. Grimes, "The Asian Monetary Fund Reborn? Implications of Chiang Mai Initiative Multilateralization," Asia Policy, vol. 11 Number, pp. 79-104, 2011.
 13. "For rupee boost, Govt draws up list of 23 countries for currency swap arrangement," 03, 12, 2013. [Online]. Available: <http://www.thehindubusinessline.com/industry-and-economy/banking/for-rupee-boost-govt-draws-up-list-of-23-countries-for-currency-swap-arrangement/article5494318.ece>. [Accessed 16, 03, 2014].
 14. "The Central Banks of China and Thailand Signed Currency Swap Agreement," People's Bank of China, 06, 12, 2001. [Online]. Available: http://www.pbc.gov.cn/publish/english/955/1960/19601/19601_.html. [Accessed 05, 01, 2014].
 15. "Network of BSAs under the CMI," Japan Ministry of Finance, 04, 02, 2009. [Online]. Available: http://www.mof.go.jp/english/international_policy/financial_cooperation_in_asia/cmi/CMI_0904.pdf. [Accessed 05, 02, 2014].
 16. P. Sunpituksaree, "Thai-China deals signed," Bangkok Post Newspaper, 23, 12, 2011. [Online]. Available: <http://www.bangkokpost.com/learning/learning-from-news/272219/thai-china-deals-signed>. [Accessed 03, 02, 2014].
 17. Y. Lina, "China, Russia sign revised bilateral currency settlement agreement," 2011. [Online]. Available: http://news.xinhuanet.com/english2010/china/2011-06/23/c_13946665.htm. [Accessed 05, 03, 2014].
 18. T. Durden, "Russia Holds "De-Dollarization Meeting": China, Iran Willing To Drop US Dollar From Bilateral Trade," Global Research, 14, 05, 2014. [Online]. Available: <http://www.globalresearch.ca/russia-holds-de-dollarization-meeting-china-iran-willing-to-drop-us-dollar-from-bilateral-trade/5382215>. [Accessed 15, 06, 2014].
 19. "Signing ceremony for Bilateral Swap Agreements," Bank of Korea, 27, 05, 2005. [Online]. Available: http://www.bok.or.kr/down.search?file_path=/attach/eng/634/2008/11/1225891127935.pdf&file_name=signing+ceremony.pdf. [Accessed 03, 02, 2014].
 20. "Signing of the second Bilateral Swap Arrangement between Japan and Korea under the Chiang Mai Initiative," Bank of Japan, 24, 02, 2006. [Online]. Available: http://www.boj.or.jp/en/announcements/release_2006/un0602a.htm/. [Accessed 02, 02, 2014].
 21. "The Bank of Korea and the Bank of Japan Announce the Extension of the Measure to Increase the Size of the Won-Yen Swap Arrangement," Bank of Korea, 31, 03, 2009. [Online]. Available: http://www.bok.or.kr/down.search?file_path=/attach/eng/634/2009/03/1238479071404.doc&file_name=%28090331%29Press_Release_BOK+2.doc. [Accessed 04, 02, 2014].
 22. "Japan and South Korea Strengthen Currency Ties," The New York Times Company, 19, 10, 2011. [Online]. Available: http://www.nytimes.com/2011/10/20/business/global/japan-and-south-korea-strengthen-currency-ties.html?_r=1&.

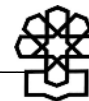

- [Accessed 12, 02, 2014].
23. T. BUELL, B. DAVIS and A. TRIVEDI, "ECB to Create Currency Swap Line With China Central Bank," 10, 10, 2013. [Online]. Available: <http://online.wsj.com/news/articles/SB10001424052702303382004579126740735583528>. [Accessed 20 03 2014].
 24. "Conclusion of the Swap Arrangement between the People's Bank of China and the Bank of Japan," Bank of Japan, 28, 03, 2002. [Online]. Available: http://www.boj.or.jp/en/announcements/release_2002/un0203a.htm/. [Accessed 03, 02, 2014].
 25. "PBC and BOJ Signed the Renewed Currency Swap Agreement," People's Bank of China, 21, 09, 2007. [Online]. Available: http://www.pbc.gov.cn/publish/english/955/2024/20246/20246_.html. [Accessed 03, 02, 2014].
 26. W. Bin, "China and Japan sign a currency swap agreement during Christmas," 04, 01, 2012. [Online]. Available: <http://www.chinaoffshore.com.hk/china-offshore-china-and-japan-sign-a-currency-swap-agreement-during-christmas.html>. [Accessed 02, 02, 2014].
 27. "The Central Banks of China and Korea Signed Currency Swap Agreement," 24, 02, 2002. [Online]. Available: http://www.pbc.gov.cn/publish/english/955/1970/19704/19704_.html. [Accessed 01, 02, 2014].
 28. X. Zhiming and L. Xiaokun, "China and South Korea in currency swap deal," 13, 12, 2008. [Online]. Available: http://www.chinadaily.com.cn/china/2008-12/13/content_7301572.htm. [Accessed 04, 01, 2014].
 29. C. Oliver, "South Korea doubles currency swap deal with China," The Financial Times Limited, 26, 10, 2011. [Online]. Available: <http://www.ft.com/intl/cms/s/0/35911e14-ffd4-11e0-89ce-00144feabdc0.html#axzz31HknjKIO>. [Accessed 08, 02, 2014].
 30. "Korea, China Seek Permanent Currency Swap," 06, 06, 2010. [Online]. Available: http://english.chosun.com/site/data/html_dir/2010/07/06/2010070600795.html. [Accessed 04, 02, 2014].
 31. K. PARKS and E. MCCARTHY, "Argentina, Brazil Local-Currency Trade Makes Slow Headway," Dow Jones & Company, Inc, 17, 04, 2013. [Online]. Available: <http://online.wsj.com/news/articles/SB10001424052702303448404577410520154520612>. [Accessed 06, 02, 2014].
 32. "Currency swap accord with Turkey signed," The DAWN MEDIA GROUP, 02, 11, 2011. [Online]. Available: <http://www.dawn.com/news/670745/currency-swap-accord-with-turkey-signed>. [Accessed 01, 03, 2014].
 33. N. Mujtaba, "Turkey Signed Currency Swap Agreement with Pakistan," 05, 09, 2012. [Online]. Available: <http://www.economyage.com/2012/09/turkey-signed-currency-swap-agreement-with-pakistan/>. [Accessed 28, 01, 2014].
 34. "Currency Swap," The NASDAQ Stock Market, 03, 02, 2011. [Online]. Available: <http://www.nasdaq.com/investing/glossary/c/currency-swap>. [Accessed 04, 02, 2014].
 35. "CURRENCY SWAP," Thomson Reuters Financial Glossary, 03, 02, 2012. [Online]. Available: http://glossary.reuters.com/index.php?title=Currency_Swap. [Accessed 05, 02, 2014].
 36. "ACU Agreement," Asian Clearing Union, 03, 02, 2009. [Online]. Available: <http://www.asianclearingunion.org/Agreement/CHAPTERII.aspx>. [Accessed 04, 02, 2014].

۳۷. میشکین، فردریک اس. اقتصاد پول، بانکداری و بازارهای مالی، تهران: مؤسسه آموزش عالی بانکداری ایران،

38. P. M. Madhani, "Rebalancing Fixed and Variable Pay in a Sales Organization: A

- Business Cycle Perspective," *Compensation & Benefits Review*, vol. 42, no. 3, PP. 179-189, 2010.
39. C. D. Romer, "Business Cycles," in *The Concise Encyclopedia of Economics*, Library of Economics and Liberty, 1993.
۴۰. نصر اصفهانی، رضا و کاظم، یاوری. عوامل اسمی و واقعی موثر بر تورم در ایران، فصلنامه پژوهش‌های اقتصادی ایران، جلد ۱۶، ش ۳، صص: ۶۹-۹۹، ۱۳۸۲.
41. "Investor Words," WebFinance Inc, 04, 02, 2010. [Online]. Available: http://www.investorwords.com/2539/interest_rate.html. [Accessed 01, 07, 2014].
42. R. ASHBURN, "Mild inflation, low interest rates could help economy," Thomson Reuters Inc, 02, 06, 2011. [Online]. Available: <http://www.reuters.com/article/2011/08/02/usa-debt-inflation-idUSN1E7711UC20110802>. [Accessed 02, 07, 2014].
۴۳. کریمی، محسن. گسترش پیمان‌های دوجانبه پولی نیمی از مشکلات تحریم را برطرف می‌کند. ۱۳۹۳/۰۲/۱۳. <http://www.farsnews.com/newstext.php?nn=13930214000756>. [دستیابی در ۱۳۹۳/۰۲/۱۴]
44. "Japan, Indonesia agree currency swap deal," *Central Banking*, 21, 01, 2003. [Online]. Available: <http://www.centralbanking.com/central-banking/news/1411541/japan-indonesia-agree-currency-swap-deal>. [Accessed 05, 02, 2014].
45. "Signing of the second Bilateral Swap Arrangement between Japan and Indonesia under the Chiang Mai Initiative - Second Stage," *Bank of Japan*, 31, 08, 2013. [Online]. Available: http://www.boj.or.jp/en/announcements/release_2005/un0508a.htm/. [Accessed 06, 02, 2014].
46. "Signing of the agreement on an increase in the maximum amount of the Bilateral Swap Arrangements between Japan and Indonesia under the Chiang Mai Initiative," *Bank of Japan*, 06, 04, 2009. [Online]. Available: http://www.boj.or.jp/en/announcements/release_2009/un0904a.htm/. [Accessed 05, 04, 2014].
47. "Signing of the Bilateral Swap Arrangement," *Bank of Japan*, 13, 12, 2013. [Online]. Available: http://www.boj.or.jp/en/announcements/release_2013/rel131213b.pdf. [Accessed 21, 03, 2014].
48. "Agreement of the second Bilateral Swap Arrangement between Japan and Thailand under the Chiang Mai Initiative," *Bank of Japan*, 25, 01, 2005. [Online]. Available: http://www.boj.or.jp/en/announcements/release_2005/un0501a.htm/. [Accessed 04, 02, 2014].
49. "Japan, Thailand Expand Currency Swap Pact," *Penton Media*, 10, 07, 2007. [Online]. Available: <http://www.industryweek.com/software-amp-systems/japan-thailand-expand-currency-swap-pact>. [Accessed 22, 01, 2014].
50. "The Agreement on the Swap Arrangement under the Chiang Mai Initiative," *Bank of Japan*, 31, 04, 2005. [Online]. Available: http://www.boj.or.jp/en/announcements/release_2005/data/un0508a.pdf. [Accessed 04 02, 2014].
51. "Malaysia in talks to expand currency swap with japan southeast asia," 04, 12, 2013. [Online]. Available: <http://www.themalaysianinsider.com/business/article/malaysia-in-talks-to-expand-currency-swap-with-japan-southeast-asia>. [Accessed 01, 02, 2014].
52. "Signing of the Second Bilateral Swap Arrangement with the Bank of Japan, as Agent for the Minister of Finance of Japan under the Chiang Mai Initiative – Second Stage," *Bank of Japan*, 04, 05, 2006. [Online]. Available: <http://www.bsp.gov.ph/publications/media.asp?id=932>. [Accessed 03, 02, 2014].
53. "Tetangco extends currency swap for double the amount with Tokyo," 15, 12, 2013. [Online]. Available: <http://www.businessmirror.com.ph/index.php/en/business/banking-finance/24367-tetangco-extends-currency-swap-for-double-the-amount-with-tokyo>. [Accessed 04, 02, 2014].

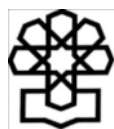
54. "Signing of the Bilateral Swap Arrangement between Japan and India," Bank of Japan, 30, 08, 2008. [Online]. Available: http://www.boj.or.jp/en/announcements/release_2008/ind0806a.htm/. [Accessed 04, 02, 2014].
55. Neogy and F. J. Daniel, "India, Japan agree \$15 billion currency swap as rupee swoons," Thomson Reuters, 28, 12, 2011. [Online]. Available: <http://www.reuters.com/article/2011/12/28/us-india-japan-trade-idUSTRE7BR0N020111228>. [Accessed 01 04 2014].
56. "Signing of the Amendment of the Bilateral Swap Arrangement between Japan and India," Bank of Japan, 10, 01, 2014. [Online]. Available: http://www.boj.or.jp/en/announcements/release_2014/rel140110a.pdf. [Accessed 30, 02, 2014].
57. Sakalasooriya, "Sri Lanka, Malaysia establish Currency swap," 22, 02, 2009. [Online]. Available: <http://www.nation.lk/2009/02/22/busi1.htm>. [Accessed 13, 03, 2014].
58. "Korea, Malaysia sign currency swap deal," 20, 10, 2013. [Online]. Available: <http://www.koreaherald.com/view.php?ud=20131020000262>. [Accessed 03, 02, 2014].
59. "Introduction of Malaysia-Korea Currency Swap-financed Trade Settlement Facility," Central Bank of Malaysia (BNM), 26, 05, 2014. [Online]. Available: http://www.bnm.gov.my/index.php?ch=en_press&pg=en_press_all&ac=3010. [Accessed 12, 06, 2014].
60. "South Korea signs \$5.4bn currency swap deal with UAE," 13, 10, 2013. [Online]. Available: <http://www.arabianbusiness.com/south-korea-signs-5-4bn-currency-swap-deal-with-uae-523014.html>. [Accessed 01, 02, 2014].
61. "Korea agrees on currency swap with Indonesia," 13, 10, 2013. [Online]. Available: http://www.homestaykorea.com/?mid=bbs_koreainfo_news&page=8&sort_index=readed_count&order_type=desc&document_srl=141504. [Accessed 01, 03, 2014].
62. M. Dorji, "Bhutan And India Signs US\$100 Mn Currency Swap Agreement," 08 03 2013. [Online]. Available: <http://www.thebhutanese.bt/bhutan-and-india-signs-us100-mn-currency-swap-agreement/>. [Accessed 08, 01, 2014].
63. "The Central Banks of China and Malaysia Signed Currency Swap Agreement," 09, 10, 2002. [Online]. Available: http://www.pbc.gov.cn/publish/english/955/1975/19750/19750_.html. [Accessed 04, 03, 2014].
64. F. NG, "Malaysia and China establish currency swap," 08, 02, 2009. [Online]. Available: <http://www.thestar.com.my/story.aspx/?file=%2f2009%2f2%2f8%2fbusiness%2f20090208205956>. [Accessed 04, 02, 2014].
65. "China, Malaysia extend currency swap deal," 23, 02, 2012. [Online]. Available: http://www.china.org.cn/business/2012-02/08/content_24586954.htm. [Accessed 30, 01, 2014].
66. "China, Philippines Sign Currency Swap Deal," 31, 06, 2003. [Online]. Available: http://english.peopledaily.com.cn/200308/31/eng20030831_123444.shtml. [Accessed 31, 02, 2014].
67. "Philippine and China CBs Approve Currency Swap Arrangement," P & L Services Ltd, 30, 06, 2007. [Online]. Available: <http://www.profit-loss.com/?q=magazine/article/4701/Philippine%20and%20China%20CBs%20Approve%20Currency%20Swap%20Arrangement>. [Accessed 05, 04, 2014].
68. "PBC and HKMA Signed Currency Swap Agreement," People's Bank of China, 20, 01, 2009. [Online]. Available: http://www.pbc.gov.cn/publish/english/955/2047/20472/20472_.html. [Accessed 03, 02, 2014].
69. "China, Hong Kong Expand Currency-Swap Pact to \$63 Billion," 22, 11, 2011. [Online]. Available: <http://www.businessweek.com/news/2011-11-22/china-hong->

- kong-expand-currency-swap-pact-to-63-billion.html. [Accessed 04, 02, 2014].
70. Z. Xin and K. G. Qing, "China signs 700 mln yuan currency swap deal with Uzbekistan," 19, 04, 2011. [Online]. Available: <http://www.reuters.com/article/2011/04/19/china-uzbekistan-swap-idUSB9E7EN02P20110419>. [Accessed 01, 03, 2014].
 71. Papuc, "China, Brazil Sign \$30 Billion Swap Accord to Bolster BRICS," 26 03 2013. [Online]. Available: <http://www.bloomberg.com/news/2013-03-26/china-brazil-sign-currency-swap-agreement-for-30-billion.html>. [Accessed 30, 02, 2014].
 72. "China and Brazil sign \$30bn currency swap deal," 27, 03, 2013. [Online]. Available: <http://rt.com/business/china-brazil-currency-swap-deal-brics-918/>. [Accessed 03, 02, 2014].
 73. "PBC Signed Bilateral Local Currency Swap Agreement with Magyar Nemzeti Bank," 11, 09, 2013. [Online]. Available: http://www.pbc.gov.cn/publish/english/955/2013/20130911165716285795657/20130911165716285795657_.html. [Accessed 21, 02, 2014].
 74. B. Koleka, "Currency swap deal to help Chinese business in Albania," Thomson Reuters, 12, 09, 2013. [Online]. Available: <http://in.reuters.com/article/2014/04/02/albania-china-idINL5N0MU4GG20140402>. [Accessed 03, 02, 2014].
 75. Liffey, "Britain and China set up three-year currency swap line," Thomson Reuters, 22, 04, 2013. [Online]. Available: <http://uk.reuters.com/article/2013/06/22/uk-britain-china-swapline-idUKBRE95L0DZ20130622>. [Accessed 05, 02, 2014].
 76. "China, Australia sign currency swap agreement," Xinhua News Agency, 22 03 2012. [Online]. Available: http://news.xinhuanet.com/english/china/2012-03/22/c_131483317.htm. [Accessed 03, 03, 2014].
 77. E. Curran, "Australia agrees to currency swap deal with China," The Wall Street Journal, 33, 03, 2012. [Online]. Available: <http://www.marketwatch.com/story/australia-agrees-to-currency-swap-deal-with-china-2012-03-22>. [Accessed 03 03 2014].
 78. LEE, "China, UAE sign 35 billion yuan currency swap: PBOC," Thomson Reuters, 17, 01, 2012. [Online]. Available: <http://www.reuters.com/article/2012/01/17/us-china-uae-currency-idUSTRE80G19020120117>. [Accessed 20, 03, 2014].
 79. "Ukrainian, Chinese central banks sign \$2.4 billion currency swap deal," 26, 04, 2012. [Online]. Available: <https://www.kyivpost.com/content/business/ukrainian-chinese-central-banks-sign-24-billion-cu-308811.html>. [Accessed 02, 02, 2014].
 80. "\$1.6 bln currency swap deal to facilitate Turkish-Chinese trade," 26, 05, 2012. [Online]. Available: <http://www.todayszaman.com/news-278659-16-bln-currency-swap-deal-to-facilitate-turkish-chinese-trade.html>. [Accessed 03, 01, 2014].
 81. "China signs currency swap deal with New Zealand," Xinhua News Agency, 18, 04, 2011. [Online]. Available: http://news.xinhuanet.com/english2010/china/2011-04/18/c_13834408.htm. [Accessed 02, 03, 2014].
 82. E. Zaidi, "Pak-China currency swap accord implemented," 08, 05, 2013. [Online]. Available: <http://www.thenews.com.pk/Todays-News-3-175962-Pak-China-currency-swap-accord-implemented>. [Accessed 01 02 2014].
 83. "China and Kazakhstan Signed Local Currency Swap Agreement," People's Bank of China, 13, 06, 2011. [Online]. Available: http://www.pbc.gov.cn/publish/english/955/2011/20110620094736003275160/20110620094736003275160_.html. [Accessed 02, 02, 2014].
 84. "Kazakhstan, China to open currency swap accounts," 26, 06, 2011. [Online]. Available: <http://www.universalnewswires.com/centralasia/viewstory.aspx?id=4511>. [Accessed 03, 02, 2014].
 85. "China signs currency swap deal with Mongolia," Xinhua News Agency, 06, 05, 2011. [Online]. Available: <http://news.xinhuanet.com/english2010/china/2011->

- 05/06/c_13862292.htm. [Accessed 01, 02, 2014].
86. "Establishment of a Bilateral Local Currency Swap Supplemental Agreement between the People's Bank of China and Bank of Mongolia," People's Bank of China, 21, 03, 2012. [Online]. Available: http://www.pbc.gov.cn/publish/english/955/2012/20120323091436517967877/20120323091436517967877_.html. [Accessed 30, 02, 2014].
87. Kohn, "Mongolia's Central Bank Plans to Double Currency Swap With China," Bloomberg, 20, 03, 2014. [Online]. Available: <http://www.bloomberg.com/news/2014-03-20/mongolia-s-central-bank-plans-to-double-currency-swap-with-china.html>. [Accessed 25, 03, 2014].
88. "People's Bank of China and Bank of Indonesia Signed Bilateral Currency Swap Agreement," 30, 12, 2003. [Online]. Available: http://www.pbc.gov.cn/publish/english/955/1987/19872/19872_.html. [Accessed 12, 01, 2014].
89. "Bilateral Swap Arrangement signed between the People's Bank of China and the Bank Indonesia," People's Bank of China, 21, 10, 2005. [Online]. Available: http://www.pbc.gov.cn/publish/english/955/2004/20046/20046_.html. [Accessed 20, 01, 2014].
90. "Signing of the Amendment of the Existing Bilateral Swap Arrangement between the People's Bank of China and the Bank Indonesia under the Chiang Mai Initiative," People's Bank of China, 17, 10, 2006. [Online]. Available: http://www.pbc.gov.cn/publish/english/955/2015/20155/20155_.html. [Accessed 03, 02, 2014].
91. Pibontanasawat and P. Lui, "China, Indonesia in 100 Billion Yuan Currency Swap," 23, 03, 2009. [Online]. Available: <http://www.bloomberg.com/apps/news?pid=newsarchive&sid=aJh.WeyGfWvU>. [Accessed 12, 01, 2014].
92. "Indonesia Extends Currency Swap Agreement With China," PT Jakarta Globe Media, 03, 10, 2013. [Online]. Available: <http://www.thejakartaglobe.com/news/indonesia-extends-currency-swap-agreement-with-china/>. [Accessed 05, 02, 2014].
93. Central Banking Newsdesk, "Iceland, China sign \$512m currency swap deal," 10, 09, 2010. [Online]. Available: <http://www.centralbanking.com/central-banking/news/1653675/iceland-china-sign-usd512m-currency-swap-deal>. [Accessed 30, 01, 2014].
94. "PBC and the Central Bank of Iceland Extended Local Currency Swap Agreement," People's Bank of China, 14, 10, 2013. [Online]. Available: http://www.pbc.gov.cn/publish/english/955/2013/20131014161756188178763/20131014161756188178763_.html. [Accessed 03, 02, 2014].
95. T. TURNER, "China, Argentina Agree to Currency Swap," 31, 03, 2009. [Online]. Available: <http://online.wsj.com/news/articles/SB123845815223971685>. [Accessed 01, 02, 2014].
96. Edgerton and C. Sciaudone, "Argentina to sign \$11bn currency swap with China," Buenosaires Herald, 18, 07, 2014. [Online]. Available: [http://www.buenosairesherald.com/article/164907/argentina-to-sign-\\$11bn-currency-swap-with-china-](http://www.buenosairesherald.com/article/164907/argentina-to-sign-$11bn-currency-swap-with-china-). [Accessed 31, 07, 2014].
97. Wheatley, "China sets 20 bln yuan currency swap with Belarus," Thomson Reuters, 11, 03, 2009. [Online]. Available: <http://in.reuters.com/article/2009/03/11/china-belarus-idINPEK1922920090311?sp=true>. [Accessed 06, 01, 2014].
98. "Central Banks of China and Belarus Singed an Agreement on Trade Settlement in Local Currencies," People's Bank of China, 25, 03, 2010. [Online]. Available: http://www.pbc.gov.cn/publish/english/955/2010/20100524143804968701413/20100524143804968701413_.html. [Accessed 04, 02, 2014].
99. "China signs currency swap pact with Singapore," 23 07 2010. [Online]. Available: http://www.chinadaily.com.cn/china/2010-07/23/content_11043563.htm. [Accessed

- 03, 01, 2014].
100. "The People's Bank of China and the Monetary Authority of Singapore Announce New Bilateral Currency Swap," Singapore Government, 08, 03, 2013. [Online]. Available: <http://www.mas.gov.sg/news-and-publications/press-releases/2013/pbc-and-mas-announce-new-bilateral-currency-swap.aspx>. [Accessed 05, 01, 2014].
 101. "Signing of the second Bilateral Swap Arrangement between Japan and Singapore under the Chiang Mai Initiative," 09, 11, 2005. [Online]. Available: http://www.boj.or.jp/en/announcements/release_2005/un0511a.htm/. [Accessed 29, 01, 2014].
 102. McLannahan, "Japan extends swap deals to boost Asean business," The Financial Times Ltd, 12, 12, 2013. [Online]. Available: <http://www.ft.com/intl/cms/s/0/fb9195d4-63ba-11e3-98e2-00144feabdc0.html#axzz31kZ4mk4F>. [Accessed 04, 03, 2014].
 103. "Seoul and Canberra Pen Currency Swap Accord," 22, 02, 2014. [Online]. Available: <http://online.wsj.com/news/articles/SB10001424052702304275304579399123461978040?mg=reno64-wsj&url=http%3A%2F%2Fonline.wsj.com%2Farticle%2FSB10001424052702304275304579399123461978040.html>. [Accessed 30, 03, 2014].
 104. "Renminbi swap agreement and granting of a Renminbi investment quota to the Swiss National Bank," The Swiss National Bank, 21, 07, 2014. [Online]. Available: http://www.snb.ch/en/mmr/reference/pre_20140721/source/pre_20140721.en.pdf. [Accessed 31, 07, 2014].
 105. "Pakistan, Russia to go for FTA, currency swap agreement," 10, 10, 2011. [Online]. Available: <http://pakobserver.net/detailnews.asp?id=124219>. [Accessed 30, 02, 2014].
 106. "National Bank to sign currency swap agreement with Russia," UKRINFORM - National News Agency of Ukraine, 06, 07, 2012. [Online]. Available: http://www.ukrinform.ua/eng/news/national_bank_to_sign_currency_swap_agreement_with_russia__arbuzov_285166. [Accessed 04, 02, 2014].
 107. "India could sign currency swap deal with China," 29, 06, 2013. [Online]. Available: <http://thebricspost.com/india-could-sign-currency-swap-deal-with-china/#.U2oVkYGSxIH>. [Accessed 04, 02, 2014].
 108. "VIETNAM, JAPAN TO PROCEED WITH CURRENCY SWAP TALKS," Vietnam News Agency, 08, 05, 2005. [Online]. Available: <http://vietnamembassy-usa.org/news/2005/04/vietnam-japan-proceed-currency-swap-talks>. [Accessed 04, 03, 2014].
 109. K. Chao-fen and L. Wu, "Central banker hopes to sign currency swap deal with China mid-2014," The Central News Agency of Taiwan, 11, 11, 2013. [Online]. Available: <http://focustaiwan.tw/news/acs/201311110023.aspx>. [Accessed 01, 01, 2014].
 110. "Pakistan, Korea currency swap to promote trade," 06, 12, 2012. [Online]. Available: <http://pakobserver.net/201212/06/detailnews.asp?id=185648>. [Accessed 30, 02, 2014].
 111. Ramdas, "Currency Swap Arrangements - How India can benefit from it?," The Moneylife Group, 30, 12, 2013. [Online]. Available: <http://www.moneylife.in/article/indias-currency-swap-arrangements-with-23-countries/35796.html>. [Accessed 25, 01, 2014].

مرکز پژوهش‌ها
مجلس شورای اسلامی

شماره مسلسل: ۱۳۹۶۲

شناسنامه گزارش

عنوان گزارش: بررسی ضرورت و امکان انعقاد پیمان پولی دوجانبه

نام دفتر: مطالعات اقتصادی (گروه بازارهای مالی)

تهیه و تدوین‌کنندگان: عبدالعظیم ملایی، محمد جلال، هادی عباسی

همکار: موسی شهبازی غیاثی

ناظران علمی: سیداحسان خاندوزی، محمد سلیمانی

اظهارنظرکنندگان خارج از مرکز: فرهاد نیلی، محمدرضا شاهرودی.

مقتضای: جعفر قادری (عضو کمیسیون برنامه و بودجه و محاسبات)

ویراستار تخصصی: ———

ویراستار ادبی: ———

واژه‌های کلیدی:

۱. تحریم بانکی

۲. دلار

۳. پیمان پولی دوجانبه

۴. پول ملی

۵. تجارت فرامرزی

تاریخ انتشار: ۱۳۹۳/۸/۷